

เขตเต ฎุมมา จายนตุ เทวา ชลลวิสเม ยกุชคบุตรพหุนาคา ฎุมมา ฎุมมา
 เทวดา⁹ วา เย เทวา ฎุมเม ชาดา วา วนคุมเพ ชาดา ตินคุมเพ
 ชาดา วา อตุถิ สนุทิสสนุติ อายนตุ อากจณตุ. เย เทวา ชเล อุตเก
 วิมานเน นทिया ชาดา เต¹⁰ อารกษนทีเทวดาติ วุจจุนติ. เย เทวา ถเล
 ชาดา ปฐวिया¹¹ เทวา ชาดา ปฐวินิสสุติ¹² อตุถิ. เย เทวา เย
 ยกุชา วา คบุตรพหุเทวา วา เย นาคา วา อตุทฐชอุปปาติกาทโย¹³ ชาดา
 ฎุมเม วา ปพุพเต วา อุตเก วา ปญจมทานทียิ วา มหาสมทุเทสุ วา
 ชาดา คตุถ คตุถ สนุณิสสุติ โทนุติ . เต สพุเพมิ อายนตุ อากจณตุ
 ฌมมสุสวานาย ฌมมปฏิคคหณตุถาย วา รกษนตุถาย วา โทนุติ.

(2) ศิฏฐนุตา สนุติเก ยิ มุณิวรวจัน สาสโว เม สณตุ ฌมมสุสวานกาไล
 อยภทนุตา.¹⁴ โภ สาสโว โภนุโต เทวดาโย สพุเพมิ ทิสฺสमानกายา วา
 อทิสฺสमानกายา¹⁵ วา ศิฏฐนุตา คจณตุตา วา อตุถิ สนุติเก สมิเป วา ฑเร¹⁶

⁹ล1. ฎุมมา ฎุมมเทวดา

¹⁰ทุกฉบับเป็น ตา

¹¹ทุกฉบับเป็น ปถวिया

¹²ทุกฉบับเป็น ปถวินิสสุติ

¹³ภ. , ท. อตุทฐชอุปปาติกาทินิ, ล.2. อตุทฐชอุปปาติกาทิชาดา

¹⁴ภ. อัย ภทนุตา

¹⁵ท. ทิสฺสमानภุกายา วา อทิสฺสमानภุกายา วา

¹⁶ล1. ท ล2. ฑเร

(๓) เย สมนฺดา สมนฺตจิตฺตา ทิสฺรณฺสฺรณฺวา เอตฺถ โลกนฺตเร วา ญฺมมา
 ญฺมมา²⁶ จ เทวา คุณคณฺคทตฺตพฺยา วา สหฺพทกาสนฺติ เย เทวา ญฺมมา วิมาเน
 ชาตา วา เย เทวา อญฺมมา รุกฺขวิมาเน วา อากาสนฺวิมาเน วา ชาตา
 สมนฺตจิตฺตา ทิเลสฺวปสมฺจิตฺตา กายทฺรณฺวิริทิตา²⁷ วา ทิสฺรณฺสฺรณฺวา ทิสฺรณฺคตา²⁸
 วา สรณฺสมนฺนาคตา²⁹ วา ปสนฺนจิตฺตา วา สมนฺดา สํวิชฺชมาณา วา วสนฺดา
 วา เอตฺถ โลกนฺตเร วา จกฺกวาหนฺตเร วา จกฺกวาหวิเร³⁰ วา อญฺเญ
 จกฺกวาเพ วา คุณคณฺคทตฺตพฺยา³¹ สีสฺลาทิกฺคณฺปฏิกฺคณฺตฺตนา³² วา สหฺพทกา
 สหฺพททา กาลเ. เอเต อายนฺตฺเต เทวา วรณฺกมเย เมรฺรธาเช วสนฺโต
 สมนฺโต สมนฺโต สเหตุํ มุนีวรวจฺฉํ สៃตฺตมคฺคํ³³ สมคฺคณฺตฺติ เอเตเชว เทวา
 อญฺเญ เทวา วา สมนฺโต สํวิชฺชมาณา วา สมนฺตีสฺสุมานา วา วสนฺดา วา
 เทวา สกฺกาทโย เย เทวา จตฺตาโร มหาราชาโน วสนฺดา วา ทิฏฺฐนฺตนา
 เมรฺรธาเช เมรฺรตฺตเถ กายฺจณฺมเย³⁴ สฺวณฺณมเย สุตฺตฺรตณฺมเย วา วเร
 เสฏฺฐเฐ วา ยฺคนฺตฺรตณฺตเถ³⁵ วา. สมนฺโต เย เทวา สมนฺตฺติสา วา ปสนฺนจิตฺตา

²⁶ ก. ญฺมมา ญฺมมา

²⁷ ท. กายกฺกเถ วิริทิตา

²⁸ ล1. สีสฺล สรณฺนิ คตา

²⁹ ล1. สรณฺสมนฺนาคตา

³⁰ ล1. จกฺกวาหวิเร

³¹ ล2. คุณคณฺคทตฺตพฺยา

³² ก. สีสฺลาทิกฺคณฺปฏิกฺคณฺตฺตนา

³³ ล1. สៃตฺตฺ มคฺคํ

³⁴ ก. กายจณฺมเย

³⁵ ล2. ยฺคนฺตฺรตณฺตเถ

ว่า สเหตุ³⁶ เหตุกสมนุณาคตา ว่า สมคค์ สมคฺคจิตฺตา สมคฺคภูตา³⁷ โสตุ
โสดูกามา มุณิวรวจัน มฺเหลอิน พุทฺธสฺส พุทฺธวจัน วรํ สุนฺทรํ อคฺคํ อคฺคตมฺมุติ
อคฺโถ.

(4) สพุเพสุ จกฺกวาเพสุ ยกฺขา เทวา จ พุรฺพฺพฺพโน ยํ อมฺุเทหิ กคฺ
ปุณฺญํ สพุหสมฺมุติสาธกฺมุติ ยํ ปุณฺญํ ทสฺสสฺสลกฺกมฺมปถาทิกํ ว่า อมฺุเทหิ กคฺ ปกคฺ
ว่า สพุหสมฺมุติสิทฺธิกํ สพุเพ ยกฺขา ว่า เทวา ว่า พุรฺพฺพฺพโน ว่า สพุเพ
จกฺกวาเพสุ วสนฺุติ ว่า ตญฺเจว ปุณฺญญจ อนุโมทิสฺสนฺุติ อคฺโถ สพุเพ คํ
อนุโมทิตฺวา สมคฺคา สาสเน รตา ปมาทฺรทิตา โทนฺตุ อารกฺขาสฺ วิเสสโตติ
สพุเพ เต ยกฺขเทวาทโย ตญฺเจว ปุณฺญํ อนุโมทิตฺวา ปสาเทควา³⁸ สมคฺคา
สมคฺคจิตฺตา จ สาสเน พุทฺธสาสนे รตา โสมนฺุสฺสชาตา พุคฺวา ปมาทฺรทิตา
ปมาเท อกฺุสลธมฺเม³⁹ วิรทิตา โทนฺตุ พุทฺธสาสนํ สพุททา กाले วิเสสโต
วิเสเสน อารกฺขาสฺ อารกฺขิสฺ สํวิทิสฺสุติ อคฺโถ.

(5) สาสนฺุสฺส จ โลกฺุสฺส วุทฺธิ กวคฺ สพุททา
สาสนมฺปิ จ โลกญจ เทวา รกฺขมฺมุติ สพุททาติ.

สพุททา กाले พุทฺธสฺส สาสนฺุสฺส จ สกฺลสฺส โลกฺุสฺส จ วุทฺธิเวปฺุลลํ ปฏิปชฺชตฺ
กาวคฺ สพุเพ เทวา สาสนมฺปิ สพุทโลกญจ รกฺขมฺมุติ สพุททา กาลेติ อคฺโถ.

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

³⁶ ล 1. สเหตุติ

³⁷ ก. สามคฺคภูตา

³⁸ ล 1. อปสาเทควา

³⁹ ก. กุสลธมฺเม

- (6) สหุธิ โทษุด สุธิ สหุเพ ปริวาเรหิ อุดฺดโน
 อนินชา สุขนา โทษุด สทสหุเพหิ ชาติภิตฺติ.

สหุเพ เทวา สุขิตา โทษุด สหุธิ เอกโค อุดฺดโน ปริวาเรหิ สหุเพ เทวา
 นิทฺทชฺชวา⁴⁰ นิทฺทชฺชา สุขุทรมนา โสมนสฺสุชชาตา สท สหุธิ อุดฺดโน สหุเพหิ
 ชาติเกหิ โทษุดฺธิ อุดฺโธ. ราชโค วา จโรโค วา มนุสฺสโค วา อมนุสฺสโค
 วา อคฺคิโค วา อุตฺทโค วา บิสาจโค วา ชานุกโค⁴¹ วา กณฺฏโค⁴² วา
 นกฺขตฺตโค วา ชนปฺทโรโค วา อสทฺธมฺมโค วา อสนฺธิภฺตฺติโค วา อสฺสปุริสโค
 วา จณฺฑทฺตฺติอฺสฺสสมิกโคณฺฑกฺกฺกรอหิวิจฺจณฺฑมณฺธิสฺสปฺปทฺติอฺจฺจณฺฑิรจฺจณฺฑิรจฺจณฺฑสุกรมฺหิสยกฺขรกฺขสํทฺธิ
 นานาทฺทโค วา นานาโรโค วา นานาอุปฺททฺทโค วา อารกฺขํ คณฺฑนฺฑ⁴³
 สหุเพ เต ญฺมมฺนิสฺสิตาทโย เทวา สหุเพ ยกฺขชา วา พุทฺธสํสเน รตา
 ราชโค วา รญฺโญ สฺนฺติเก ชายนฺตี⁴⁴ เย ภยา เย วา โรคา เต
 สหุเพ ภเย นานาอุปฺททฺทเว อารกฺขํ คณฺฑนฺฑ ปณฺณเมนฺฑ ปนฺนุจฺจนฺฑ ปฏิกุมฺมณฺฑติ
 อุดฺโธ. สหุเพ ปทาปฺทโค อุดฺดณฺฑนฺฑตาเยว. อยมฺมิ อารกฺขนายาจนฺฑโค.

- (7) ปธิชานโค ปฏฺฐาย ตถาคคฺคฺสฺส ทส ปารมิโย ทส อุปารมิโย ทส

⁴⁰ ทุกฉบับเป็น นิทฺทชฺชา

⁴¹ ล1. ชานุกโค

⁴² ก. กณฺฏโค, ล1., ล2. กณฺฑทโค

⁴³ ล2. คณฺฑาทฺติ

⁴⁴ ล2. ชายนฺตี

ปรมดุดปารมิโย ปญจ มหาปริจจาเค ดิสฺโส จริยา ปจฺฉิมภเว⁴⁵ คหฺภาวกฺกนฺตี
 ชาตี อภินิฏฺฆมนํ ปธานจริยํ โหธิปฺลุลฺลเก มารีวธิยํ สหฺพพฺพตฺตยาณฺเฏปฺปฏิเวธํ
 นวโลกุตฺตรธฺมเมติ.

เอวํ ตถาคตฺตสฺส พุทฺธสฺส ภควโต พุทฺธสฺส ทส ปารมี ทส อุปปารมี
 ทส ปรมดุดปารมิโย สมตีสปารมิโย วา อญฺคชีวิตธนฺตฺตคฺคิริยาโย วา ปญจ
 มหาปริจจาเค โลกจริยา ชาติสฺส จริยา อตฺตจริยา ดิสฺโส จริยาโย จ
 ปจฺฉิมภเว คหฺภาโอบกฺกมเน⁴⁷ วา ปฏิสฺนุชิตฺตเณ วา ปสฺสคฺกฺขเณ วา ชาตฺกฺขเณ
 วา มหาภินิฏฺฆมนกฺขเณ⁴⁹ วา ทุกฺกกรรณากาเล วา โหธิรฺกฺขญฺเจ วา
 รตนปฺลุลฺลเก นิสิญฺเณ มารีวธิยฺชเย วา สหฺพพฺพตฺตยาณฺเฏปฺปฏิเวธํ⁴⁹ วา นวโลกุตฺตรธฺมเม
 จตฺตมคฺคจตฺตผลนิพฺพานสงฺฆาเต ธฺมเมปิ สหฺเพมิเม พุทฺธคฺคเณ วา อถ ธฺมมคฺคเณ วา
 สงฺฆคฺคเณ อวาชฺเชตฺตวา อถ เวสาธฺมิยา เวสาธฺมิกเร ดิสฺโส ปาการนฺตเรสุ ตฺติยามรคฺคตี
 ปรีคฺคตํ กโรนฺโต อายสฺมา อานนฺตคฺคเณโร วีย โย โภจฺจ สหฺพพฺพตฺตเสสุ การุญฺญจิตฺตํ
 อุปฏฺฐเปตฺตวา จ ฬริคฺคฺวา เอวํ อถ โภจฺจิสฺสคฺคตฺตเสสุ จกฺกฺวาเพสุ เทวตา เย เทวา
 โภจฺจิสฺสคฺคตฺตเสหิ จกฺกฺวาเพหิ อากมฺม ตาโย เทวตาโย ยสฺสาณํ ปฏฺิกคฺคณฺหิตี⁵⁰

⁴⁵ ล1. ปจฺฉิมภเว

⁴⁶ ก. , ล1. , ล2. คหฺภาวกฺกนฺตี

⁴⁷ ก. คหฺภาโอบกฺกมเน , ล1. คหฺภาโอบกฺกมเน , ล2. คหฺภาโอบกฺกมเน

⁴⁸ ก. มหาภินิฏฺฆม

⁴⁹ ล1. สหฺพพฺพตฺตยาณฺเฏ ปฏฺิเวธํ

⁵⁰ ล2. ยสฺสาณํปฏฺิคฺคณฺหิตี

ยสุส ปรีดุดสุส อาณั ปฏิกฤษทุตีติ อุดโล. เอตุธ⁵¹ ทส ปารมิโย นาม กถั.
 ทานปารมิ สิลปารมิ นิกุมขปารมิ ปอญญาปารมิ วิริยปารมิ ชนุติปารมิ สจุงปารมิ
 อธิฎฐาณปารมิ เมตุคาปารมิ อุเปกษาปารมิตี. โส ทิ อุมุหากั โทธิสตุโต
 ที่ปุงกรโต ปฎฐาย ยาว กสุสปกควโต สนุติเก มหาทานาที่ติ อธิกรณปุฬุงคคหยา-
 กรณ⁵² ลกิตฺวา อิมสูมี ภัททกญฺเป ตาว ตีสปารมิโย ทานาที่นิ กตุวา
 อภิกุติสงขหุราหุมณมหาโควินทเวสามหุราหุมณกาเลสฺ ธนอุชยมหาสุทสุสนเนมิราชจุนทกุมาร-
 ลีวิราชเวสฺสนุตรราชกาเลสฺ จ วิเสยฺยเสฎฐินามาทีกาเลสฺ อเนกชาติโกฏิสทฺเสสฺ
 ทานปารมิ ปุเรตุวา⁵³ สิลวนาคณทฺทนุตนาคราชภูริทคฺจมุเปยฺยสงฺขปาลนาคราชกาเลสฺ
 จ จุฬโทธิมาตุงคคาปสชยทีสราชมุกคหฺขอสันจิตฺตราชากาเลสฺ จ อเนกชาติโกฏิสทฺเสสฺ
 สิลปารมิ ปุเรตุวา ตถา มชเทวราชยฺยอุชยกุมารโสมนสุสุมารอโยชฺรกุมารทคฺธิปาล-
 กุมารอรินุทมราชคณธารราชชฎราชมทากณฺทโสณนุทจฺหสฺตโสมนุมารกาเลสฺ จ
 อเนกชาติโกฏิสทฺเสสฺ เนกขมฺมปารมิ ปุเรตุวา ตถา วิตุรปญฺตีตมทาโควินทปญฺตีต-
 ภัททสาลปญฺตีตอรกปญฺตีต โทธิปริหาชกมทา เสนปญฺตีตม โทสธปญฺตีตสมฺภกุมาร⁵⁴-ปทลกฺขณ-
 อาสงฺกราชทคฺธิมฺกคฺลุมารอฏฺฐสทฺทโสฬสฺสปีนธนอฏฺฐหุราหุมณกุมารสุกษาดกฺหุรหุมณปวราช-
 ชนกปญฺตีตมทาภูณทลคฺคิตฺติรปุฬุคชฺมฺพุกสฺวกษาดกกาเลสฺ อเนกชาติโกฏิสทฺเสสฺ ปญฺญา-
 ปารมิ ปุเรตุวา ตถา มหาสิลวปญฺจาจวอุมารมทาวชิชฺมทาชนกุมารปญฺจชาตค-
 สตุถวาทมหาสฺวกกาเลสฺ อเนกชาติโกฏิสทฺเสสฺ วิริยปารมิ ปุเรตุวา ตถา

⁵¹ ทุกฉบับเป็น เอตุธายั

⁵² ก. อธิกรปุฬุงคคหฺยากรณั

⁵³ ก. , ล. ปุเรตุวา

⁵⁴ ก. -สทฺหุมาร-

มหากษัตริย์สุริยวงศจักรพรรดิพญามหาอหิชาตมหาราชเจ้าแห่งสุวรรณภูมิ เทวบุตรชื่อนิววาทีภูกาเลส อเนกชาติโกฏิ-
 สหุสเสสุ ขนุนีปารมี ปุเรตวา ตตา สุปุปารกปญฺติตสจฺจตาปสภณฺทหิปายนตาปสมหา-
 สุตโสมมหาราชชาวกุฏกโปตคมจฺจรราชกปราชกาเลส จ อเนกชาติโกฏิสหุสเสสุ
 สจฺจปารมี ปุเรตวา ตตา กลนุททชาตคโชติपालเตมียกุมารกาเลส อเนกชาติ-
 โกฏิสหุสเสสุ อธิฐฐานปารมี ปุเรตวา ตตา สุวณฺณสามตาปสเอกราชจฺพมฺมปาละ-
 มหากณฺณตาปสสุเนตฺตอรกตาปสกาเลส อเนกชาติโกฏิสหุสเสสุ เมตฺตปารมี
 ปุเรตวา ตตา อูรชชาตกรามปญฺติตคาลิกราชเชมพรหฺมณฺณอฏฺฐิเสนปริทฺทพชกวางนรินฺท-
 โลมหิชาตคกาเลส อเนกชาติโกฏิสหุสเสสุ อุเปกษาปารมี ปุเรสิ นาม⁵⁵ เอว
 โส จ ปารมีโย สิวิราชชาตคกาทิส อเนกชาติโกฏิสหุสเสสุ องคปริจฺจาคํ กตฺวา
 ตตา สสชาตคกาทิส อเนกชาติโกฏิสหุสเสสุ ชีวิตปริจฺจาคเ กตฺวา ตตา กุรุอมม-
 ชาตคกาทิส อเนกชาติโกฏิสหุสเสสุ ธนปริจฺจาคํ กตฺวา เวสฺสนฺตรชาตคกาทิส
 อเนกชาติโกฏิสหุสเสสุ ปุตฺตภริยาปริจฺจาคํ อกาสิ นาม เวทิตฺทโ.

(๘) ยญฺจ เวสาลิยฺมปุเร⁵⁶ ไโรคามนุสฺสทฺทวิภฺวสมฺภูตฺตนิวิธมฺภํ ชินฺุปมฺนฺตรธาเปสิ
 ปริตตมฺนฺภณาม เท. ยํ ปริตฺตํ โย ปริตฺโต เวสาลิยํ นคเร ไโรคมนุสฺสทฺท-
 วิภฺวสมฺภูตํ ทิวติ ภิยํ มนุสฺसानํ อนุตฺตรธาเปสิ ชินฺุปเมว เท โภนฺโต เทวสฺงฺซาโย⁵⁷
 ตญฺเญว ปริตฺตํ ภณาม กเถมาติ.

(๙) เอตฺถ ทิ ตายติ รกฺขตีติ ตา. ตาธาตฺ ปาลเน. ปริสมฺนฺตโต ตายติ
 ปาเลตีติ ปริตฺโต. ปริติ ปาเลตีติ วา ปริ. ปริติ ปุเรตีติ วา ปริ. ปร

⁵⁵ ทุกฉบับเป็น ปุเรสิ นาม โทติ

⁵⁶ ล. เวสาลิยํ ปุเร

⁵⁷ ทุกฉบับเป็น เทวสฺงฺซาโย

อุปโยคินิหุเทโส อธิยาปี วุตโต. ภควาติ คุณวิสิฏฐจตุตมครุการวาอิวงนเมติ.
 อาห⁶⁴ เจตถ ภคฺคราโค ภคฺคโทโส ภคฺคโมโท อนาสโว ภคฺคปาปกาธมฺมา⁶⁵
 ภควา เตน⁶⁶ วุจฺจตีติ.* อถวา. เอวนฺติ จ ภณฺนโต เทสนาสมฺปตฺตี⁶⁷
 เม สุตฺนฺติ สวากสมฺปตฺตี. เอกํ สมยฺนฺติ กาลสมฺปตฺตี ภควาติ เทสภสมฺปตฺตี
 นิทฺสฺเสติ. สวาคุณฺณินฺติ. เอตฺถ สวาคุณฺณสฺส อธิโน นิवासณฺณฐานํ นคฺรํ ยถา
 กากนฺทิมมา คนฺทิตฺติ. เอวํ อิตฺถํลึงฺควเสน สวาคุณฺณินฺติ วุจฺจตี. เอวํ อกฺขรจินฺตกา
 ภณฺนฺติ. อตฺถกถาจริยา ปน ภณฺนฺติ. ยํ กิณฺณํ มนุสฺसानํ อุปโลกฺปริโลกํ สหฺพเมตฺถ
 อตฺถตีติ. สวาคุณฺณินฺ. สหฺพสมายโยเค⁶⁸ จ ก็ ภณฺทํ อตฺถตีติ. ปุจฺจติเค. สหฺพํ อตฺถตีติ
 ปฏิวาจํ. อุปาทาย สวาคุณฺณินฺติ. วุจฺจตี. ตสฺส สวาคุณฺณินฺ. อปิเจตฺถ ภูมฺมวณฺณํ.⁶⁹
 วิหริตีติ. วิเสเสน อิริยาปถวิหริวิหริทฺทหฺมจริยวิหริเรสุ. อญฺญตรวิหริสมฺมกฺปิปริ-
 ทิพนวณฺนเมติ. อธิ ปน ฐานคณนสยนปเกเทสุ. อญฺญตรอิริยาปถสมายโยคปริทิตฺปนํ.
 เตน ฐิตฺโตปิ. คจฺจนฺโตปิ. นิสิณฺโนปิ. สยาโนปิ. ภควา. วิหริตี. จ. อิจฺจเวว
 เวทิตฺทหฺ. เซตวเนติ. เอตฺถ. อตฺถโน. ปจฺจตุถิกชนํ⁷⁰ ชินาตีติ. เซโต. วินยตีติ

⁶⁴ ล2. อาหุเจตถ

⁶⁵ ท. ภคฺคสฺส

⁶⁶ ก. ภคฺคราเคน

⁶⁷ ล2. เทสนาสมฺปตฺตี

⁶⁸ ก. สุตฺตหโยเค , ล2. สุตฺตมาโยเค

⁶⁹ ท. ภูมฺมวณฺณํ

⁷⁰ ล1. ปจฺจตุถิกํ ชนํ

* พุททก. อ. 1/32

วนัน วนเดตีวา วน เขตสุส เขตวนัน คสมิ เขตวเน อนาคตปิตุทิสสุ อาราเมตี
 เอกุต สุตตุโต นาม โส คหปตี มาตานิคูตี กตนามวเสน สหุทกามสมิทธิตาย⁷¹
 จ วิคตมจจุเจรตาย จ กรณาทิตุคสมงุคิตาย จ นิจุกาลัน อนาคตานัน ชนानัน
 ปิตุทิต อทาสิ. เดน อนาคตปิตุทิตโกตี สงขยัน คโต. โส รุมมุนตี เอกุต ปาณินโน
 วิเสเสน วา ปุททิตาตี อาราโม. โส ทิ อนาคตปิตุทิตเกน คหปตีนา เขตสุส
 ราชกุมารสุส ทตุตโต อฏฐรัสตี ทิรญญโกฏฐิตี สญฐารเกตี กัตติตุวา อฏฐารัสตี
 ทิรญญโกฏฐิตี เสนาสนามิ ทาเรตุวา อฏฐารัสตี ทิรญญโกฏฐิตี วิหารมทัง
 นิฏฐาเปตุวา เอวัง จตุปญญาสทิรญญโกฏฐิปริจจาเคน พุทฺธปมฺขสุส สงขยสุส
 นิยยาทิตโต.⁷² คสมมา อนาคตปิตุทิตสุส อาราโมตี⁷³ วุจฺจติ. คสมมิ อนาคตปิตุทิตสุส
 อาราเม.^{*}

(13) อถ ไช อญฺญตรา เทวตา อภิกุณฺฑตาย รตุติยา อภิกนฺตวณฺณา
 เกวลกมุปํ เขตวนัน โสภาเสตุวา เยน ภควา เดนุปลงฺกมิ.^{**} อถาตี
 อวิจฺเจตฺตเถ นิปาโต. ไชตี อธิการนฺตฺรนิทฺสสนฺตฺเถ. อญฺญตราตี อนิยามิตนิทฺเตโส.
 สาทิ โคตุตโต อปากฺวาท⁷⁴ คสมมา อญฺญตราตี วุตฺตา เทโว เอว เทวตา.
 อิตฺถิปุริสสาธาเรเมตี. อธิ ปน ปุริโสเอว เทวตาตี วุตฺโต.^{***}

⁷¹ ล1. สหุทกามสมิทธิกาย

⁷² ล1. สังขยสุส นิยยาทิตโต

⁷³ ล1. , ล2. , ท. อนาคตปิตุทิตสุสอาราโม

⁷⁴ อปากฺวาท , ล1. , ท. อปากฺวาท

* พุททก. อ. 1/84.

** พุ. พุ. 25/5/3.

*** มงฺคล. 1/8/7.

อภิกงฺกุณฺฑาย รตฺติยาติ อธิ ปน ขเยน รตฺเตน อภิกงฺกุณฺฑาย รตฺติยา ปริกฺกษิณฺณาย
 รตฺติยาติ วุตฺตํ โหติ. อภิกงฺกตฺตวณฺณาย อภิกงฺกตฺตวณฺณาย วุตฺตํ โหติ. ยตฺถ ยตฺถ
 ภควา อตฺถิ ปฏฺวาสตี สา เทวตา เขตฺตวณฺ์ เภวลฺ์ อนวเสสฺ์ กงฺกปฺ์ สมฺมุตฺโต
 โภกาเสตฺวา หริตฺวา เอกปฺไซตฺ์ กริตฺวา ตตฺถ ตตฺถ อปฺสงฺกมิตฺติ อตฺถโ
 ทฺฐรฺหุโ. อปฺสงฺกมิตฺวาติ อปฺสงฺกมณฺปฺริโยสานปฺริทฺิปนฺ์. ตตฺถ สา จ อปฺสงฺกมิตฺวา
 อปฺคนฺตฺวา ภควนฺตฺ์ อภิวาเทตฺวา วนฺทิตฺวา ปณฺาเมตฺวา นมสฺสิตฺวา เอกมฺนฺตฺ์
 เอกมฺนฺเต ฐาเน⁷⁵ อฏฺฐาสิ ฐิตาติ อธิปฺปาโย. เอกมฺนฺตฺ์ เอกมฺนฺเต ฐาเน
 ฐิตา โข สา เทวตา ภควนฺตฺ์ ตถาคคฺ์ คากาย คากายเทน อชฺฐณฺาสิ
 อภาสิตฺติ อตฺถโ.

(14) พุ ทเวา มนุสฺสา จ มงฺกลานิ อจินฺตยฺ์
 อากงฺฆมานา สิตฺถถานํ พุริทฺิ มงฺกลมฺมุตฺตมฺนฺติ.

เอวํ ภนฺเต ภควา พุทฺเวา เทวสมฺมา จ มนุสฺสา สพุเท มนุสฺสา จ
 อากงฺฆมานา ปฏฺฐมฺมานา อิจฺฉิมฺมานา มงฺกลานิ สพุทฺมงฺกลานิ อจินฺตยฺ์ มนฺตยฺ์
 พุริทฺิ เทเสทฺิ อากงฺกขาติ วิภชฺเชทฺิ อุตฺตานิกรโหติ⁷⁶ มงฺกลอิทฺธิการณฺ์⁷⁷
 วุทฺธิการณฺ์ สพุทฺสมฺมุตฺติการณฺ์ อุตฺตมํ วิสฺสิฏฺฐํ สิตฺถถานํ สพุทฺโลกานํ ทิตฺถชาวทฺนฺติ.
 ตตฺถ พุทฺติ อยฺ์ มตฺตสฺงฺขยนิทฺุเทโส. ทฺิพุทฺติ⁷⁸ ทฺิพนฺตฺิตฺติ เทวา. ทฺิว ทฺิสาช.
 มนฺโน มจฺุจติ มนุสฺสา. มนฺโน อมจฺุจาติ วา มนุสฺสา. สอิ ทฺิ เทวปฺตฺโต

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁷⁵ ทุกฉบับเป็น ถาเนน

⁷⁶ ล1. อุตฺตานิ กรโหติ

⁷⁷ ล1. , ท. มงฺกลํ อิทธิการณฺ์

⁷⁸ ก. ทฺุพุทฺติ

ทสสทสสุจกุกวาเพสุ เทวพรหมโน มงฺกคปญฺหํ ไสตุคามตาย อิมสูมึ จกุกวาเพ
สนฺนิปตฺติววา เอกวาลคฺคโกฏฺโฏโสภาสมคฺเต ทสมฺปิ วิสมฺปิ คิสมฺปิ จตุคทาฬิสมฺปิ
ปญฺญาสมฺปิ สญฺญิมฺปิ สคฺคตฺติมฺปิ สุขมคฺคภาเว⁷⁹ นิยมฺนิคฺวา สพุเท เต อติกฺกมฺม
วิราชฆานํ ปญฺญตฺตปฺวารพฺพทฺธาสนเน นิสิณฺนํ ภควนฺตํ ปรีวาเรตฺวา ฐิโต ทิสฺวา
คสูมึ สมเย อนาคตํ สกฺลขมฺพทฺธิปกาณํ⁸⁰ มนุสฺसानํ เจตฺโส เจโตปรีวิตกฺกมฺมญฺญา
สพฺพเทวมนุสฺसानํ วิจฺจิกฺจฺวาสลฺลสมฺพุทฺธธมฺมํ ภควนฺตํ อาท พฺพเทวา มนุสฺสา จ ๗เป
ไสตุถานํ พฺรหฺมิ มงฺกคฺคมฺตฺตมฺนฺติ* เอวเมตํ เทวปฺตฺตสฺส วจันํ สุตฺวา ภควา

(15) อเสวนา จ พาลานํ ปญฺญิตานญฺจ เสวนา
ปฺชชา จ ปฺชฌนียานํ เอคฺคมงฺกคฺคมฺตฺตมฺนฺติ

คถาฆาต คตฺถ พาลานํ อปญฺญวณฺตํ ชนํ อเสวนา อภฺชชฺชา อปฺยิฐปาสนา
อตฺตสมฺปวฺงกฺตา⁸¹ จ ปญฺญิตานํ ปญฺญวณฺตํ เสวนา ภฺชชฺชา ปฺยิฐปาสนา
สมฺปวฺงกฺตา จ ปฺชฌนียานํ ปฺชชาฆานํ ปฺชชา จ สกฺกาการคฺครกาณามานวณฺตนา
จ ยา จ พาลานํ อเสวนา ยา จ ปญฺญิตานํ เสวนา ยา จ ปฺชชาปฺชฌนียานํ
ตํ สพุทฺธํ สมฺปิฏฺฐิตฺวา ภควา เอคฺคมงฺกคฺคมฺตฺตมฺนฺติ อาท. ยํ ตยา ปญฺญํ พฺรหฺมิ.
มงฺกคฺคมฺตฺตมฺนฺติ เอตฺถ คาว เอตํ มงฺกคฺคมฺตฺตมฺนฺติ คคฺคาฬิตี วุตฺตํ โทตี. คตฺถ
ปญฺญิตา นาม เย เกจฺจ ปาณาติปาตาเวรมณีอาทิตฺสกุสลกฺกมฺมปฺลสมฺมุนาคตา สคฺคา
เต ตีหากาเรตี ชาณิตฺพฺพา. เอวํ อิมิสฺสา⁸² คากาย พาลานํ อเสวนา

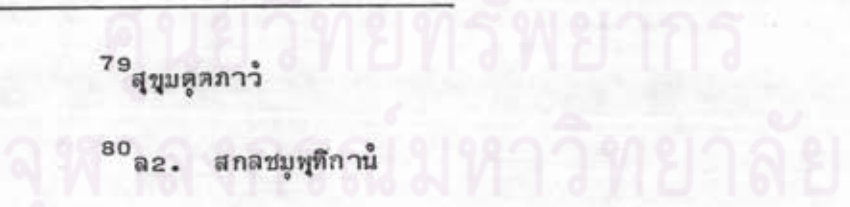
⁷⁹ สุขมคฺคภาวํ

⁸⁰ ล. 2. สกฺลขมฺพทฺธิกาณํ

⁸¹ ทกฺคณฺนํ เป็น อสมฺปวฺงกฺตา

⁸² ล. 1. อิมิสฺสาย

* มงฺกค. 1/10/9.

ปทศุโธ ทฤษฎุโท เอวํ อิมิสฺสา คาถาย มาดาบิตฺตูปฺภูฏานํ ปุคฺคทวารสฺส สงฺคโท
อนากุลา จ กุมฺมุตฺตาทิ จตุตฺตาริ มงฺกฺลานิ วุคฺคตานิ.

(19) ทานญจ ธมฺมจริยา จ ญฺาตกานญจ สงฺคโท
อนาวชฺชานิ กุมฺมานิ เอตฺมมฺงฺคฺลมฺตฺตมฺนฺติ.

คฺคฺคฺท ทานํ อุตฺตโน สนฺตํ ปฺรสุส ปติปาทยิตฺติ ธมฺมจริยา กุสฺลาภิการณํ ญฺาตโย
อมฺมหากํ อิมฺ อิติ ญฺาตกานํ สงฺคทํ อนุคฺคทณฺทณฺทํ อนาวชฺชานิ อฺครทานิ
กุมฺมานิ โครกฺขาทินิตี . อุตฺโต. ตานิ นานปฺปการทิตฺตฺสฺชาทิกมฺเทตฺโต⁸⁸ มงฺกฺลนฺติ
วฺจฺจนฺติ. เอวํ อิมิสฺสา คาถาย ทานญจ ธมฺมจริยา ญฺาตกานญจ สงฺคโท
อนาวชฺชานิ กุมฺมานิตี จตุตฺตาริ มงฺกฺลานิ วุคฺคตานิ.

(20) อารตี วรตี ปาปา มชฺชปานา จ สฺตฺยโม
อปฺปมาโท จ ธฺมฺเมสุ เอตฺมมฺงฺคฺลมฺตฺตมฺนฺติ.

คฺคฺคฺท ปาปาติ ลามกาทิ อารตี อนภิรมณํ จ วรตี กุมฺมจฺจารวเสน ภายวจา-
วิรมณํ มชฺชปานา จ สฺตฺยโม วุปสมนํ กุสฺเลสฺสุ ธฺมฺเมสุ อปฺปมาโท ปมาทวิริทิตฺติ
อุตฺโต. เอวํ อิมิสฺสา คาถาย อารตี วรตี ปาปา มชฺชปานา จ สฺตฺยโม
อปฺปมาโท จ ธฺมฺเมสุตี สฺตี มงฺกฺลานิ วุคฺคตานิ.

(21) คารโว จ นีวาโต จ สนฺตฺยฺุจฺจ จ กตฺตฺยฺุตา
กาเลน ธมฺมสุสฺวานํ เอตฺมมฺงฺคฺลมฺตฺตมฺนฺติ.

คฺคฺคฺท คารโว จ พุทฺธาทิสฺสุ คฺุภาโว⁸⁹ นีวาโต นิจฺจฺุคฺคิตฺตาสนฺตฺยฺุจฺจ⁹⁰ อุตฺตโน

⁸⁸ล.2. นานปฺปการทิตฺตฺสฺชาทิกมฺเทตฺโต

⁸⁹ล.2. คฺุภาโว

⁹⁰ล.2. นิจฺจฺุคฺคิตฺตาสนฺตฺยฺุจฺจ

(23) ตโป จ พุทฺทมจริยญจ อริยสัจจานิ ทสฺสนํ
 นิพฺพานสัจฉิกิริยา จ เอตมฺมงฺกลมฺตมฺมุนฺติ.

ตตฺถ ตโป นาม อธิกฺขณาโทมนสฺสาทินํ⁹⁵ คปนโต อินฺทริยลํวโร โภสฺซุชฺชสฺส วา
 คปนโต วิริเยน สมฺมุนาคโต ปุคฺคโล อาดาปิติ วุจฺจติ. สุวายํ อธิกฺขณาภิ-
 พานณานาภิปฏิลาภเหตุโต มฺมงฺกลนฺติ เวทิตฺตฺพโท พุทฺทมจริยํ นาม เมถุนวิริติ
 สมณฺสํารูปมฺตฺตานํ⁹⁶ อิทํ อธิวณํ ตํ อพุทฺทมจริยํ ปหาย พุทฺทมจริยสฺส
 ภารณาทีสุ⁹⁷ เมถุนวิริติ พุทฺทมจริยนฺติ วุจฺจติ. คตฺถเจตํ ฐปฺปฺรนิทานปฺปการวิเสสา-
 ธิกฺขณเหตุโต⁹⁸ มฺมงฺกลนฺติ เวทิตฺตฺพทํ อริสฺสัจจานํ ทสฺสนํ นาม ญฺฆารปฺปญฺเห วุตฺตานิ
 จตฺตุนํ อริยสฺสัจจานํ อภิสมยวเสน มคฺคทสฺสนํ. ตํ สํสารทฺตฺตฺตฺวิทกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก
 มฺมงฺกลนฺติ เวทิตฺตฺพทํ. นิพฺพานสัจฉิกิริยา นาม อธิ อรทตฺตผลํ นิพฺพานนฺติ อธิปฺเปตํ.
 ตํ ทิ ปญฺจ คตฺติวาเทน วานสฺสจฺจิตฺตํ คตฺถาย นิกฺขณตฺตฺตฺตา⁹⁹ นิพฺพานนฺติ
 วุจฺจติ. เอวเมสา นิพฺพานสัจฉิกิริยา จ ทิฏฺฐธมฺมิกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก
 เวทิตฺตฺพทา. เอวํ อิมิสฺสา คตฺถาย ตโป จ พุทฺทมจริยา จ อริยสฺสัจจาทสฺสนํ
 นิพฺพานสัจฉิกิริยา จาติ จตฺต

(24) ฆุฏฺฐสฺส โลกธฺมฺเมทฺติ จิตฺตํ ยสฺส น กมฺปติ
 อโสภํ วิรัชํ เขมํ เอตมฺมงฺกลมฺตมฺมุนฺติ.

ตตฺถ ยสฺส ยสฺสลาภาทิ อฏฺฐทฺติ โลกธฺมฺเมทฺติ ฆุฏฺฐสฺส อฏฺฐทฺฐิตฺตฺส จิตฺตํ น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁹⁵ ล2. อธิกฺขณาโทมนสฺสาทินํ

⁹⁶ ล1. สมณฺสํารูปมฺตฺตานํ

⁹⁷ ล2. ภารณาทีสุ

⁹⁸ ฎ. ฐปฺปฺรนิทานปฺปการวิเสสาธิกฺขณเหตุโต

⁹⁹ ฎ. นิกฺขณตฺตฺตฺตา

อุปททวานัน ปรัชชาตคฺคทาย¹¹³ วุตตมิมิ รตนสุตฺตํ จุจฺจเหตฺวา อายสุมา อานนุโท
 ปริตตคฺคทาย ภาสมาโน ภควโต ปตฺเตน จุทฺถํ อาทาย สหฺนํ นคร¹¹⁴
 อพฺพกุฏกรนฺโด อนฺวจริ. ยํ กิณฺณจิติ วุตตมตฺเตเยว จ เถเรน เย ปุพฺเพ
 อปลาตา สงฺการณฺณทิตฺติปุเปเสสชาตินิสฺสิดา อมฺนุสฺสา เค จตฺติ ทวาเท ปลาโยสุ.
 อานนุทฺตเถโรปิ เวสาลิมฺนุวิจฺรนฺโด อารกฺขํ กตฺวา เวสาลินฺครวาสิติ สหฺนํ
 อากนฺตฺวา เอกมฺนตํ นิสิติ. ตตฺถ ภควา สหฺนํ คเทว รตนสุตฺตํ ภาสมาโน

(27) ยานิธ ภูตานิ สมากตานิ
 ภูมฺมานิ วา ยานิ ว อนฺตลิกฺเข
 สหฺนํ ภูตา สฺมฺนา ภวฺนฺตฺติ

อิมํ ปจฺฉํ คานํ อภาสิ. ตตฺถ ยานิ ยาทิสานิ อปุเปสฺกฺขานิ วา มฺhesกฺขานิ
 วา. อิท อิมํ สฺมํ ปเทเส จาตฺมหาราชิกานํ เทวฺวรา สดฺตนิกาโย อฺปาทาย
 วตฺตติ.¹¹⁵ สมากตานิติ สฺมฺนิปตฺตานิ. ภูมฺมานิ วา ภูตานิ สมากตานิติ อิมํ
 เอกํ วิกฺขํปํ กตฺวา ปฺน หุติโย วิกฺขํปํ กาคฺคํ ยานิ ว อนฺตลิกฺเขติ อาท.
 อนฺตลิกฺเข วา ยานิ ภูตานิ นิพฺพตฺตานิ อิท สมากตานิติ อตฺถโถ. เอตฺถ จ
 ยามโต ยาว อกนิภฺนฺตํ ตาว นิพฺพตฺตานิ ภูตานิ อากาเส ปาตฺตวิมาเนสุ
 นิพฺพตฺตตฺตา อนฺตลิกฺเข ภูตานิติ เวทิตฺตฺพานิ. คโต เทวฺวรา สินฺธุโร ปภฺติ
 ยาว ภูมิมํ รุกฺขฉตฺตาทิสฺส อธิวฏฺฏานิ¹¹⁶ ปจฺฉวียตฺตจ นิพฺพตฺตานิ ภูตานิ ตานิ
 สหฺนํ ภูมิมํ ภูมิมฺปิหฺนํเตสุ จ รุกฺขฉตฺตปฺพตฺตาทิสฺส นิพฺพตฺตตฺตา ภูมฺมานิ
 ภูตานิติ เวทิตฺตฺพานิ. สหฺนํ เอตฺถ อนฺวเสสา. เอวาติ อวธารณ. เอกมฺนิ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹¹³ ล1. ปรัชชาตคฺคทาย
¹¹⁴ ล1. สหฺนํนคร
¹¹⁵ ทุกฉบับเป็น วตฺตตฺติ
¹¹⁶ ทุกฉบับเป็น อธิวตฺตฺตานิ

น โน สมํ อตุถิ ตถาคเตนาติ นาทิ ปฏิสเสเธ. โนติ อวธารणे. สมมุติ อตุถํ.
 อตุถํติ วิชฺชชติ¹³¹ ตถาคเตนาติ พุทฺเธเน. ที วุฑฺฒํ โหติ. ยํ เอคํ วิตุตฺตญจ
 รตนญจ ปกาสิคํ เอคญจ เอกมฺปิ พุทฺธรตนเนน สหสิํ รตนํ เนวตุถิ. อธิ สํเขโป.
 คสฺสสุโต. คสฺสสาย อธิปฺปาโย อิทมฺปิ อธิ วา หุํ วา สกุเคสุ วา ยํ
 กิญจ อตุถิ วิตุตํ วา รตนํ วา เตน สหฺธิ เตติ เตติ อสมฺมุตา¹³²
 พุทฺธรตนํ ปณีตํ. ยถิ ที เอคํ สจฺจํ อถ เอเตน สจฺจเจเน อิมํ ปาณินํ
 โสตุถิ โหตุ โสภณานํ อตุถิตา โหตุ อโรคฺคา นิรูปฺพุทฺทวาทิ.¹³³ วุฑฺฒมตฺตตาย
 จ ภควตา อิมาย คากาย ราชกุลสฺส โสตุถิ ชาตา ภยํ วุปฺสนตํ. อิมิสฺสา
 คากาย อาณา โภจิสฺสสทฺสจฺจกฺวาเหสุ อมฺนุสฺเสติ ปฏิกฺคหิตาติ. เอวํ พุทฺธญฺเฒ
 สจฺจํ วตฺวา อิทานิ นิพฺพานธมฺมคฺเณน วตฺตุมารุโธ*

(30) ขยํ วิรํคํ อมตํ ปณีตํ
 ยทฺชฺชคฺคา สกฺขมฺนี สมํภาติโต
 น เตน ธมฺเมเนน สมตฺตติ กิญจ
 อิทมฺปิ ธมฺเม รตนํ ปณีตํ
 เอเตน สจฺจเจเน สุวตฺตติ โหตุติ อาท.

คสฺสสุโต ยํ ขยํ นิพฺพานสจฺจนิกริยา สํชาตํ วา ยํ วิรํคํ เตสํ อณฺุปปาหนิโรธ-
 ขยมคฺคสํชาตํ คญฺเจว วา รํคํทวิยฺยุตํ สมฺปโยคโต จ อารมฺมณโต จ ยํ
 อมตํ น ชาตํ น ชินฺณํ น มียตํ อตุตฺตมฺนุเรเน เสฏฺฐคฺคเณน. ยทฺชฺชคฺคาติ ยํ
 อชฺชคฺคา¹³⁴ วิญฺญิ ปฏิลลวิ อตุตฺตโน ญฺาณพฺเพเนน สจฺจจฺกาสิ. สํกฺขมฺนี นาม

¹³¹ ล1., ล2. สํวิชฺชชติ

¹³² ก. อสมตํ

¹³³ ล1. นิรูปฺพุทฺทวาทิ โหตุ

¹³⁴ ล1. อชฺชคฺคา

* พุทฺทก. อ. 1/14.

สกุยกุลงปฐตคตคา จ โมเนยฺยธมฺมสมนฺนาคตคตคา ภูมิ. สมาธิโต นาย
 อริยมคฺคสมาธินา สมาทิตจฺจโต. เตน ชยาทิ นายเกน สกุยมุนินา
 อธิคเตน ธมฺเมเน สมนํ กิณฺณจฺจ ธมฺมชาตํ นตฺถิติ. อิถาปิ เตสํ สคฺคตานิ
 อปฺปมฺพนฺนปทฺทวฺวปสมนตฺถํ ชยวิราคามคปฺพีตคาคฺคณฺเหติ¹³⁵ นิพฺพานธมฺมรตนฺนสฺส
 อสทิสภาวํ นิสฺสสาย สจฺจจวณฺํ ปชฺชชฺชนฺโต

(31) อิทมฺปิ ธมฺเม รตนํ ปณีตํ
 เอเตน สจฺจเจเน สฺวคฺคฺชิ โทตฺถติ อาท.

คสฺสสฺสโต ปุริมคากาย วุตฺตนเยเนว เวทิตฺทฺโท. อิมิสฺสา คากาย อาณา
 ไกฏสคสทสฺสจกฺกวาเหสฺส อมฺมุสฺเสหิ ปฏิกุคฺคิตคาคฺคิ. เอวํ นิพฺพานธมฺมคฺคณฺเณน สจฺจจํ
 วตฺวา อิถาปิ มคฺคธมฺมคฺคณฺเณน วตฺตุมารทฺโต

(32) ยมฺพทฺทฺธเสฏฺฐโร ปรีวณฺณยิ¹³⁶ สฺจฺจ
 สมาธิมานนฺตริกฺกณฺณมาท
 สมาธินา เตน สโม น วิชฺชติ¹³⁷
 อิทมฺปิ ธมฺเม รตนํ ปณีตํ
 เอเตน สจฺจเจเน-สฺวคฺคฺชิ โทตฺถติ อาท.

คสฺสสฺสโต พุทฺโธ สทฺทพฺพชฺช พุทฺโธ เสฏฺฐโร จุตฺตโม ปสฺสณฺนโย¹³⁸ ปรีวณฺณยิ ปลฺลิตฺติ
 ปกาสยิ. ยํ สมาธิ อุตฺตโน ปวตฺตติสมนฺนตฺริ¹³⁹ นียเมเนว ผลปฺปทานโต

¹³⁵ ทุกฉบับเป็น ชยวิราคามคปฺพีตคาคฺคณฺเหติ

¹³⁶ ล1. ปรีวณฺณยิ

¹³⁷ ล1. น วิชฺชติ

¹³⁸ ล2. ปสฺสณฺ , ท. ปสฺสปนโย

¹³⁹ ก. ปรีวตฺตติสมนฺนตฺริ นียาเมเนว

อานนุตริกสมาธิ อาท. น หิ มกุคสมาธิภูติ ฐุปฺปนฺเน คสุส มลฺลฺปฺตฺตินิเสธโก
 ไกจี อนุตราโย อตุถิ. สุจิภูติ กิเลส มลสมฺมุจฺเจทกรณโต อจฺจนฺตนิโรธน์.¹⁴⁰
 เตน พุทฺธเสฏฺฐปฺริวณฺณิเตน สุจิณา อานนุตริกสมาธิณา สโม รุปาจรสมาธิ
 วา อรุปาจรสมาธิ วา ไกจี น วิชฺชติ. กสมฺมา เตสํ ภาวิตตฺตา ตตฺถ
 ตตฺถ พุทฺธมโลเก ฐุปฺปนฺนํสุสํปี¹⁴¹ ปฺน นิริยาทีสุ ฐุปฺตฺติสมฺภวโต อิมํสุส จ
 อรหตฺตสมาธิสุส ภาวิตตฺตา อริยปฺุคฺคสุส สหฺพฺพุตฺตอสมฺมุขยาคสมฺภวโต. เอวํ
 ภควา อานนุตริกสมาธิสุส อญฺญเอหิ สมาธิ อสมํคํ วตฺวา อิทานิ ปุริมนเยเนว
 มกุคธมฺมรตนํสุส¹⁴² อสทิสภาวํ นิสฺสาย สจฺจจฺจนํ ปญฺญชฺติ. เตสํ ปเนตฺถ
 สทิสเมว. เอวํ มกุคธมฺมคฺเณนาปี สจฺจํ วตฺวา อิทานิ สงฺขมฺคเณนาปี
 วตฺตุมารทฺโร*

(33) เย ปุคฺคลา อฏฺฐสคฺคํ ปสฺสตุธา
 จตุตฺตาริ เอตานิ ชฺชคานิ โทณฺนิตฺติ
 เต ทกฺขิณฺนเยชฺชา สุกฺคสุส สวากา
 อิทมฺปิ สงฺเข รตนํ ปณฺธิคํ
 เอเตน สจฺจเจน สุวคฺคิ โทณฺนิตฺติ อาท.

เย ปุคฺคลาติ เย สคฺคา. อฏฺฐสคฺคนฺนิตฺติ เตสํ คฺคณฺนปริจฺจเณโท. เต หิ จตุตฺตาริ
 จ ปฏฺิปปนฺนา จตุตฺตาริ จ มลฺล ฐิตาติ อฏฺฐ โทณฺนิตฺติ. สคฺคํ ปสฺสฏฺฐาติ สมนฺนปริเสหิ
 พุทฺธปฺจฺเจกพุทฺธสวาทฺเทหิ อญฺญเอหิ จ เทวมนฺนุสฺเสหิ ปสฺสฏฺฐา. เต หิ เอกพิชฺช
 ไกลฺลโกโล สคฺคตฺตชฺชตฺตปรโมติ¹⁴³ คโย โสตาปฺนนา กามรฺูปารฺูปกเวสุ อธิคตผลา

¹⁴⁰ ล1. อจฺจนฺตํ นิโรธน์
¹⁴¹ ก. ฐุปฺปนฺนํสุสํปี
¹⁴² ก. มกุคธมฺเม รตนํสุส
¹⁴³ ล1. สคฺคตฺตชฺชตฺตปรโมติ

* พุทฺธก. อ. 1/26.

ตโย สกทาคามีโน เต สหุเพมิ จตุรณัน ปฏิปทานัน วเสน จตุวีสติ อนุตรา-
 ปรินิหุพายี อุพหจฺจปรินิหุพายี สลฺขารปรินิหุพายี อสงฺขารปรินิหุพายี อุทฺธโสโต
 อกนิฏฺฐคามินิ อวิเทสฺส ปญฺเจะว ตถา อตฺตบฺบสุทฺถสฺสสุทฺถสฺส อกนิฏฺฐเรสุ ปน
 อุทฺธโสตฺตวชฺชชา จตุตฺตาริ ติ จตุวีสติ อนาคตานิโน สุกฺขวิปสฺสโก สมถยามิโกติ
 ทเว อรหฺมโต จตุตฺตาริ มคฺคภูฏาติ จตุปถฺญาส. เต สหุเพมิ สหุชฺชาตฺตฺรปถฺญา-
 จฺรณัน วเสน ทฺวิคฺฉา¹⁴⁴ ทฺตฺวา อฏฺฐสฺสํ โทหนฺติ. เต สหุเพมิ อฏฺฐ วา
 อฏฺฐสฺสํ วาติ วิตุถารวเสน อุทฺธิฏฺฐา¹⁴⁵ ปุคฺคลา สงฺเขปวเสน โสตาปคฺติ-
 มคฺคภูฏโร ผลฏฺฐโรติ เอกํ ยฺคนฺติ เอวํ ยาว อรหฺมคฺคภูฏโร ผลฏฺฐโรติ เอกํ
 ยฺคนฺติ จตุตฺตาริ ยฺคานิ โทหนฺติ. เต ทกฺขิณฺเอยฺยาติ เต สหุเพมิ ทกฺขิณฺ¹⁴⁶
 ทานัน อรหฺมสฺสิติ ทกฺขิณฺเอยฺยา. ทกฺขิณฺชา นาม กมฺมญฺจ กมฺมวิปากญฺจ สหุทฺทิตฺวา
 เอส เม อิมํ เวชฺชกมฺมํ วา ชฺชฺชเปสนิกํ¹⁴⁷ วา กริสฺสสฺสิติ เอวมาทฺนินิ
 อนเปกฺขิตฺวา ทิยฺยมาโน เทยฺยธมฺโม คํ อรหฺมฺนิ นาม สลฺลาทิกฺคณฺชฺชตฺตา ปุคฺคลา.
 อิมเ คาทิสฺสา. เตเน วุจฺจฺนฺติ เต ทกฺขิณฺเอยฺยาติ. สุกฺคสฺส สวากาติ เต
 สหุเพ สุกฺคสฺส โสภนฺฐานคคตฺตฺตา ภควโต วจัน โอวาทํ สฺสณฺนฺตฺติ สวากา.
 อิมเ ปน สุตฺวา กตฺตทฺทํ ธมฺมาธมฺมปฏฺิปปตฺติ กตฺวา มคฺคผลานิ ปตฺตา¹⁴⁸
 คสมฺมา สวากาติ วุจฺจฺนฺติ. เอเตสุ ทินฺนฺยานิ มหฺปฺผลานินิ เอเตสุ สุกฺคสฺส
 สวากेषฺ อปฺปกาณินิ ทานานิ*

¹⁴⁴ ทุกฉบับเป็น ทฺวิคฺฉํ กตฺวา

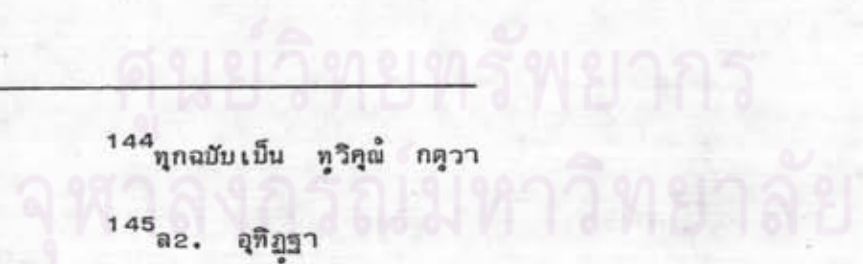
¹⁴⁵ ล2. อุทฺธิฏฺฐา

¹⁴⁶ ล1. ทกฺขิณฺชา

¹⁴⁷ ทุกฉบับเป็น ชฺชฺชเปสนิยํ

¹⁴⁸ ทุกฉบับเป็น กตฺวา

* พุทฺทก. อ. 1/28

ทินุณานิ ปฏิกุคาทกโต ทกุชฌานิ¹⁴⁹ วิสุทฺธิภาวํ ลุปกคคฺคา มหฺพฺผลานิ โทนฺติ.
เอวํ ภควา สหฺเพสมฺปิ มคฺคกฺกุณฺณผลกฺกุณฺณานํ¹⁵⁰ วเสน สงฺฆรตนฺนสฺส คุณฺมํ วทฺวา
อิทานิ ตเมว คุณฺมํ นิสุสาย สจฺจวจฺนํ ปญฺญชฺชิตฺติ อิทมฺปิ สงฺเขตฺติ. ตสฺสตุโถ
ปฺพุเท วุตฺตณฺเนน เวทิตฺพุโ. สลฺลํ ปุริมสทิสฺสเมว.

(34) อิทานิ คโต เอกจฺจนํ¹⁵¹ ผลสมฺมาปฺตฺติสุขมฺนุภาวนฺตานิ ชีณาสาปฺกุคฺคานํเยว
คุณฺณ¹⁵² วตฺตุมารทฺโธ

เย สฺมุปฺปยุตฺตา มนฺสา ทหฺมุเทน
นิกุคามิโน โคตฺมสาสนฺมุติ
เต ปตฺติปคฺคา อมตํ วิคฺยุท
ลหฺุชา มุธา นิหฺมุติ กุณฺณชฺมานา
อิทมฺปิ สงฺเข รตนํ ปณฺฑิตํ
เอเตน สจฺจเจน สุวคฺคฺติ โทคฺคฺติ อาท.

ตสฺสตุโถ เย อริยปฺกุคฺคลา สฺมุปฺปยุตฺตา สฺกฺกุณฺณปฺยุตฺตา. อนนฺกวินฺตํ อนนฺสนํ ปทาย
สุทฺธาชีวีตํ¹⁵³ นิสุสาย วิปฺสุสนาย อตฺตานิ ปญฺญชิตฺตุมารทฺธาติ อตฺโถ. สฺมุปฺปยุตฺตาติ
สุวิสุทฺทกายวຈิປໂຍកສມນຸນາຄຕາ. มนฺสา ทหฺมุเทนาติ ทหฺมุเทน มนฺสา อธิรสมาธิชฺชุตฺเตน
เจตฺตาคฺคาติ อตฺโถ. นิกุคามิโนติ กาเย จ ชีวีเท จ อนเปกฺขชา ทฺตฺวา ปญฺญาตุเรน
วิริเยน สหฺพทิกฺเคเสติ กตฺตนิกุทฺตนา. โคตฺมสาสนฺมุทิตฺติ โคตฺตคฺโค โคตฺมสฺส คคฺคาตฺตສຸເສວ

¹⁴⁹ ภ. ปฏิกุคาทกทกุชฌานิ

¹⁵⁰ ล2. , ท. มคฺคกฺกุณฺณานวเสน

¹⁵¹ ภ. , ล1. , ล2. เอกจฺจฺยานํ

¹⁵² ภ. คุณฺณ

¹⁵³ ทุกฉนฺนํเป็น สุทฺธาชีวี

สาสนมูติ. เต อริยสาวกา ปตุติปตุตา¹⁵⁴ อรหตุคํ ปตุวา วา ตํ ปตุติปตุตา
 อมคํ นิพพานํ ปตุวา วา. วิคยฺหาติ อารมฺมณฺวเสน วิคาเหตฺวา¹⁵⁵ ลทฺธาติ
 ลภิตฺวา. มุธาติ อพฺพเยน¹⁵⁶ กากณิกมตุคฺมฺปิ พุຍํ อกฺตฺวา. นิพฺพุตฺติ
 ปฏิปฺปสุสฺสทฺธิเกเลสฺสธรํ ผลสมฺมาปตุตี ภูชฺชมานาติ อนุภวฺมานา. ก็ วุตฺตํ โหติ.
 เย อิมมฺุติ โคตมสาสนมฺุติ สีลสมฺปนฺนตุตา สุปฺปยุตฺตา สมาธิสมฺปนฺนตุตา มนสา
 ทฬฺเฑน ปญฺญาสมฺปนฺนตุตา นิฏฺกามิโน เต อิมาย สมฺมาปฏิปฺทาย¹⁵⁷ อมคํ
 วิคยฺท มุธา ลทฺธา ผลสมฺมาปตุตฺติสฺสญฺญิตํ นิพฺพุตฺติ ภูชฺชมานา ปตุติปตุตา นาม
 ไทฺหนฺติ. อิทมฺปิ สงฺเข รตนํ ปณฺธิตฺติ คสุสฺสุโก ปุพฺเพ วุตฺตนเยเนว
 เวกิตฺพุโ. เสนํปิ เจตฺถ วุตฺตสฺสทิสฺสเมว*

(35) อิทานิ พุทฺชนปจฺจกฺขสฺส สไตปาณฺนสฺสเสว คุณฺเณ วตุตฺตมารุโธ

ยณฺนิทฺทชฺชีโล ปฐวี สฺสโค สฺยยา

จตุทฺทฺธา วาเตภิ อสมฺปนฺนํปิโย

คตฺตปมํ สปุปฺปฺริสฺสํ วทามิ

ปิโย อริยสฺสจฺจามิ อเวจฺจ ปสฺสตี

อิทมฺปิ สงฺเข รตนํ ปณฺธิตํ

เอเตน สจฺจเจน สฺวตฺตฺติ ไทฺหนฺติ อาท.

¹⁵⁴ ก. ปตุติปตุตํ

¹⁵⁵ ก. วิคาหิตฺวา

¹⁵⁶ ก. อพฺพยาเยน

¹⁵⁷ ก., ล. 1. สมาธิปติปทาย

* พุทฺทก. อ. 1/31.

คตฺถ อินฺทชฺชโลติ นครทวารสํวรณวिरणत्तं อุมमारพฺพนฺตเร อฏฺฐ วา ทสฺ วา
 ทตฺถเต วา ฐาเน วา ปฐวียํ อนฺโต ทารุณยจฺญโก วา ปสาณณฺญโก วา
 นิสุลฺโลติ นิภูมิตฺวา ปเวสฺสโต อโปกฺกิตฺโต.¹⁵⁸ จคฺคหฺมิ วาเตภฺตติ จตฺติ ทิสฺสาทิ
 อากเตหิ วาเตหิ. อสมฺปนฺนํปิโยติ กฺมฺเปตฺตํ วา จาเลตฺตํ วา อสฺสกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก
 สฺสียาติ กเวยฺเย. โย อริยสจฺจจาณี อเวจฺจ ปสฺสฺสตีติ โย จตฺตาริ อริยสจฺจจาณี
 ปญฺญา ย อชฺชโณคเตหฺวา ปสฺสฺสตี. ตํปิ สมนฺนํปฺปํ สจฺจคฺคหฺมิ วทามิ กณฺณมิตฺติ
 อธิปายิ. ยสฺมา สมิ อินฺทชฺชโล วีย จตฺติ วาเตหิ สพฺพหิตฺตณฺณิยวาทวาเตหิ
 อสมฺปนฺนํปิโย โหติ ตมฺหา ทสฺสนา เกณจิ กฺมฺเปตฺตํ วา จาเลตฺตํ วา
 อสฺสกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก. ตสฺมา อินฺทชฺชโล กฺมฺภีเรนโม สฺวชฺชาโต อจฺสอ อสมฺปนฺนํปิ
 ปุรคฺคณฺณิยปิ วาตาทิหิ น สจฺจเจยฺเยยฺยาติ วุคฺคํ โหติ. อยํ สํเขโป. เสสํ
 ปุริมสทิสฺสเมว.*

(36) อิทานิ เตสํ สพฺพกนิฏฺฐสฺส สจฺจคฺคหฺมิปรมสฺส กุณฺเณ¹⁵⁹ วตฺตุมารทฺโต

เย อริยสจฺจจาณี วิภาวณฺณิตฺติ

กฺมฺภีรปญฺญาเน สฺวเทสฺสิตานิ

กิฏฺฐจาณี เต โทณฺณิตฺติ กุสฺสปมฺมตฺตา

น เต กวํ อฏฺฐมมาทियณฺณิตฺติ

อิทฺตปิ สจฺจเว รตนํ ปณีตํ

เอเตน สจฺจเจเน สฺวตฺตติ โทณฺณิตฺติ อาท.

เย อริยสจฺจจาณีติ เย อริยปุคฺคลา. วิภาวณฺณิตฺติ ปญฺญาโอภาสเน สจฺจปฏฺฐิจฺฉาทกฺกิลเสณ-

¹⁵⁸ ก. อโปกฺกิตฺโต

¹⁵⁹ ล1., ล2. กุณฺเณ

* ขุทฺทก. อ. 1/32.

ธการ¹⁶⁰ วิธเมตวา¹⁶¹ อตุตโน ปกาธานี ปากฎาณี กโรนุติ. คมภิรปญญณาติ
 อรูปเมยฺยปญฺญตยา สเทวกสุสปี ฉาณณ อลพุกเนยฺยปติฏฺฐปญฺญณ สหฺพทญฺญนาติ
 วุตตํ โทหิ. สุเทสิตานีติ สมาสพฺยาสสากฉฺยเวกฉฺยชาติติ เตหิ เตหิ นเยหิ
 สฏฺฐุ เทสิตานี. เต วิภาวิทอริยสจฺจา ปุคฺคลา¹⁶² กิญฺจาปี เทวราชจกฺกวตฺติ-
 ราชชาติปมาทฏฺฐานํ อากมฺม ภูสฺมปมตฺตา¹⁶³ โทนุติ เต นามญฺจ รูปญฺจ เตสํ
 นีรุตฺตตฺตา อตฺถงฺกตฺตตฺตา น อฏฺฐมํ ภวํ อาทิยนุติ สคฺคตมภเว เอวํ ปน¹⁶⁴
 วิปสฺสนํ อารหุทฺติวา¹⁶⁵ อรหฺตตํ ปาปุณฺณิสฺสญฺญิตํ อธิปฺปาโย. เสสํ วุตฺตนยเมว.
 อิทานี คสุเสว สคฺค ภเว อาทิยโตปี อญฺญเอหิ อรูปทึนภวาทาเนหิ ปุคฺคเลหิ
 วิวิฏฺฐเรณ จ กุณฺณ วตฺตุมารทฺโต*

(37) สทาวสุส ทสฺสนสมฺปทาย
 คยสุสฺส ธมฺมา ชหิตา ภวนุติ
 สกฺกาทิฏฺฐี วิจิกฺขิตฺตญฺจ
 สีลหฺพตํ วาปี ยทคฺคิ กิญฺจ
 จตฺทพฺปาเยหิ จ วิปฺปมตฺโต
 ฉ จาภิฏฺฐานานี อภพฺโท กาคฺคํ
 อิทมฺปิ สจฺเจ รตนํ ปณีตํ
 เอเตน สจฺเจเน สุวคฺคิ โทหฺตติ อาท.

¹⁶⁰ ล1. สจฺจปฏฺิจฺฉาตํ กิเลสฺนธการํ

¹⁶¹ ภ. วิฏฺฐเมตฺวา ล1., ล1. วิธเมตฺวา

¹⁶² ทุกฉฉับเบิน อริยสจฺจณี ปุคฺคลานี

¹⁶³ ภ., ล1. สมฺปมตฺตา นาม

¹⁶⁴ ภ. ตฺ

¹⁶⁵ ภ., ล1. อารหุทฺติวา

* พุทฺทก. อ. 1/32.

เอกุณ จ คโย ธมฺมา สกฺกายทิกฺขณฺนิ จ วิจิกฺขณฺติตฺตฺยจ สัลฺลพฺตฺตฺยจ. สทฺทาวาติ
 สทฺทวีสฺสเยว. อสฺสสาติ อญฺญตรสฺส สไตฺยาปนฺนสฺส ชทิตฺตาติ ทสฺสนสฺมฺปทาย
 สไตฺยาปตฺตติมฺมคฺคสฺมฺปตฺตติยา ภวนฺตฺติ อตฺถเ. คคฺค สฺสติ นิปาตมฺคฺคโต. วาปิ
 ยทคฺคณิ กิณฺณจฺติ ทฺกฺขทสฺสนสฺมฺปทาย เจตฺต สกฺกายทิกฺขณฺนิ ปทฺธิยติ สฺมฺททสฺสนสฺมฺปทาย
 วิจิกฺขณฺติ ปทฺธิยติ มคฺคณิพฺพานทสฺสนสฺมฺปทาย สัลฺลพฺตฺตฺยจ ปทฺธิยติ วิญฺญาตฺตฺยจ.
 จตฺตฺทปาเยทฺติ จ วิปฺปมฺคฺคโตติ จตฺตฺตาโร อปายา นาม นิรยติรณานิภูติวิสยอสุรกายา.
 เตทฺติ เอส สตฺต ภเว อฺปาทิยนฺโตปิ วิปฺปมฺคฺคโตปิ วิปฺปมฺคฺคโตติ อตฺถเ. ฉ
 จาภิรณานานิ อภฺทฺโท กาคฺคณฺติ อภิรณานานิ โอฬาริกฺขณฺณานานิ. ตานิ เอส ฉ
 อภฺทฺโท กาคฺค. ปุจฺจฺชน¹⁶⁶ ทิ อทิกฺขณฺนิสฺมฺปนฺนคฺคา¹⁶⁷ เอวํ มาคฺชชาตปิคฺชชาต-
 อรทฺตชาตโลทิตฺตฺปาทสงฺฆเมทอญฺญสฺตถารุทฺเทสภมฺมสงฺฆชาตาคติ ฉ มหาสวชฺชานิ
 อภิรณานานิ กโรติ. ทสฺสนสฺมฺปนฺน ปน อภฺทฺโท ตานิ กาคฺคณฺติ อตฺถเ. เอวํ
 ภควา ปมาทวิทฺทริโนปิ ทสฺสนสฺมฺปนฺนสฺส กตฺตฺตฺตฺตฺตฺตนาภาวคฺคเณ¹⁶⁸ วตฺตฺตฺตฺตฺตฺต*

(38) กิณฺณจฺนิ สไตฺย กมฺมํ กโรติ ปาปํ
 กายเณ วาจาญฺท เจตฺตสา วา
 อภฺทฺโท สไตฺย คคฺคสฺส ปฏิจฺจทาย
 อภฺทฺตฺตา ทิกฺขณฺนทสฺส วตฺตฺตา
 อิทฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต รตนํ ปณฺธิ
 เอเตน สจฺเจน สฺวคฺคณิ ทฺตฺตฺติ อาท.

¹⁶⁶ ล1. ปุจฺจฺชน

¹⁶⁷ ก. อทิกฺขณฺนปญฺญาสฺมฺปนฺนคฺคา

¹⁶⁸ ทฺกฺกฉบฺบเป็น กตฺตฺตฺตฺตฺตนาภาวํ คฺคเณ

* ชุททก. อ. 1/38.

ดสุสตุโธ โส ทสฺสนสมฺปนฺโน กิจฺจายิ สติสฺโมเสน¹⁶⁹ ปมาทวิทาร์ อากมฺม ยนฺตํ
 ภควตา¹⁷⁰ โลกวชฺชํ สญฺจิจฺจาติกฺกมฺนํ สนฺธาย¹⁷¹ วุตฺตํ ยํ มยา สาวกานํ
 สิฏฺฐาปทํ ปญฺญตฺตํ ตํ มม สาวกา วีริตฺเตตฺถปิ นาทิกฺกมฺนฺตฺติ น ฐเปตฺวา อญฺญํ
 กุฏิการสทเสยฺยาที วา ปญฺญตฺติวชฺชวีตฺติกฺกมฺสงฺขาตํ¹⁷² พุทฺธปฏิกฺกมฺมฺปิ กาเยน
 ปาปกํ กโรติ ปทโส ธมฺมฉุตฺตริ ฉปญฺจวาจา ธมฺมเทสนา สมฺมปฺปลาปฺพสฺวจฺนาที
 วา วาจา ย อุตฺเตตฺสา วา กตฺถจฺจ กตฺถจฺจ โลกโทสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
 ปริโณเคสฺส อปฺจเวกฺขณาทีปาปกมฺมํ กโรติ อภฺพุโ โส ดสุส ปฏิจฺจาทาย น
 โส ตํ อิทํ อกฺมฺปิยมกรณียนฺตฺติ ชาตฺติวา มฺหุตฺตมฺปิ¹⁷³ ปฏิจฺจาทเต¹⁷⁴ ตํ
 ชนฺเยว ตฺถ สตฺถวโร วา วิญฺญสฺส วา สหฺรทฺมจาริสฺส อวโรทฺวา ยถาธมฺมํ ปฏิกโรติ
 น ปุณฺ กโรสฺสํมิตฺติ เอวํ สํวโรทฺทํ วา สํวโร. กสฺมา. ยสฺมา อภฺพุทฺตา
 ทิฏฺฐปทสฺส วุตฺตา.¹⁷⁵ เอวฺวปฺมฺปิ ปาปกมฺมํ กตฺวา ดสุส ปฏิจฺจาทาย¹⁷⁶
 ทิฏฺฐนิตฺทฺทานปทสฺส ทสฺสนสมฺปนฺนสฺส ปุคฺคสฺส อภฺพุทฺตา วุตฺตาติ อตุโธ. เสสํ
 เจตฺต วุตฺตสทิสฺเมว. อิมิสฺสา คาถาย อาณา โภกฺกิสฺสทสฺสจฺกฺวาเหสฺส อมฺนุสฺเสหิ
 ปฏิกฺคาหิตฺตาติ.

¹⁶⁹ ก. สติสโมเสน

¹⁷⁰ ก. ภควโต

¹⁷¹ ล2. สญฺจิจฺจาติกฺกมฺสนฺธาย

¹⁷² ล1. กุฏิการสทเสยฺยาทีปญฺญตฺติ วชฺชํ วิตฺกมฺสงฺขาตํ

¹⁷³ ก. มหุตฺตมฺปิ

¹⁷⁴ ก. ปฏิจฺจาทเต

¹⁷⁵ ก. วุตฺโต

¹⁷⁶ ล1., ล2. ปฏิจฺจาทาย

(39) เอวี สงขมปรีชาปทุมธานี ปุศุคลานี เตน เตน คุณบุปกาเรน สงขธาธิฐฐานี
สจจํ วตุวา อิทานิ ยวาวํ ภาควดา รตนคตยคุณํ ทีเปนุเตน¹⁷⁷ อิธ สงฺเขเปน
อณฺญตฺตร จ วิตุถาเรน ปรียคฺติธมฺโม เทลิโค คมฺปิ นิสุสาย ปุณ พุทฺธาธิฐฐานี
สจจํ วตุตุมารทฺไช*

(40) วนบุปคฺมุเพ ยถา มุสุลิตคฺเค
คิมฺทานมาเส ปฺรชฺสุมี คิมฺเพ
คตฺตปมํ ธมฺมวารี อเทสยิ
นิพฺพานคามิ ปฺรชฺมํ ทิตาย
อิทฺตฺตปิ พุทฺธเช รตนํ ปณฺธิคํ
เอเตน สจฺเจน สุวคฺติ โทตุติ อาท.

คตฺต วนบุปคฺมุเพติ อาสนฺนสนฺนิเวเสน ววคฺติตานํ¹⁷⁸ วุจฺจิตานํ รุกฺขานํ สมฺโ
วัน. ยถาติ อุมาวจณํ. มุสุลิตคฺเคติ มุสุลิตานิ อคฺคามิ. สพุทฺธสาขาสาชาส
สญฺชาตบุปฺโพติ อตุโธ. คิมฺทานมาเส ปฺรชฺสุมี คิมฺเพติ เย จตุตาโร คิมฺทานมาสา
เคสํ จตฺตุนํ เอกสุมี มาเส. ปฺรชฺสุมี คิมฺเพ จิตฺตมาเสติ อตุโธ. อยํ ปเนตฺต
สมฺปปีตฺตตุโธ. ยถา ปฺรชฺคิมฺทานายเก ทาลวสนฺเต¹⁷⁹ นานาวิธรุกฺขกฺทเน วเน
สุปฺปปีตคฺคสาไช คฺรชฺรุกฺขคฺจฺจปรียายนาโม ปคฺมุโพ อติวิย สสุลิตโรโก โทติ เอเวเว
ขนฺธายคฺนาคีติ สติปฏฺฐานสมฺมปฺปชานาคีติ สิลสมฺมาธิกฺขนฺธาคีติ วา นานบุปกาเรติ
อตุตฺตบุปฺเพทฺตบุปฺเพติ อติวิย สสุลิตโรคฺคตา คตฺตปมํ นิพฺพานคามิ มคฺคํ ทีปนโค
นิพฺพานคามิ ปรียคฺติธมฺมวารี เนว ลากฺเขตฺต น สกฺกาธาเทตฺต เกวลนฺตุ¹⁸⁰

¹⁷⁷ ก. ทีเปนุเต

¹⁷⁸ ทุกฉบับเป็น วุจฺจิตานํ

¹⁷⁹ ล1. ทาลวสนฺเต

¹⁸⁰ ก., ล1., ล2. เกวลนฺตุ

* พุทฺทก. อ. 1/38.

มหากุณาย อพุกสุสาหิตทโย¹⁸¹ สดุดานํ ปฐมํ ทิตาย อเทสยิตี. เกวลนุด ปน
 อิทมฺปิ ยถาวุตตปฏการํ ปริยตฺติธมฺมสงฺฆาตํ¹⁸² พุทฺเธ รตนํ ปถิตฺนุติ เอิ
 โยเชตพฺพํ. เสสเมตถ วุตตนยเมว.

(41) เอิ ภควา ปริยตฺติธมฺเมน พุทฺธาธิฐฺฐานํ สจฺจํ วุตฺวา อิทานิ
 โลกุตฺตรธมฺเมน วตฺตุมารุโธ*

วโร วรญฺญ วรโท วราทโร
 อนุตฺตโร ธมฺมวารํ อเทสยิ
 อิทมฺปิ พุทฺเธ รตนํ ปถิตํ
 เอเตน สจฺจเณ สฺวตฺถิ โทสุติ อาท.

ตถ วโรติ ปถิตาธิมุตฺติเกหิ อิจฺฉิโต วา วรคฺชโยคโต วา วโร. ลุตฺตโม
 เสฏฺฐโรติ อุตฺโต. วรญฺญ นาม นิตฺพหานญฺญ. นิตฺพหานํ หิ สทฺพธมฺมานํ ลุตฺตมํ
 เสฏฺฐํ วโร นาม. ตํ เจส โทธิมุเล สยํ ปฏิวิชฺฐิตฺวา¹⁸³ อญฺญาสิ.
 วรโทติ ปญฺจวคฺคิยภทฺทวคฺคิยาทินํ วา วรธมฺมํ นิตฺพหานธมฺมํ อทาสีติ อุตฺโต.
 วราทโรติ วรสุส มคฺคสุส อาทฺตฺตฺวา¹⁸⁴ วราทโรติ วุจฺจติ. อนุตฺตโร ตถ
 ตถ อสทิสตาย อุตฺตนา วา อนาจริยโก พุทฺธา ปเรสํ วา อัจริยภาเวน¹⁸⁵

¹⁸¹ ล2. อพุกสุสาหิตมาทโส

¹⁸² ก. ปริยตฺติธมฺมํ สํฆาตํ

¹⁸³ ก., ล1., ล2. ปฏิวิชฺฐิตฺวา

¹⁸⁴ ก. อาทฺตฺตฺวา

¹⁸⁵ ก. อัจริยสุส ภาเวน

* พุทฺทก. อ. 1/40.

ธมฺมวารี อเทสยิ. สวากภาวตฺถิกานํ ตทตฺถาย สุวากฺขาคาทิกุณฺณตฺถสฺส¹⁸⁶
 ธมฺมวารสฺส¹⁸⁷ เทสนโต. เสสํ วุตฺตณฺยเมว. เกวลนฺตุ ยํ วารํ
 นวโลกุตฺตรธมฺมํ เอส อญฺญาสิ ยตฺถจ อทาสิ ยตฺถจ อาทริ ยตฺถจ อเทสยิ
 อิทฺมฺปิ พุทฺเธ รตนํ ปณฺธิตฺตํ เอิวํ โยเชตฺตพฺพํ.

(42) เอิวํ ภควา ปริยตฺถิธมฺมํ โลกุตฺตรธมฺมมฺหฺจ นิสฺสาย ทวีติ คาลาติ
 พุทฺธาธิฐฺฐานํ สจฺจํ วตฺวา อิทานิ เย ตํ ปริยตฺถิธมฺมํ อสฺสึสฺสํ สุตฺตานุสาเรณ
 จ ปฏิปชฺชิตฺวา นวปฺปการมฺปิ¹⁸⁸ โลกุตฺตรธมฺมํ อธิคฺมิสฺส เตสํ อนฺปาเทิสเสส-
 นิพฺพานปฺปตฺติคฺคณฺ์ นิสฺสาย ปุณฺ สงฺฆาธิฐฺฐานํ สจฺจํ วตฺตุมารทฺโร*

ซีณํ ปุราณํ นวํ นตฺถิ สมฺภวํ

วิรัตฺตจิตฺตตายติเก ภวสุมี

เต ซีณทีชา อวิรุทฺทิจนฺททา

นิพฺพนฺติ ซีรา ยถายมฺปทีโป

อิทฺมฺปิ สงฺฆเ รตนํ ปณฺธิตํ

เอเตน สจฺจเจน สุวตฺถิ โทตฺถิ อาท.

ตฺถตฺถาย อธิปฺปาโย. เตติ เยสํ ซีณํ ปุราณํ นวํ นตฺถิ สมฺภวํ เย จ อายติเก
 ภวสุมี วิรัตฺตจิตฺตคา เต ซีณาสวภิกฺขุ. ซีณทีชาติ จุจฺจณฺินนทีชา. อวิรุทฺทิจนฺททาติ

¹⁸⁶ ก. สุวากฺขาคาทิกุณฺณาย

¹⁸⁷ ก. วรธมฺมสฺส

¹⁸⁸ ล 2. นวปฺปการมฺปิ

* พุทฺทก. อ. 1/41.

วิรุฬหิฉณทวิริศา.¹⁸⁹ นิพหนุตีติ วิรุฬหายนุติ.¹⁹⁰ ซีราติ อิติสมปุนนา. ยถายมูปทีไปติ
 อัย ปทีไป วิย. ก็ วุตต์ ไหติ. ยนุติ สดุดานัน อูปปชชิตวา นิรุฬหุมปี ปุราณ
 อตีตกาลิก กมม คณหาสิเนทสส อูปปทีนตุตา ปฏิสนธิอาทรณสมตุดตาย อุกขินเียว
 ไหติ ตั ปุราณ กมม เยส อรทตุมคฺเคน คณหาสิเนทสส โสสิตตุตา อคฺคินา
 ททตฺตีชมิว¹⁹¹ อายตี วิปากทานาสมตุดตาย ชินัน ยญจ เนส หุทชฺชาทิวเสน
 อิทานัน ปวตฺตมานัน กมม นวนุติ วุจฺจติ ตญจ ตณฺหาปทาเนเนว จินฺนมูลปาทปุปฺผมิว¹⁹²
 อายตี ผลทานาผลตุดตาย เยส นคฺคิ สมฺภวํ เย จ ตณฺหาปทาเนเนว อายตีเก
 ภวสมิ วิรุตฺตจิตฺตา เต ชินาสวา ภิกฺขุ กมมฺ เขตต์ วิญฺญาณัน วิชฺชุนฺตี¹⁹³ เอกฺต
 วุตฺตปฏิสนธิวิญฺญาณสฺส กมฺมชเยเนว ชินตฺตา ชินวีชา นาม. อัย สงฺเขไป. อิทานิ
 คเมว คณฺ นิสฺสาย สงฺฆาธิฏฺฐานัน สจฺจวจฺจนัน ปญฺจชฺชุนฺโต เทสนัน สมาเปสิ. เกวล
 ปน อิทมฺปิ ยถาวุตฺเตน ปกาเรน ชินาสวาทิกฺขุณัน นิพฺพานสงฺฆาตํ สงฺเข รตน
 ปธีตฺตุนฺตี เอวํ โยเชตฺตพฺพ. อิมิสฺสกา คาทาย อาณา ไทภฺทิสฺสทสฺสจกฺกวาเสส
 อมฺนุสฺเสตี ปฏิกฺคทิตฺตาตี. เทสนาปรีโยसानเ ราชกฺลสฺส สโตติ อโหสิ สหฺพปฺททวา
 วุปสมิสุ. จตุราสีติยา ปาณสทฺสสาณัน ธมฺมาภิสฺมโย อโหสิ.

(43) อถ สกฺโก เทวานมฺินุโท ภควตา รตนตฺตยคฺคณัน นิสฺสาย สจฺจวจฺจนัน
 ปญฺจชฺชวมาเนน นาคฺรสฺส สโตติ กตา มยาปิ นาคฺรสฺส สโตติคฺคณัน รตนตฺตยคฺคณัน
 นิสฺสาย ยํ ภิกฺขุจิ วตฺตคฺคพฺพุนฺตี จินฺนเตตฺวา อวसानเ คาทาคฺคณัน อภาสิ*

¹⁸⁹ ก. วิรุฬหิฉณทวิริศา, ล2. วิรุฬหิฉณทวิริศา

¹⁹⁰ ทุกฉบับเป็น วิรุฬหายนุติ

¹⁹¹ ก. ททวิชชมิว

¹⁹² ล1. จินฺนมูลปาทา ปุปฺผมิว

¹⁹³ ก., ล2., ท. วิชฺชุนฺตี

* บทก. อ. 1/45.

(44) ยานีธ ภูตานิ สماعيل
 ภูมมานิ วา ยานิว อนุตลิกุเข
 ตถาคคิ เทวมนุสสุปฺปชิตํ
 พุทฺธํ นมสฺสาม สุวคฺฉิ โทดู
 ยานีธ ภูตานิ สماعيل
 ภูมมานิ วา ยานิว อนุตลิกุเข
 ตถาคคิ เทวมนุสสุปฺปชิตํ
 ธมฺมํ นมสฺสาม สุวคฺฉิ โทดู
 ยานีธ ภูตานิ สماعيل
 ภูมมานิ วา ยานิว อนุตลิกุเข
 ตถาคคิ เทวมนุสสุปฺปชิตํ
 สงฺฆํ นมสฺสาม สุวคฺฉิ โทดูติ.

คตฺถ ยสฺมา พุทฺโธ ยถา โลกทิตฺตถาย อุตฺตมํ¹⁹⁴ อปฺนฺเนหิ อากฺขมฺพหํ ตถา
 อากคโต ยถา จ เอเดหิ คมฺพหํ ตถา คคโต ยถา จ เอเดหิ อานานิตฺพหํ
 ตถา อานานโต ยถา ชานิตฺพหํ ตถา ชานนโต ยถา จ ตเถว โหติ ตสฺส
 คมฺนโต ตถาคโตหิ วุจฺจติ ยสฺมา จ โส เทวมนุสฺเสหิ ปุพฺพคฺมฺมวาทินานิ พหิ
 นิพฺพตฺเตน อฺปกรฺเตณ ธมฺมานุธมฺมปฺปฏิตฺตาทินา จ อคฺคณิ นิพฺพตฺเตน อตีวีย
 ปุชิตา คสฺมา สกฺโก เทวานมฺินฺโท สหํ เทวปริสํ อคฺคณา สหฺธิ สมฺบิญฺเตตฺวา
 อาห*

¹⁹⁴ ภ., ล. 1. อุตฺตมํ

* พุทฺทก. อ. 1/45.

คณาคต์ เทวมนุสสุปฐิต

พุกอ นมสสาม สุวคฤ โทสุติ.

ยสุมา ปน ธมฺเม มคฺคธมฺโม ยถา ยฺคนทฺตสมถวิปฺสฺสนาหเลน¹⁹⁵ คฺนฺตพฺทํ
 กิเลสํภุชํ สมฺจฺฉินฺทนฺเตน คณา คโค นิพฺพานธมฺโม ยถา คโค ปญฺญา
 ปฏฺวิโร¹⁹⁶ สพฺพทฺตฺตวิฆาตฺตย สมฺปชฺชติ พุทฺธาภิทิ คณา อากโค คสมฺมา
 คณาคโคติ วุจฺจติ. ยสุมา จ ปน สงฺฆเณ ยถา อคฺคโน ทิตาย ปฏฺปิเนติ
 คฺนฺตพฺทํ เตน เตน มคฺคเณ คณา คโค คณาคโคเดว วุจฺจติ คสมฺมา
 อวเสสคณาทวเยปิ คณาคคํ ธมฺมํ เมสสาม สุวคฤ โทสุ สงฺฆํ นมสสาม
 สุวคฤ โทสุติ วุคฺคํ. เสสํ วุคฺคนยเมว. เอวํ สกฺโก เทวามินฺโท อิมํ
 คณาคคํ ภาสิคฺวา ภควนฺตํ ปทฺทฺชิตฺตํ กตฺวา เทวปุรเมว คโค สทฺธิ เทวปริสาย.
 ภควา ปน คเทว รตนสุคฺคํ พุทฺธิทิวเสปิ เทเสสิ. มฺน จตุรารสีติยา ปาณ-
 สทฺธฺसानํ ธมฺมาภิสมโย อโหสิ. รตนสุคฺคํ. รตนานิ สุเจติ ปกาเสตีติ รตนสุคฺคํ.
 อถวา. รตนานิ ธมฺมาภิสมโย อโหสิ. รตนสุคฺคํ. รตนานิ สุเจติ ปกาเสตีติ
 รตนสุคฺคํ. อถวา. รตนานิ สุวคฺคานิ เอตฺถาติ สุคฺคํ. รตนานํ สุคฺคํ รตนสุคฺคํ.
 รตนานิ สุคฺคฺชฺช คายติ รกฺขตีติ วา รตนสุคฺคํ รตนสุคฺคคณฺฐิสังฆณฺนา สมคฺคา.

(เมตฺตปรีคฺคํ)

(45) ยสุมาภาวโต ยชฺชา เนว ทสฺเสนุติ กิสนํ
 ยมฺหิ เจวานุชฺชุนฺโต รตฺตินฺทิวคฺคณฺทโค

¹⁹⁵ ก. ยุตตสมถวิปฺสฺสนาหเลน , ฉ.1. ยุตตสมถวิปฺสฺสนาหเลน

¹⁹⁶ ก. ปตฺริโร , ฉ.1. ปฏฺวิโร

สุข์ สุปติ สุตโต จ

ปามิ กิจุจิ น ปัสสติ

เอวมาทิกุญเปต

ปริตตุนุมภณาม เท.*

คตฺถ เย ยถฺขา อมฺนุสฺสา ยสฺส ปริตฺตสฺตฺตฺส¹⁹⁷ อานฺุภาเวน ภิสํ ภิํ เนว
ทสฺเสนฺติ ยมฺหิ ยสฺมิ ปริตฺตสฺตฺเต รตฺติยํ จ ทิวา จ สลฺลฺสาโท ภิกฺขุ เจ
อนฺุญฺจฺนฺโต กโรนฺโต โส สุข์ สุปติ สุตโต จ ปามิ ลามการมฺมณํ กิจุจิ
น ปัสสติ. เอวมาทิกํ กุญเปตํ ปริตฺตํ ภณาม กเถม เท โภ เทวสฺมหาโย
วา. อิทเมตฺตฺต ปริตฺตนิทานํ นาม. กถํ.

(46) เอกํ สมยํ ภควา สาวตฺถิยํ วิหริติ อุปกฺกฺฐาน วสฺสฺปนฺนํ อถ
เต สมฺพทฺลา นานาเวรชฺชกา¹⁹⁸ ภิกฺขุ ภควโต สนฺติเก กมฺมกฺกฺฐาน คเหตุวา¹⁹⁹
เสนาสนํ จ ปริเยสมานา อนฺุพฺพเพน ปจฺจนฺตปเทเส ทิวมนฺตฺตฺตํ ปโนรมฺบํ
สิดฺดกฺกฺฐานปรีวาริตํ ปพฺพตํ อทฺทสฺส. อถ โข เต ภิกฺขุ คตฺถเว รตฺติ
วสิดฺวา ปฺน ทิวเส คสฺสาวิหเร อนฺุญฺจฺรมิ คามํ ปิตฺทาย ปรีสิสฺ. คตฺถมิ
มฺนุสฺสา คตฺถเว เต ภิกฺขุ อุปกฺกฺหิตฺวา วาสํ ยาจิสฺ. ภิกฺขุ เตสํ นิมนฺตํ²⁰⁰
อธิวาเสตฺวา ตํ วนสฺตํ ปรีสิตฺวา สทฺพรตฺตฺนํ อารทฺธวิริยา ปฺรุมยามํ คตฺถ
อาโกเกตฺวา โยนิโสมนสิการทฺลา วิหรนฺตา²⁰¹ รุกฺขมฺลานิ อุปกฺนฺตฺวา นิสิตฺตฺติ.
สิลนฺตฺตํ ภิกฺขุณํ เตเชน วิหคเตชา รุกฺขเทวตา อตฺตโน อตฺตโน วิมานา

¹⁹⁷ ก. ปริตตสฺส

¹⁹⁸ ก., ล1. นานารชฺชิกา

¹⁹⁹ ก., ล1. อคฺคเหตุวา

²⁰⁰ ล1. นิมนฺตํ

²⁰¹ ทุกฉบับเป็น วิหรนฺติ

* สมเด็จพระสังฆราช, สวดมนต์ฉบับหลวง. (พระนคร : โรงพิมพ์ธรรม-
บรรณาการ, 2513), หน้า 50.

โอรุขท ทารเก คเหตุว วมานานิ ฉทเหตุว อโคจิโต จ วิจารณ์. อิมปิ
สงุเขปวงน. เตปิ ภิภูษ ปุ่น เทวคานูภาเวณ สวาคูถิเวว ปจฺฉาคนุควว
ภควโต สบุดิถิ อคฺมิสฺ. กิสฺส คฺมุเท จาริกญฺจรณาคิ. เต ภควโต สหฺพ
อาโรเจสฺ. เอวํ ภควา เสสิ ภิภูษนํ เมตฺตคฺคตฺตญฺจ ปริตฺตคฺคตฺตญฺจ วิปสฺสนา-
ปาทกฺขณานํคฺคตฺตญฺจ อิมํ สุตฺตคฺคภาสิติ.*

(47) กรณียมคฺคตฺตญฺจเลน ยนฺตํ สบุดิ ปทํ อภิสเมจฺจ
สกุโก จฺช จ สหฺพ จ สวโจ จสฺส มฺพ อนติมานิติ.

คคฺคตฺต ยํ ลิกฺขิตาคคฺคตฺตํ วา ยนฺตํ ปทํ นิพฺพานสงฺฆาคํ อคฺคตฺตญฺจเลน ภิภูษนา กรณีย
กาคทฺทํ วา ลุปกคฺคตฺตพฺพโต. อภิสเมจฺจจาติ อภิสมาคฺคตฺตวา.²⁰² ตํ จ ปทํ
นิพฺพานญฺจ โส สกุโก สมคฺคโต จ จฺช อาชโว จ สหฺพ จฺช วา สวโจ
สฺสเขน วโจ จ มฺพจิตฺตคฺคตฺตโต อนติมานิติ²⁰³ คคฺคโต. กรณียมคฺคตฺตญฺจเลน ยนฺตํ
สบุดิ ปทํ อภิสเมจฺจจาติ เอตฺต ตาว อคฺคติ กรณียํ อคฺคติ อกรณียํ. คคฺคต
สงฺฆเขปโต ลิกฺขิตาคคฺคตฺตํ กรณียํ สิลวิปคฺคติ ทิฏฺฐวิปคฺคติ อจฺจารวิปคฺคติ อาชีวิปคฺคตฺต
เอวมาทิ อกรณียํ. คคฺคา อคฺคติ อคฺคตฺตสโล อคฺคติ อนคฺคตฺตสโล. คคฺคต โย
อมสฺสมิ สาสเน ปพฺพชิตฺตวา น อคฺคตํ สบฺมา ปโยเชติ²⁰⁴ ขณฺทสโล ทิตฺติ
เอกวิสตีวธํ อเนสนํ นิสฺสสาย ชีวิตํ กပ္เปติ. กถํ.** เวฐทํ ปคฺคตทํ
ปุปฺพทํ ผลทํ ทนฺตคฺคตฺตทํ มุโขททํ ลินานทํ จฺจณทํ มคฺคติกาทํ
ปาดกฺกมฺมํ มุคฺคสฺสพฺปํ ปาริกคฺคตํ ชฺชฺสเปสนียํ เวฐชกฺกมฺมํ พุคฺคกมฺมํ ปทินคฺคตํ
ปิณฑปฺพิณฺตททานนุปฺพทํ วคฺคตฺตวิชฺชํ นกฺขตฺตวิชฺชํ อญฺจวิชฺชํ. ฉพฺพิเต จ อโคจเร

²⁰² ก. สมากคฺคตฺตวา

²⁰³ ล1. อติมานิติ

²⁰⁴ ล1., ล2., ท. สมายโยเชติ

* พุทฺทก. อ. 1/245.

** พุทฺทก. อ. 1/250 เป็น เสยฺยถิตํ

จระดี. กณั เวลียโคจเร²⁰⁵ วิธวณุลกุมาริกปณฺทกภิกฺขุณีปานาคารโคจเรติ. สัสมุฏฺเฐ
 จ วิหระติ ราชูทิ ราชฆทามคฺเคติ ติตฺถิเยทิ ติตฺถิยสวาทิ อนนุโลมิเกน
 ทิหีสํสฺสคฺเคน ยานิ วา ปน ตานิ กุลานิ อสฺสทฺธานิ อปฺปสฺสนานิ อุกฺโกสก-
 ปริภาสกานิ อนคฺคกามานิ อหิตตอฆาสฺสอโยคฺคกฺเขมกามานิ ภิกฺขุณฺโณ จ ภิกฺขุณฺนํ
 อฺปฺปาสกานํ อฺปฺปาลิกานตฺถจ ตถาวฺปานิ กุลานิ เสวติ ภชฺชติ ปธิวฺปาสติ. อยตฺถจ
 อนคฺคกฺกุสโล. โย ว ปน อิมสฺสมิ สาสเน อคฺคตํ สมนฺมา ปโยเชติ อนเนสํ
 ปหาย จตฺปาริสฺสทฺธิสึเล ปติฏฺฐาตฺถกาโม สทฺธาสิสเสน ปาฏิกฺโขกฺขสํวํ สติสึสเสน
 อิมุทฺธิยสํวํ วิริยสิสเสน อาชีวปาริสฺสทฺธิ ปญฺญาสิสเสน ปจฺจยปฏฺิเสวน ปฺุเรติ.
 อโย อคฺคกฺกุสโล นาม. อยเมคฺคกฺกุสโล สงฺเขโป. เอว ภควา ปน คทฺตตฺริ
 วคฺคกฺกาโม

(48) สมนุคฺคสฺสโก จ สฺภโร จ อปฺปภิกฺโข จ สลฺลทฺทวฺกฺกฺติ
 สมนุคฺคทฺทวฺกฺกฺติ จ นิมฺโภ จ อปฺปคทฺทวฺกฺกฺติ กฺกุเลสุ อนนุคฺคทฺทวฺกฺกฺติ

ทฺทวฺกฺกฺติคฺคาถมาท. คคฺค สมนุคฺคทฺทวฺกฺกฺติ จ กคฺคทฺทวฺกฺกฺติ เอคฺคกฺกุสโล วคฺคตฺถปฺปเกเทน ทฺทวาทสฺวิเตน
 สมนุคฺคสเสน สมนุคฺคสฺสตี สมนุคฺคสฺสโก. อถวา. คคฺคสฺสตี คคฺคสฺสโก. สเกน คคฺคสฺสโก
 สมนุคฺเคน คคฺคสฺสโก สเมน คคฺคสฺสโกติ สมนุคฺคสฺสโก. สฺเขเน ภวียตีติ สฺภโร.
 สฺปิโสติ วคฺคตํ โหติ. โย ปน โย ภิกฺขุจ อฺภูํ วา ปถิตี วา อปฺปํ วา
 ทฺทวํ วา ลภิตฺวา อคฺคตมโน²⁰⁶ วิปฺปสฺสนนฺนุโย ทฺทววา ยทาเปตี²⁰⁷ เอส สฺภโร.
 อปฺปํ ภิกฺขุจมสฺสชาติ อปฺปภิกฺโข จ น กมฺมารามคฺคาภสฺสสารามคฺคาสงฺกคฺคการามคฺคาทือเนก-
 ภิกฺขุจทฺทววํ. สกคฺคทฺทวเว นวกมฺมมฺสงฺฆคคฺคสวเมธอารามิกโวสสาสนาภิกฺขุจวิริตีโต
 อคฺคตโน เกสนชจเฉทนปคฺคตจฺวารปวิกรมฺมาทึ กคฺควา สมนุคฺคทฺทววํ²⁰⁸ โหตีติ

²⁰⁵ ทฺทวคฺคตฺถปฺปเกเทน เวลียโคจระ
²⁰⁶ ก., ล. 1. สมนุ
²⁰⁷ ก. ยทาเปตี
²⁰⁸ ล. 2. สมนุคฺคทฺทววํ

วุฒิต์ โทติ. สลลทฎกา วุฒิติ อสุสชาติ สลลทฎกาวุฒิติ. โย ปน อปุปรักฎาโร
 โทติ ปดตจัวร์าทิอฎฐสมณปริกรุขารมคตเบว ปริทรติ. เอวรूपิอปี อิต สลลทฎกาวุฒิติ
 อธิปุเปโต. สมนุคานี อินุทริยานี อสุสชาติ สมนุคินุทริโย. อฎฐารมมณาทีสุ
 ราคาทิวเสน²⁰⁹ อนุทฐิตินุทริโยติ วุฒิต์ โทติ. นิปโกติ วิญญู วิกาวี ปญญา²¹⁰
 สีสานุลกขณปญญา ยจัวร์าทิวิจารณ์ปญญา อาวาสาทิสคคสปุปายปริชานนปญญา จ
 สมนุนาคโต อธิปุปาโย. น ปคหุโกติ อปุปคหุโก. อฎฐฎฐเรณ กายปาคหุภิเยน
 จตุฎฐาเนน วจิปาคหุภิเยน อนนญฎฐาเนน มโนปาคหุภิเยน จ วิริทิตติ อตุโล.
 อฎฐฎฐานัน กายปาคหุภิเย นาม สงฆคณปุคคโลกชนสาลาชนุคตาชเรนทานดิฎฐฎฐิกฎาจารย์-
 มคคคณนุคตวรรษรูปเวสเนสุ กาเยน อปุปรักฎุปกรณ. กณ. อิตเอกุจใจ สงฆมชฎเ
 ปจุลลฎฐิกาย วา นิสสิทติ²¹¹ ปาเท ปาทโมทเทตวา²¹² วาติ เอวมาทิ. ตถา
 คณมชฎเ คณมชฎเติ จตุปริสสชุนิปาเต. ตถา วุฑฒคเร ปุคคเล. โภชนสาลาช
 ปน วุฑฒานัน²¹³ อาสนัน น เทติ นวานัน อาสนเนน ปฎิพาทติ. ตถา ชนุคตาชเร
 วุฑฒเ เจตุต อนาปุจจา อคคิชาลนาทีนิ กโรติ. นุทานดิฎฐเ จ ยทิท ททโร
 วุฑฒเติ ปมาณ อกควา อากคปฎิปาฎิยา นทายิตพพนติ วุฒิต์. อิต สงุเขโป.
 จตุฎฐานัน วจิปาคหุภิเย นาม สงฆคณปุคคคณนุคตวรรษเรสุ อปุปรักฎุปวาจาณิจุจจารณ.
 กณ. อิตเอกุจใจ สงฆมชฎเ อนาปุจจา ธมม ภาสติ. ตถา ปุพเพ วุฒิตุปกาเร
 คเณ วุฑฒคเรปุคคเล จ. คคคค มนุสเสติ ปญุท ปญุไร วุฑฒคเร อนาปุจจา
 วิสชุเชติ. อนนุคตวรรษเร ปน อิตถนุนาเม กิ อตุถิ กิ ยาคู อุทาหุ ชาหณีย

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

209 ล1. อฎฐารมมณาทีสุราคาทิวเสน

210 ก. วิกาวิตปญญา

211 ล1. สิทติ

212 ล1., ล2. ปาเทน ปาท ปารูปิตวา

213 ล2. วุฑฒานัน

โกชนียํ ก็ เม ทสฺสลิ ก็ อชฺช ชาติสฺสามิ ก็ ภุชฺชิสฺสามิ ก็ ฌิวิสุสามิตฺติ
เอวมาทิกํ ภาสติ. อนนฺตทฺฐานํ มโนปาคหฺมณิํ นาม เตสุ ฐาเนสุ กายวาจาภิ
อชฺชณาจารย์ อนาปชฺชิตฺวา ว มนสา เอวํ กามวิตฺตกาภิ นานปฺปการํ
อปฺปปฏิรูปิตฺตกณํ.²¹⁴

(49) ฤเลสุ อนนฺตทฺฐโตติ ยานิ ฤลามิ ฤปสงฺกมตี เตสุ ปจฺจยคตฺตทาย วา
อนนฺตทฺฐิตฺติสสฺสคฺควเสณ วา อนนฺตทฺฐโต. น สทโสเกี น สทนฺนุที น สฺชิตฺเตสุ
สฺชิตฺโต น ชุชฺชิตฺเตสุ ชุชฺชิตฺโต น ฤปฺปนฺนเนสุ กิจฺจกรณิเยสุ อตฺตนา โยค-
มาปชฺชิตฺตาตี วุตฺตํ โทตี. เอวํ ภควา คสฺส ภิกฺขุโน คทฺตฺตครियมฺปิ กรณิํ
อากฺกชฺชิตฺวา อิทานิ อกรณิํมฺปิ อากฺกชฺชิตฺตกาโม*

(50) น จ ชุชฺชํ สมาจเร กิณฺจึ เยน วิญฺญ ปฺเร ฤปวเทษฺสนฺนุตี
อิมมฺปิ คาทมาท. คสฺสคฺโคโต เอวมิมํ กรณิํ กโรนฺนุโต ยนฺตํ กายวจิมโนทฺตจฺจริตฺตํ
ชุชฺชํ ลามกนฺนุตี วุจฺจตี ตํ น จ ชุชฺชํ สมาจเร อสมฺมาจรฺนุโต จ น เกวลํ
โอฬาริกํ กิณฺจึ** กิณฺจึ สมาจเร อปฺปมคฺคกํ อนนฺตคฺคกมฺปิ น สมาจเรตี วุตฺตํ
โทตี. คโต คสฺส สมาจเร สนฺนุทฺธิกฺกเมว อาทินวํ ทสฺเสตี เยน วิญฺญ
ปฺเร ฤปวเทษฺสนฺนุตี. เอตฺต จ ยสฺสมา อวิญฺญ ปฺเร อปฺปมาณํ²¹⁵ เตปิ
ที อนวชฺชํ วา สาวชฺชํ กโรนฺนุตี อปฺปสาวชฺชํ วา มหาสาวชฺชํ กโรนฺนุตี
วิญฺญเอว ปน ปมาณํ เต ที อนวิจฺจํ ปรีโยคาเหตุวา²¹⁶ อวณฺณารทสฺส

²¹⁴ ก., ล1. อปฺปปฏิรูปํ วิตฺตกณํ

²¹⁵ ล1. อปฺปสาวชฺชํ ล2. อปฺปมาณํ

²¹⁶ ก., ล1., ล2. ปรีโยคาเหตุวา

* ชุชฺชทก. อ. 1/258.

** ชุชฺชทก. อ. 1/258 เป็น ก็ ปน

อวณฺโณ ภาสุนฺติ วณฺณารหฺสฺส วณฺโณ ภาสุนฺติ ตสฺมา วิญฺญ ปเรติ วุฑฺฒิ. อารญฺญิก-
สีเสน จ สหฺพเพสฺสปี กมฺมฏฺฐานํ คเหตุวา วิหริตฺถกามานํ กรณียากรณียเกทํ
กมฺมฏฺฐานุปจารํ วคฺวา อิทานิ เตสํ ภิกฺขุณฺโณ ตสฺส เทวตากรยสฺส ปวิฉายาย
ปวิตฺตคฺคณฺโณ วิปสฺสณาปาทกขฺณานวเสน กมฺมฏฺฐานคฺคณฺจ สุชฺชีโน วา เขมิโน โทหนฺตฺติ
อาทินา นเยน เมตฺตคฺคณฺโณ กเถตฺถกามรทฺโธ.

(51) คคฺคณฺ สุชฺชีโน สุขสมฺมุติโน. เขมิโนติ เขมวณฺโง. อภยา นิรูปทฺทวาติ
วุฑฺฒิ โทติ. สหฺพเพติ อนวเสสา. สคฺคตาติ ปาณินฺ. สุชิตฺตคฺคตาติ สุชิตฺตจิตฺตา.
เอคฺคณฺ จ กายิเกน สุเชน สุชฺชีโน มานวเสน²¹⁷ สุเชน สุชิตฺตคฺคา ตทฺถเยนาปิ
สหฺพภยฺยุปทฺทวิคฺเขเน วา เขมิโนติ เวทิตฺทพฺพา. กสฺมา ปน เอวํ วุฑฺฒิ.
เมตฺตคฺคา วานาการทสฺสสนคฺคณฺ. เอวํ ยาว อุปจฺจารโต²¹⁸ อปฺปนาโกฏฺฐิ ตาว
สงฺขเขเปเน เมตฺตคฺคา วํ ทสฺสเสตฺวา อิทานิ วิคฺคถารโตปิ ตํ ทสฺสเสตฺ*

(52) เย เกจฺจิ ปาณนฺตคฺคณฺ คสา วา ถาวรา วา อนวเสสา
ทึชฺชา วา เย มหนฺตฺตา วา มชฺชณฺเฒา รสฺสกา อณุกถฺถลาติ
คาคทฺทวยมาท. คคฺคณฺ เย เกจฺจิติ อนวเสสวณฺโณ. ปาณาเอว ภูตา ปาณนฺตคฺคา. อถวา.
ปาณนฺตคฺคิ²¹⁹ ปาณา. เอเตน อสฺสสาสปฺสสาสปฺปฏิหฺทฺเท ปญฺจไวการสฺสคฺเต คณฺหาติ.
ภวณฺตคฺคิ ภูตา. เอเตน เอกไวการจตุไวการสฺสคฺเต คณฺหาติ. อคฺคตฺติ สนฺติ เจตฺ
สํ วิชฺชนฺตคฺคิ.²⁰⁰ คคฺคณฺ คสนฺตคฺคิ คสา. สคฺคณฺหานํ สภยานํ เจตฺ อธิวณฺโณ คิฏฺฐนฺตคฺคิ

ศูนย์วิจัยพระพุทธศาสนา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

²¹⁷ ก., ล1., ล2. มานเสน

²¹⁸ ก. อุปจจารโต

²¹⁹ ก. ปาณนฺตคฺคิ

²²⁰ ล1., ล2. สนฺตคฺคิ วิชฺชนฺตคฺคิ

* ขุทฺทก. อ. 1/260.

ถาวร. ปหินคณฺหาคมนาน²²¹ อรหํ เอตํ อธิวจนํ. นคฺถิ เตสํ อวเสสนฺติ
 อนวเสสา. สหฺเพปิติ วุคฺคํ โหติ. ทิสฺสคฺคภาวา นาคมนจฺจโคธาทโย. อเนก-
 พุชฺยามสคฺคปฺปมาณาปิ ทิ มหาสมุทฺเท นาคาทินํ อคฺคภาวา อเนกโยชนปฺปมาณาปิ
 มจฺจโคธาทินํ อคฺคภาวา โหนฺติ. มหฺนคฺคตติ มหฺนคฺคคฺคภาวา ชเล กจฺจปาทย
 ถเล ทคฺคตินาคาทโย อมฺนุสฺเสสฺสุ ทานวาทโย. อาท จ ราหุคฺคิ²²²
 อคฺคภาวีนฺนคฺคิ. คสฺส ทิ อคฺคตา อหฺพเพเชน จคฺคตาริ โยชนสทฺสฺसानิ อฏฺฐ จ
 โยชนสฺตานิ ทาทุ ทฺวาทสโยชนสคฺคปริมาณา ปญฺญาสโยชนานิ ฆมฺกนฺนคฺคํ คธา จ
 อญฺคฺคิกกา ทคฺคถคฺค²²³ เทว โยชนสฺตานินฺติ มชฺฌิมภาติ อสฺสโคธมฺหิสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
 อคฺคภาวา. รสฺสกาติ คาสฺส คาสฺส ชาศิสฺส วามนาทโย ทิสฺมชฺฌิมเมหิ
 โอมกปฺปมาณา สคฺคตา. อคฺคภาติ มํสจกฺขุสฺส อโคจรา ทิพฺพจกฺขุวิสยา อทฺทกาทิสฺส
 นิพฺพคฺคตา สฺซมคฺคคฺคภาวนา สคฺคตา โอกาทโย วา. เอวํ ตีหิ ทิเกหิ อนวเสสโต
 สคฺคเต ทสฺเสคฺควา อิทานิ ทิฏฺฐา วา เย จ อทฺทฐาติ อาทิตี ตีหิ ทฺวเกหิ
 เต สจฺจคฺคเตวาท ทสฺเสคฺค²²⁴ อาท*

(53) ทิฏฺฐา วา เย จ อทฺทฐาติ เย จ ทฺวเร วสนฺติ อวิทฺทเร
 อคฺคตา วา สมฺภเวสฺสิ วา สหฺเพ สคฺคตา ฆวนคฺค สฺซิตคฺคตาติ.

คคฺค ทิฏฺฐา นาม^{**} เย อคฺคโน จกฺขุสฺส อาปาถมาคคฺควเสน ทิฏฺฐนุพฺพา.
 อทฺทฐาติ เย ปฺรสมฺมทฺทปฺรเสลปฺรจกฺกฺควาทาทิสฺส ฐิตา. เย จ ทฺวเร วสนฺติ

²²¹ ล1., ล2. ปหินคณฺหาคมนาน

²²² ล1. อาทจฺจราหุ อคฺคภาว

²²³ ทคฺคถคฺคเป็น อญฺคฺคิก ทคฺคถคฺค

²²⁴ ก., ล1. ทสฺเสคฺค

* ทฺวทก. อ. 1/261.

** ทฺวทก. อ. 1/261 เป็น ทิฏฺฐาติ

อวิชเรติ อิมินา ปน ทูเกน อตุคโน อตุคภาวสุส. ชูเร อวิชเร จ วสนดา
 สตุเต ทสุเสติ. เต อปาททิปาทวเสน เวทิตพพา. อตุคโน ทิ กาเย วสนดา
 สตุตา อวิชเร ททิ กาเย วสนดา ชูเร ตตา อนุโต อุปจาเร วสนดา
 อวิชเร ททิ อุปจาเร วสนดา ชูเร อนุโต วิหาเร คาเม ชนปเท ทีเป
 จกุกวาเห วสนดา อวิชเร วสนติ ปรจกุกวาเห วสนดา ชูเร วสนตีติ
 วุจจติ. ภูตาติ ชาดา อภินิหุคตา. เย ภูตา เอวํ น ปุน ภวิสสนตีติ
 สงฺขยํ คจฺจนฺติ เตสํ ชีณาสุวานํ อธิวจนํ. สมภวเมสนตีติ สมภเวลิโน.
 อปุปหินภาวํสโยชนคฺตา²²⁵ อายติมฺปิ สมภวํ เอสนคานํ เสกขปฺปุตฺตชฺชานเมคํ
 อธิวจนํ. อยเมคํ สงฺเขโป. อิทานิ อทิตชุกฺขานาคมนปฏฺฐนาวเสนปี²²⁶ คํ
 ทสุเสนโต อาท

(54) น ปโร ปรํ นิภพฺเหถ นาติมญฺเญถ กตุจฺจิ น กิจฺจ
 พฺยาโรสนา ปฏฺฐิสสญฺญา นาตฺตมญฺเญสุส ชุกฺขมิจฺเจยฺยาติ.

น ปโร ปรํ นิภพฺเหถาติ เอส ปโรธาปฺปาโร. อิทานิ ปรตฺตตีติปิ ปรนฺติ. อยํ
 น สฺนุทโร. คตุถ ปโรติ ปรชโน. ปรนฺติ ปรชนํ. น นิภพฺเหถาติ น
 อติภฺกมิตฺวา²²⁷ มญฺเญยฺย. กตุจฺจิติ โอกาเส วา คาเม วา เขตฺเต วา
 ฉฺชาติมชฺเช วา ปุคฺตมชฺเช วาติ อาทิสฺ. นนฺติ เอคํ. กิจฺจิติ ยํ กิจฺจ
 ชตุตฺติยํ วา พฺราหฺมณํ วา คหฺภูจฺจํ วา²²⁸ ปพฺพิคํ วา สุกคํ วา ชุกคํ

²²⁵ ก. อปทินภาวํ สโยชนคฺตา

²²⁶ ล2. อทิตชุกฺขานาคมฺหคฺถานํ

²²⁷ ล2. น อติภฺกมิ

²²⁸ ล1. พฺราหฺมณคหฺภูจฺจํ

วาทิ อาทิ. พุยาโรสนา ปฏิจสญญาติ กายวงจวิกาเรติ พุยาโรสนาย จ มโนวิกาเรน
 ปฏิจสญญาต จ. พุยาโรสนา ปฏิจสญญาตาทิ ทิ วุตตพเพ พุยาโรสนา ปฏิจสญญาติ
 จุจติ. นาณมณฺญสฺส ทุกฺขมิจฺเจยฺยาติ อณฺณมณฺญสฺส ทุกฺขํ น อิจฺเจยฺเย. ที วุตฺตํ
 โหติ. น เกวลํ สฺวีนโน วา เขมิโน โหนฺตุติ อิมินา นเยน มนสิการวเสเนว
 เมตฺตํ ภาเวยฺเย. วา ปน กตฺถจि เทเส กิณฺจि ปุคฺคํ นาคิมญฺเญยฺเย.*
 อณฺณมณฺญสฺส พุยาโรสนา วา ปฏิจสญญาต วา ทุกฺขํ น อิจฺเจยฺยาติ เอมฺปิ
 มนสิการโนโต ภาเวยฺยาติ. อิทานิ คเมว อูปมาย ทสฺเสนฺโต อาท

(55) มาตา ยถา นียํ ปุคฺคํ อายุสา เอกปุคฺคตมฺนุรฺกฺเข
 เอมฺปิ สพฺพภูเตสุ มานสมฺภาวเย อปริมาณนฺติ.

คสฺสคฺโค ยถา มาตา นียํ ปุคฺคํ อคฺคตนิ ชาตํ จุรสมฺปคฺคํ ตญฺจ เอกปุคฺคตเมว
 อายุสา²²⁹ อฺนุรฺกฺเข²³⁰ คสฺส ทุกฺขชาคมฺนปฏิทาทนคฺคํ อคฺคตโน อายุมฺปิ จชิตฺวา²³¹
 ตํ อฺนุรฺกฺเข เอมฺปิ สพฺพภูเตสุ อิทํ เมตฺตํ มานสมฺ ภาวเย ปุนปฺปุนํ ชนเย
 วทฺสเย²³² ตญฺจ อปริมาณสคฺคตารมฺมฉวเสเน เอกสฺมึ วา สคฺคเต²³³ อนวเสส-
 ฝรฉวเสเน อปริมาณํ ภาวเย อิติ. อิทานิ คสฺเสว วทฺสนํ²³⁴ ทสฺเสนฺโต อาท**

²²⁹ ท. อายุสุสา

²³⁰ ก., ล1. อฺนุรฺกฺเขยฺเย

²³¹ ก. จชิตฺวา

²³² ก. วทฺสเย

²³³ ก., ล1., ล2. เอกสฺมึ อาวาเส วา สคฺคเต วา

²³⁴ ทุกฺกนํบิเป็น วทฺสนํ

* ขุทฺทก. อ. 1/262 เป็น ที ปน อโท วต กตฺถจิ ปเทเส ยํ กิณฺจิ

ปรปุคฺคํ นาคิมญฺเญยฺเย.

** ขุทฺทก. อ. 1/264.

เอตัง เมตตชชานสุสดี อธิฏฐาตุกาโม โหติ. เอวัง เมตตาทาภานาย วสีภาวัง
ทสฺเสตุวา อิทานิ ตัง วิหารัง อนุญโต อาท พุทฺทมเมตัง วิหารัง อิธมาตุติ.

(58) คสฺสตุโถ ยฺวายํ สุชินโน วา เขมิโน โหนตุติ อาทิ กตุวา ยาว เอตัง
สดี อธิฏฐเรยฺยาติ วณฺณิโต เมตตาวิหารโ อเอตัง จตุสฺส ทิพฺพพุทฺทมอริยอิริยาปถวิหารเรสฺสุ
นิตฺุโทสตุคา²³⁶ อตุคฺโนปิ ปเรสฺมปิ อตุคฺถรณฺตุคา จ อิธ อริยสฺส ธมฺมวินเย
พุทฺทมวิหารมาหุ เสฏฺฐวิหารมาตุติ. เอวัง ภควา เตสํ ภิกฺขุณํ นานปฺปการโค
เมตตาทาภานํ ทสฺเสตุวา อิทานิ*

(59) ทิฏฺฐญฺจ อญฺปคฺมฺม สิลวา ทสฺสเนน สมฺปนฺโน
กาเมสฺสุ วินเยยฺย เคธํ น ทิ ชาตุ คหฺมเสยฺยํ ปุณฺ เเรตีติ
อิมาเย คาถาย เทสนํ สฺมาทเปถิ.²³⁷ คสฺสตุโถ ยฺวายํ พุทฺทมเมตัง วิหารัง อิธมาตุติ
สํวณฺณิโต เมตตชชานวิหารโ คโค ฏฐาย เย ตตุถ วิคฺกุกฺวิจฺจาราทโย ธมฺมา
เต เตสฺสญฺจ ววฏฺฐาทิอนุสาเรเน รุปธมฺเม ปรีคฺคเหตฺวา อรูปธมฺเม ปรีคฺคเหตฺวา
อิยิมา นามรูปปรีจเจเทน สุทฺถสฺงฺขารปฺญฺชาย²³⁸ น อิธ สตุคฺคปฺลพฺพหฺมดีติ เอวัง
ทิฏฺฐญฺจ อญฺปคฺมฺม อญฺปพฺพเพเน โลกุตฺตรสีเสเน สิลวา ทตุวา โลกุตฺตรสีลสมฺปนฺนุคฺคเตเน
โสตาปคฺคตฺติมคฺคสมฺมาทิฏฺฐิสฺงฺขาเตเน ทสฺสเนน สมฺปนฺโน คโค ปรี โย จายํ
จตุคฺคาเมสฺสุ เคโธ ทิเลสกาโม อญฺปทีโน โหติ คมฺปิ สกฺทาคามิมคฺคคณาคามิมคฺคเคติ
จ ตนฺนาเวเน อนวเสสฺสปฺปหาเนเน จ กาเมสฺสุ เคธํ วินเยยฺย²³⁹ วินยิตฺวา

²³⁶ ก. นิตฺุโธ , ล1. นิตฺุสตุคา

²³⁷ ก. สฺมาเจติ

²³⁸ ล1., ล2. สุทฺถสฺงฺขารปฺญฺชเยยฺย

²³⁹ ก. วินยิตฺวา , ล1. วินยํ วินยิตฺวา

* ชุทฺทก. อ. 1/267.

วูปสเมตวา น ทิ ชาตุ คพฺภเสยฺยํ ปุณเรติ เอกํเสเนว ปุณ คพฺภเสยฺยํ น เอตี
 สุตฺถาวาเสสุ นิพฺพตฺติตฺวา คคฺเฉว อรหตฺตํ ปาปฺณิตฺวา ปรินิพฺพายีติ.

(60) เอวํ ภควา เทสนํ สมาทเปตฺวา เต ภิกฺขุ อาท คจฺฉนฺท ภิกฺขเว
 คสมฺมึ วนสญฺเต วิหฺรณ อิมญฺจ สุตฺตมาทาย มาสสฺส อฏฺฐสฺส ธมฺมสฺสวณฺทิวเสสุ
 คณฺที อาโกฎฺเยตฺวา โอสาทเรถ ธมฺมกถํ กโรถ สากจฺฉนฺท อนฺนโมทถ อิทเมว
 กมฺมฏฺฐาน อาเสวถ ภาเวถ พหุสฺสึกโรถ²⁴⁰ เตปิ วั อมฺนุสฺสา ตํ
 เกรवारมฺบณํ น ทสฺสเสสฺสนฺตี²⁴¹ อญฺญตฺตญฺ อตฺตกามา ทิตฺกามา ภวิสฺสนฺตีติ.
 เต สาธฺตึ ภควโต ปฏฺฐิตฺวา อฏฺฐายาสนา ภควนฺตํ อภิวาเทตฺวา ปทกฺขิณํ
 กตฺวา คคฺฉนฺท คนฺตฺวา คตา อกฺกฺส. เทวตาโย ภทฺทนฺตา อมฺหากํ อตฺตกามา
 ทิตฺกามาตี ปิตฺธิโสมนสฺสชาตา ทุตฺวา สยเมว เสนาสนํ สมฺมชฺชุนฺตี ฉฺฉนฺทโททกํ
 ปฏฺฐิยาเทนฺตี ปฏฺฐิปริกมฺบํ กโรนฺตี ปาทปริกมฺบํ กโรนฺตี อารกฺขํ สํวิทฺหนฺตี.
 เต ภิกฺขุ คคฺเฉว เมตฺตํ ภาเวตฺวา คเมว ปาทกํ กตฺวา วิปสฺสนํ อารหฺมึตฺวา
 สหฺเพปิ คสมฺมึเยว อนฺนโศมาเส อคฺคคฺผลํ อรหตฺตํ ปาปฺณิตฺวา มหาปวารณาย
 วิสฺสุทฺธิปวารณํ ปวาเรสฺสนฺตี.

(61) เอาญฺญิตี อตฺตกฺุสเลน คตาคเตน
 ธมฺมึสฺสเรณ กถิตํ กรณียมคฺคํ
 กตฺวานญฺช²⁴² ปรนํ ททยสฺส สนฺตี
 สนฺตี ปทํ อภิสฺเมนฺตี สมคฺคปญฺญา

²⁴⁰ ท. พหุสฺสึ กโรถ

²⁴¹ ล2., ท. น ทิสฺสนฺตี

²⁴² ภ. กตฺวาน ภยํ, ล1. ภายปรนํ

กาลเอ สหุเพลล์ สตุคานัน นีวาเรติ ปฏิพาทติ วุปลเมติ ทิพหมนุคธา วิย จ คท
 โอสถิ วิย จ สหุเพลล์ปิ ทิชชาตินั วา อสิ อตุถิ วิส สหุท ไซริ์ นาเสติ
 วุปลเมติ เท โภญโต เทวสงฆาโย วา โภญโต ชนกาโย วา ตั ปริตคสุคตัม
 ภณาม กณเมชาติ อตุถเ. กถั. กิร เอกสมิ สมเย ภควา เซตวเน ปฐิวสนุโค
 ปฐิวสนุโค อญญคโร ภิกขุ ชนุตสาชระทวาเร กฐฐานิ พาลเญโค เอเกน สปุเป
 ทญุโร คตุเถว มโค โหติ. คสุส ตั ปวตุตี ปากค. เต ภิกขุ เอตมคตัม
 ภควโต อาโรเจสุ. คตุเถว ภควา อาคนตุวา อาท สเจ โส ภิกขเว ภิกขุ
 จตุตธาโร อหิราชกุลานิ อารพุก เมคตัม อภาวยิสส²⁴⁷ น นั สปุโป ทัเสยฺย
 ไปราณกปญฺจิตธา ตาปสามิ อนุปฺปนฺเน พุทฺเธปิ จตุสฺ อหิราชกุลเส เมคตัม
 ภาเวตฺวา ตานิ อหิราชกุลานิ นิสฺสาย อปฺปนฺนภยโต มุญฺจิสฺสูติ วตุวา อตีค
 อหริ.

(63) อตีเค พาราณสิยั พุทฺหมคเต รชฺชั กาเรนฺเต โหสิสตุโค กาลิกรญฺเ
 พุทฺหมณฺเญเล นิพฺพคเตตฺวา วยฺยปฺโคโต กามะ ปหาย อสิปฺพุทฺชั ปพฺพิตฺวา
 อภิชฺญา จ สฺมาปคฺติโย จ นิพฺพคเตตฺวา ทิมวณฺคปเทเส เอกสมิ คญฺจานิวคฺตเน
 อสุสมปทัง มาเปตฺวา ฌานกิลั กิลฺนุโต²⁴⁸ คณสตุธา อสิคณปริวคฺโต วิหาสิ.
 ตทา คญฺจาคีเร นานปฺปนฺการทิชชาติกา อสิเน ปรีปนฺนั กโรนฺติ. เยญฺยเยน
 อสิโย ชีวิตกฺขยั ปาณฺณติ. เต ตาปสา คมคตัม โหสิสตุคสุส อาโรเจสุ.
 โหสิสตุโค เมคตัม ภาเวยฺยาถ น สปุปา ทัเสยฺยํ คสุมาอิโต ปญฺญาย จตุสฺ
 อหิราชกุลเส เอว เมคตัม ภาเวถาติ วตุวา อิมั คาลมาท*

²⁴⁷ ก. อภาวยิ

²⁴⁸ ล1. ฌานกิลฺนุ กิลฺนุโค

* ชาตคญฺฐกธา. 3/292.

อโนทิสสุทวเสณ เมตุดาภาวนํ ทสุเสนุโต อิมํ คาลมทา

(67) สหุเพ สดุดา สหุเพ ปาณา สหุเพ ภูตา จ เกวลา
สหุเพ ภทฺวารานิ ปสฺสนนฺตุ มา กิณฺจิจิ ปาปมาคมาติ.

ตตฺถ ตตฺถาทิกฺกุชฺฉิวเสณ วฏฺฏเฏ ปญฺจสุ อาสตฺตา วิสตฺตา วา วิสตฺตา วิลคฺคาติ
สฺตฺตาอสุสสาสปสฺสสาสปวตฺตนสํชาเตน ปาณวเสณ ปาณา. ภูตกา วตฺตนิพฺพตฺตนวเสณ
ภูตาคิ. เหวํ ปน เมตฺตาวิเสโส เวทิตฺตฺโท. อวเสเสณ ปน สหุพานิ เอตานิ
ปทานิ สหุพสฺสคฺคตฺทิกวเสณ. เกวลาติ สกฺลา. อิทฺตฺตฺปิ สหุพสฺสคฺคตฺสเสว
ปริยายวจนํ. ภทฺวารานิ ปสฺสนนฺตุติ สหุเพ เจเต สดุดา ภทฺวารานิ สาธุนิ
กฺลฺยาณาเนว ปสฺสนนฺตุ. มา กิณฺจิจิ ปาปมาคมาติ เอเตสุ กิณฺจิจิ เอกํ สดฺตํปิ
ปาปํ ลามกํ ชุกฺขํ มา อคฺคฺม มา คจฺจตฺตฺ มา ปาปฺพณาตฺ สหุเพ อเวรา
อหฺยาปชฺชฺชา สุชิตฺตา นิทฺตฺตฺกฺกฺชา โทณฺตฺตฺติ. เหวํ สหุพสฺสคฺคตฺส อโนทิสฺสํกํ เมตฺตํ
ภาเวลาติ วตฺตวา ปุณฺ คิณฺจํ รตฺนํ คฺเช อนุสฺสราเปตฺติ อปฺปมาไณ พุทฺโธ
อปฺปมาไณ ธมฺโม อปฺปมาไณ สงฺฆไชติ อาห.

(68) ตตฺถ ปมาณการานํ กิเลसानํ อภาเวณ คฺคณานํ จ ปมาณาภาเว
พฺพุตฺตรคณํ อปฺปมาณํ. ธมฺโมติ นววิธํ โลกุตฺตรธมฺโม คสฺสสาปิ ปมาณํ นาม
กาตุํ น สกฺกาติ อปฺปมาณํ. เคน อปฺปมาณเณ ธมฺเมเน สมนฺนาคคตฺตา
สงฺฆไชปิ อปฺปมาไณ. โทชิตฺตฺโต อิมํ คิณฺจํ รตฺนํ คฺเช อนุสฺสเรลาติ
วตฺตวา คิณฺจํ รตฺนํ อปฺปมาณํ คฺฉํ ทสฺเสตฺตฺวา สปฺมาเณ²⁵² สดฺเต ทสฺเสตฺตํ
ปมาณวณฺคานิ ลีริสฺปาปิ อทฺติ วิจฺฉินฺกา สดฺปทํ อุตฺตฺตฺตฺนํ สรณฺ ฐลิกาคิ อาห.

(69) ตตฺถ ลีริสฺปปาณิ สหุพทฺธิชฺชาตฺกานํ นาม. เต ทิ สรณฺตา คจฺจตฺตา
ลีเรน วา สปฺปนฺนุติ คจฺจตฺตฺติ ลีริสฺปปา. อทฺติอาทิกเณ เคนํ สรณฺโต นิทฺสสนํ.

²⁵² ล1. สปฺปมาเณ , ล2. สมนฺนมาเณ

คตถ อุณณนาภีติ มกุกฏโก. คสฺส ทิ นาทิโต อุณณาสทิสํ สุตฺตํ นิกุมมตี.
 คสฺมา อุณณนาภีติ วุจฺจตี. สรวฺวตี ขวโร ลิกา. อิติ โหธิสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
 เอเตสํ อปฺปมาณกาโย²⁵³ ปมาณกวรา ธมฺมา อตุลฺลิตฺตํ เอตานิ ลีริสฺสฺสฺสฺส
 ปมาณวณฺดา นิทฺต
 ปมาณวณฺดา สุตฺต
 กุณฺ อณฺุสฺสเรธาติ วคฺวา ตโต อตุลฺลิตฺตํ กตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 กตฺต

(70) กตา เม รุกฺขา กตา เม ปริคฺคา ปฏิกฺกมฺมฺมฺมฺมฺมฺมฺมฺมฺมฺม
 นโม กวโต นโม กวโต นโม สุตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต

คตถ กตา เม รุกฺขาติ นยา รตนตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 รุกฺขา กตฺต
 ปฏิกฺกมฺม²⁵⁴ อปคฺจฺจฺจ
 นโม กวโตติ สៃหํ เอวํ กตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 กวโต นโม กโรมิ. นโม สุตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 ปฏิกฺกมฺมฺมฺมฺมฺมฺมฺมฺมฺมฺมฺมฺมฺมฺมฺมฺมฺมฺม
 สหฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
 สหฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส อตุลฺลิตฺตํ

โหธิสฺสฺสฺสฺสฺสฺส อธิคณฺณสฺส อิมํ ปริคฺคํ หนฺธิคฺคา อทาสี. อทิตฺตํ ปน
 ทวีติ คธาติ จตุสฺส อทิตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 วา ทฺวิณฺณํ เมตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺตฺต
 อิมํ ปริคฺคํ อธิคณฺณสฺส เวทิตฺตํ. อญฺญลภา

²⁵³ ท. อปฺปมาณกาโย

²⁵⁴ ก. ปตฺตฺตฺตฺต

²⁵⁵ ท. กโรนฺโถปิ

กรรม ปริเยลิตพหุ. ตโต ปฏฐาย อิลิณฺณา โหสิสตุคฺคสุส โฉวาเท ฐคฺวา ภาเวสุ
 พุทฺธคฺเช อนุสฺสเรสุ. เอวํ เตสุ พุทฺธคฺเช อนุสฺสรนุเตสุเยว สหฺเพ ทิฆชาติกา
 ปกฺกมฺมีสุ²⁵⁶ ขนฺธปริคฺคชาตํ.

สยฺปิ พุทฺธขนฺธโมเยว สมนา ชาติชราพยาธิมรณทุกฺขาทีหิ อนเนเกหิ
 พุทฺธเขหิ ขชติ ขาทิยตีติ ขนฺธโร. เตเหว พุทฺธเขหิ ขณฺณติ อวธาริยตีติ ขนฺธโร.
 ขนฺธโรติ ปริชณฺณตีติ ขนฺธโร. สยฺ อคฺคณิ วา เขน วา คจฺจตา สงฺขํ
 สณฺญาการํ ธาเรตีติ ขนฺธโร. รูปขนฺธาทิสฺส โวหารโต สฺส อคฺคตา. มหาเตชวณฺคตตาย
 ปริสมนฺคโต สคฺคานํ ภยํ ลุปรุทฺทวํ ลุปรคฺคณฺจ ตายติ รกฺขตีติ ปริคฺคํ. ขนฺธสุส
 รกฺขณตตาย ภาสิตี ปริคฺคํ ขนฺธปริคฺคํ. ขนฺธปริคฺคํ นิฏฺฐิตํ.

(โมรปริคฺคํ)

(71) เอวํ ขนฺธปริคฺคํ สคฺคานํ รกฺขณตตาย ทสฺเสตฺวา อิทานิ โมรปริคฺคสุส
 นิทานํ ทสฺเสนฺโต อาห

ปุเรณฺคฺยุโหสิสมฺภาเร

นิพฺพตฺตํ โมรโยนิยํ

เขน ลํวิทิตารกฺขํ

มหาสคฺคํ วเน จรา

จริสฺส วายมณฺดาปิ

เนว สกฺขีสุ คณฺหิตุํ

พฺรหฺมมณฺคณฺติ อกฺขาตํ

ปริคฺคณฺคณฺณาน เหติ*.

เอคฺถ จ คาทายปิ²⁵⁷ อคฺคโต ปาปญฺเญ อธิ. อถ วเน จราติ มทาวเน วา

²⁵⁶ ท. ปฏิกฺกมฺมีสุ

²⁵⁷ ล2. คาทายปิ

* สมเด็จพระสังฆราชปฺุสส เทว, สวดมนต์ฉบับหลวง. หน้า 83.

วา ทิมวณุดปะเทศ มิคตลลททกาติ วุจจติ. ทานสีลาทิกุวิเสสโยเคน สดุดตมตถาย
 ปรมาย มหาสตุโต. เตส ภาโว กมฺมํ วา ปารมีทานาทิกิริยา. อถวา. ปกติ
 ปาเลติ ปุเรติ วาติ ปรมโย. ทานาทินํ คุณานํ ปาลโก²⁵⁸ โหสิสตุโต. ปรมสุส
 ภาโว กมฺมํ วา ปารมีทานาทิกิริยา. ปรรธาตุ ปาลเน. อถวา. ปรสตุต.
 อตุคณิ²⁵⁹ ปวติ²⁶⁰ ทนุติ คุณวิเสสโยเคนาติ ปรมโย มหาสตุโต. ปุชธาตุ ทนุชเน.
 ปรรอทธิครํ มชฺชติ สุชฺชติ สกิลเสมลโคติ ปรมโย มหาสตุโต. มชฺชชธาตุ สุชฺชเน.
 ปรรเสฏฺฐํ นิหุทานํ มยติ คจฺจสตีติ ปรมโย มหาสตุโต. เสฏฺฐตฺถวาจกํ มยชธาตุ
 คคิมฺมิติ. ปรรโลกํ ปรรมาณฺเณ เณณวิเสเสน อธิโลกํ วยิ มุณาติ ปรริจฺฉินฺทตีติ
 ปรมโย มหาสตุโต. มุชธาตุ ปรริจฺฉินฺทเน. ปรรํ อติวियสีลาทิกุณิ²⁶¹ อตุคณิ สนฺดาเน
 มินาติ ปรรุชฺชิตีติ ปรมโย มหาสตุโต. มิชธาตุ ปรริกุชฺเชปนเน. ปรรํ อตุคณฺทโต
 ธรรมตายโต อณฺเญํ ปติปทฺทํ วา คนฺทถํ กิลเสจฺจเรคคํ มินาติ ทิสตีติ ปรมโย
 มหาสตุโต. มิชธาตุ ทิสาย. ปรมสุส อยํ ปรมสุส วา ภาโว กมฺมํ วา
 ปารมีทานาทิกิริยา. โมรปรริคคณิทานํ. กถํ. กิร สตุตา เขตวานเน วิหรนฺตุโต เอกํ
 อณฺเญตฺรํ ภิภุชฺช อารพฺภ กเถสิ. อถ นํ สตุตา มาตุคาโม นาม ตุมฺหากํ จิตฺตํ
 กสมฺมา น โลเลสุสตี ปรรานกปณฺทิตานํนิ มาตุคามสุส สทฺทํ สตุวา สตุตวสุสสตานิ
 อสมฺมาทจจริสุ กิลเสสา โอกาสํ ลลิกฺควา ชเขว สมฺมาทจจริสุตี วตุวา อตีตํ อาทริ.

(72) อตีเต ทาราวลลियํ พุทฺทมทตเต รชฺชํ ทาเรเนเต โหสิสตุโต ปรรจฺฉนฺตปะเทศ
 โมรสมฺมิกโยนิยํ กุจฺฉินฺทิมิ ปรรินฺทนี อตุคทลลิต. คทฺทเก ปรริปากเต²⁶² มาตา

²⁵⁸ ล1. ปุรโก

²⁵⁹ ก. อตุคณานํ

²⁶⁰ ก. ปวตฺติ, ล1., ล2. ปวติ

²⁶¹ ก. อติวियสีลาทินํ

²⁶² ก. ปรริปากเต

โคจรภูมิย์ อดุท ปาเตควา อปุกมิ. อดุทญจ นาม มาตอโรคภาเว สติ
 อดุทสุมิปี ทิชชาติกาทิปริปญเถ อวิชชมาเน น นสุสดี. คสุมา อดุทกาเลปี
 กณฺเฑการมกวลญเฒ วย อดุทโก โส วย หุควา ปรินตกาเล²⁶³ อดุคไน
 ธมฺมคาย ภิชชิตฺวา นิภุมนฺโต สุวณฺณวญฺเฒ ทสฺสนิโย ปาสาทิกโก โมรจฺมาไป
 นิภุมนฺติ. คสุส เทว อุกฺขินี ราชิวตฺติกफलกสทิสานิ มุขคฺคฺทํ ปวาลวณฺณํ ว
 ติสฺโส รตฺตราชิโย สิวํ ปริกฺขิตฺวา ปิฏฺฐิมชฺเชน อดุคมิสฺส ปุกฺขานํ อนุคเรสฺส
 รตฺตราชิยํ ีราชิโย. โส วยฺยปฺปคฺโค กณฺเฑสกฺกนาภิปมาโย สรโร อธิรูไป
 อโหสิ. เต สหฺเพ นิลโมรา สนฺนิปตฺติวา โมรํเยว ราชานํ กควา
 ปริวาเรสฺส. โส เอกทิวสํ ลุทกโสณฺทियํ ปานียํ ปิวานฺโต อดุคไน รูปสมฺมปคฺติ
 ทิสฺวา จินฺนเตสิ อํ สหฺพโมเรทิ อติเรตฺตโร โสโก สจาทํ อิมะทิ สหฺฐี
 มนุสฺสสเปถะ วลิสฺสामी ปริปญฺเถ เม ลุปฺปชฺชิตฺตํ ทิมวณฺฑํ คณฺฑวาทะ เอกโกว
 พาสุกฺกฏฺฐานะ วลิสฺสामीติ. โส รตฺตภาเค โมเรสฺส ปฏิสฺสลิเนสฺส กิณฺเฑ
 อชานาเปตฺวา ลุปฺติตฺวา ทิมวณฺฑํ ปริสฺสิตฺวา ติสฺโส ปหุทราชิโย อติภุมิควา
 จคฺคฺถาย ปหุทราชิยา เอกสุมิ อดุญฺเฒ ปทุมสฺสญฺชไน มหาชาติสโร อดุทิ
 คสุส อวิชฺชเร เอกํ ปหุทํ นิสฺสาย เอกโก ว ฐิตฺโต มทานิโคธฺรชฺชโร อดุทิ
 คสุส สาชาย นิสฺสิตฺติ. คสุมา โส อดุคไน ชีวิตํ อนุภุมนฺโต ติสฺโส
 ปหุทราชิโย อติภุมม จคฺคฺถาย ปหุทราชิยา เอกสุมิ ทณฺฑทกฺทิสฺสญฺชปหุทตเล
 วาสํ กปฺเบสิ. คสุส ปน ปหุทคฺคฺส เวมฺชฺเช มนาปาสวณฺณวาทะ อดุทิ. โส
 คคฺคฺล วลิตฺตภาโม หุควา คสุสา สมฺมุขะ ปหุทตเล นิสฺสิตฺติ. ตํ ปน เนว
 เหฏฺฐานาเคน อภิชฺชิตฺติ น ลุปฺริกาเคน โอดริคฺคํ สกฺกา วิหารทิชชาติกา
 มนุสฺสสภเยทิ วิมฺมุคฺคํ โส อิทํ เม พาสุกฺกฏฺฐานนฺติ ตํ ทิสฺวา²⁶⁵ คคฺคฺถ

²⁶³ ล1., ล2. ปรินตฺตกาเล

²⁶⁴ ล2., ท. ปหุทราชิโย

²⁶⁵ ท. ตํ ทิวสํ

คตฺถเว วลิตฺวา ปุนทิวเส ปพฺพตฺตฺหาโต วฏฺฐาย ปพฺพตฺตฺมคฺคเก ปฺรตฺตฺถาภิมฺปิ
นิสิณฺโน อฺนุเทตฺถํ สุริยมนฺตฺลํ โอลฺลเกตฺวา อคฺคฺตฺโน โคจฺรณฺนิมฺมํ รกฺขณคฺคตฺถาย
พฺรหฺมมฺมตฺถํ พฺรหฺมณฺโถ อฺนุเทตฺถนฺนํ อภิมาห.*

(73) อฺนุเทตฺถยฺยจฺกฺขมา เอกฺรราชา
หฺริสฺสวณฺณํ ปฺรวิปฺภาโส
คํ คํ นมฺสฺสามิ หฺริสฺสวณฺณํ ปฺรวิปฺภาสํ
คยฺชฺช คฺคตฺตา วิหเรมฺม ทิวสนฺติ.

คตฺถ อฺนุเทตฺถนฺนํ อฺนุเทตฺถิ. อํ ยํ ปาจิณฺโลกธาคฺโค²⁶⁶ อฺนุคฺคจฺจตฺติ. จกฺขมาตฺติ
สกลจกฺกฺวาพวาสิณฺนํ อฺนุถกฺกํ วิธิมฺปิ วา จกฺขปฏฺฐิลาภกรณฺนํ ย เตนฺนํ เตนฺนํ
ทฺวิณฺณํ จกฺข เตนฺนํ จกฺขมา. เอกฺรราชาตฺติ สกลจกฺกฺวาเพ อโลภกฺการาณฺนํ
อฺนุถเร เสฏฺฐวิเสฏฺฐคฺคฺคเณน เอกฺรราชา. หฺริสฺสวณฺณํตฺติ หฺริสฺสวณฺณํ
สฺวณฺณณฺณํตฺติ อคฺคฺตฺโน. ปฺรวิปฺภาโสตฺติ ปฺรวิ โภภาโส. คํ คํ นมฺสฺสามาตฺติ
กสฺมา คํ เอวรูปํ ภควนฺตํ นมฺสฺสาม วนฺทาม. คยฺชฺช คฺคตฺตา วิหเรมฺม
ทิวสนฺติ คยฺชฺช รกฺขิตฺตา โคปิตฺตา หุตฺวา อิมํ ทิวสํ จตฺติธฺริยาปถวิหาเรม
สฺขํ วิหเรสฺสาม. เอวํ โทธิสฺสคฺโค อิมาย คตฺถาย สุริยํ นมฺสฺสิตฺวา ทฺติยคตฺถาย
อตฺถิเต ปฺริณิพฺพเต พฺพฺเพ เจว พฺพฺพคฺคฺคเณ จ นมฺสฺสตี.

(74) เย พฺรหฺมณฺณา เวทฺถุ สพฺพตฺถเม
เต เม นโม เต จ มํ ปาลยณฺตุ
นมฺสฺจ พฺพฺพชานํ นมฺสฺจ โทธิยา
นโม วิมฺมคฺคานํ นโม วิมฺมคฺคิยา
อิมํ โส ปฺริคฺคํ กตฺวา โมโร จรตี เอสนาตฺติ.

คตฺถ เย พฺรหฺมณฺณาตฺติ เย วาสิตฺปาปา วิสฺสุตฺติพฺรหฺมณฺณา. เวทฺถุติ เวทานํ ปาจิ
คตฺถาตฺติ เวทฺถุ. เวเทหิ ปาจิ คตฺถาตฺติ เวทฺถุ อธิ ปน สพฺพเพ สํชตฺถสํชเต ธมฺเม

²⁶⁶ ล1. ปาจิณฺโลกธาคฺโค

* ชาตกฺกฺรณฺณา. 3/42.

คยชช กุตุดา วิหเรมุ รตุตี
 เย พุราหฺมณา เวทศุ สหฺพอมฺเม
 เต เม นโม เต จ ม ปาลยฺนตุ
 นมตฺถ พุทฺธานํ นมตฺถ โหธิยา
 นโม วิมุตฺตานํ นโม วิมุตฺติยา
 อิมํ โส ปริตฺตํ กตุวา โมโร วาสมกฺปฺยิตฺติ²⁶⁹

คตฺถ อเปติ อปฺยาติ อคฺคณฺจฺจฺจฺติ. เสสํ ปน ปากฺกัเยว. อิมํ โส ปริตฺตํ
 กตุวา โมโร วาสมกฺปฺยิตฺติ. คตฺถ อิทฺถิ สตุถา อภิสฺมุพฺพุโต พุตุวา อาท.
 คสฺสตุโถ ภิกฺขเว โส โมโร อิมํ ปริตฺตํ อิมํ อารกฺขํ กตุวา คตฺถ โน
 นิवासนฺนฺฐาเน วาสํ กปฺยิตฺถ.²⁷⁰ คสฺส รตุตี วา ทิวา วา อิมสฺส
 ปริตฺตสฺส อานฺนาภาเวน. เนว ภยํ น โสมหํโส อโหสิ. คสฺมา โส วา
 อฏฺฐงฺกจฺจฺนฺตํ สุริยฺมณฺฑลํ ทิสฺวา รตุตี รกฺขาวารณฺคฺถาย อเปคฺยํ จกฺขฺมา
 เอกราชาติ ปริตฺตํ กตุวา เอเตนฺปาเยน ปฏฺิวาสตีติ. โมโรปริตฺตํ. ปุเรนฺติ
 สุริจฺริจฺติคฺวณฺณคฺถาย²⁷¹ ชนฺนํ จิตฺตานิ ตํเวเทนฺติ เอตุถาติ โมโร. มุรธาตุ
 สํเวทเน. โมเรน กตํ ปริตฺตํ โมโรปริตฺตํ. โมโรปริตฺตคฺวณฺณา สมตฺตา

(ชชคฺคปริตฺตํ)

(76) เอวํ โมโรปริตฺตํ ทสฺเสตุวา อิทานิ โสคฺกามานํ ชชคฺคปริตฺตสฺส นิทานํ
 ทสฺเสนฺโต อาท

²⁶⁹ ล. 2. สมฺปกปฺยิตฺติ

²⁷⁰ ล. 2. กปฺยิตฺถ

²⁷¹ ล. 1. สุริจฺริจฺติคฺวณฺณคฺถาย

ยสุสานุสารณณามิ

อนุคฺลิกฺเขมิ ปาณินโ

ปฏิกฺขมธิกจฺจนฺติ

ภูมิมํ วยิ สหฺพทา

สหฺพปทฺทวชาลฺมทา

ยภฺชจโรราธิสมฺภวา

คณฺนา น จ มฺตุคานํ

ปริตฺตฺนคฺคฺมฺภวาม เหติ.*

เอคฺค จ วุคฺคํ โหติ ปาณินโ สหฺพเห สคฺคา ปติคฺคา ปปาตา วา โสภฺภาทีสุ
วา ปติภฺชปติภฺชานํ²⁷² อธิคจฺจนฺติ ภูมิมํ วยิ ปฏิลภฺณฺติ²⁷³ สหฺพทา สหฺพทาการณ
ยสุส ปริตฺตฺสส อนุสฺสรณณามิ วา ยสุส อานฺภาเวณ อถ คณฺนา จ เอกาทีนา
วา สคฺคานํ มฺตุคานํ สหฺพเห อุปทฺทว วิวชฺชิตฺตา วา สมฺภวา²⁷⁴ สมฺภวตา
ยภฺชจโรราทีนํ นคฺคิ อมฺหากํ วา ตํ เท โภญฺโต เทวตาโย ปริคฺคํ ภควตา
เทสิคํ ภวาม กณฺมาติ อคฺคโ.

(77) เอวมฺเม สฺคํ เอกํ สมํ ภควา สวาคฺคิมํ วิหรติ เชคฺวเน
อนาถปิตฺติกสฺส อาราเม. อิทํปิ เหฏฺฐาวุคฺคณฺยเมว. คคฺร โช ภควา ภิกฺข
อามฺมุคฺคิ ภิกฺขโวติ. ภนฺนุคฺคิ เต ภิกฺขุ ภควโต ปจฺจสุโสสุ. ภควา
เอคทโวจาติ. เอวมิตํ ภควติ ปรีนินฺพุเต ราชคฺเห นคฺเร เวการปพฺพคปฺสฺเส
สคฺคปณฺณตฺทาทุวาเร วิชิตฺสพฺพสคฺคฺนา อชาตสคฺคฺนา มากธฺราเชน²⁷⁵ อมฺมสงฺฆายคฺคณคฺคํ
กาเรติ ปรีนฺณจฺนทมณฺทลกาเล ทฏฺฐพฺพสวามณฺทเต มณฺทเป อมฺมาสนคฺคณายสมฺมา
อานนฺทคฺคเเรน ปฐมมหาสงฺคฺคิกาเล วุคฺคํ.

ภูคฺคปฺพหํ ภิกฺขเว เทวาสฺรสงฺคาโม สมฺปทฺทพฺพุโ อโหสิ. คคฺค ปุพฺพ
ภูคฺคํ ปุพฺพวิสยจฺรณนิวาโส วา วทามิติ อชฺชฺโณหริคฺคหํ. นิวาโส วา อสิตคฺคฺควาจโกติ

²⁷² ล1., ล2. ปติภฺชํ ปติภฺชานํ

²⁷³ ล1. ปติลภฺณฺติ

²⁷⁴ ล1. สมฺภวา

* สมเด็จพระสังฆราชปฺสฺสเทว, สวคฺคณคฺคํบับหลวง. หน้า 84.

อดุโธ.²⁷⁶ เทวาสฺรสงฺคาโมติ เทเวติ อสุรานํ สงฺคาโม. สมฺปพฺพหฺมฺสฺสฺสฺสฺสฺส
 สมฺปิตฺตฺตฺต. ลลิตฺตฺตฺต ปจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจ²⁷⁷ วาติ ออดุโธ. อถ ไช วิกฺขเว
 สกฺโก เทวานมฺนิโต เทเว ตาวตีเส²⁷⁸ อามนฺเตสิ. อถ ไชติ อนนฺตราติ
 ทิสฺส ภูตกาเลติ วา ออดุโธ. สกฺโกติ พุทฺทสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
 อิทานิ เทวตานุสาเน สมฺค
 ออดุโธ. เตสฺส เทวานํ อินฺทฺติ ปริมิสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
 สหปฺปญฺญกาโรเน เอตฺถ วสนฺตีติ ตาวตีสนิสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส
 นิสฺสฺสยโวหาเรน²⁸⁰ เทวาปี
 ตาวตีสา. เต ตาวตีสา. อามนฺเตสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺสฺส

(78) สเจ มาริสา เทวานํ สงฺคามคคานํ อูปฺชฺชฺชฺชฺชฺชฺช ภยํ วา
 ฉมฺภิตคคํ วา โลมทํโส วา. มเมว คสมฺมํ สมฺเย ชชคคํ
 อุลลเกยฺยาถ มมํ ทิโว ชชคคํ อุลลเกยฺยติ ชมฺภวิสฺสฺส
 ภยํ วา ฉมฺภิตคคํ วา โลมทํโส วา โส ปทิสฺสฺส.

ปรีสนเน สมฺปคฺคฺค²⁸¹ สหเน นิยฺยคคาคิ มาริสา นิทฺทฺทฺทฺทฺทฺทฺทฺทฺทฺท
 เทวานํ ภยํ วา ฉมฺภิตคคํ วา โลมทํโส วา ยทิ อูปฺชฺชฺชฺชฺช คสมฺมํ สมเย
 มเม เอว ชชคคํ ชชคคฺก
 อุลลเกยฺยาถาติ ออดุโธ. สกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺกฺก
 ทิยชฺชฺชโยชนสคคาคาโม รโธ. คสมฺมํ ทิ ปจฺจฺจฺจฺจฺจฺจฺจ ปณฺณาสโยชนโน มชฺชฺช

²⁷⁵ ก. อชาดสคคฺค

²⁷⁶ ล1. อตีเต ออดุโธ, ล2., ท. อตีตคคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺคฺค

²⁷⁷ ก. ปจฺจฺจฺจฺจฺจฺจ

²⁷⁸ ก. เทวตาวตีเส

²⁷⁹ ก. ไชตบฺตีติ, ท. ติตตบฺตีติ

²⁸⁰ ล2. ตาวตีสนิสฺสฺสยโวหาเรน

²⁸¹ ล1. สมฺปคฺค

ปณฺฑาสโยชโน สีสา ปณฺฑาสโยชโน. คเทว ปมาณํ ทิคุณํ กควา ติโยชนสตาयाโมติ
 วทนฺติ. คสมฺมึเยว ปลฺลงฺโก จ โยชโน อตฺถกริยตี ติโยชนิกํ เสตฉคฺคํ²⁸² มคฺตเก
 ฐปิตํ. เอเก เอกสมฺมึเยว. ยุตฺเต สหสฺสา ชญญา ยุตฺตา เสสา ลํการสฺส ปมาณํ
 นคฺติ. ธโช ปน รตฺสฺส อทฺธโยชนสคานิ จุฬเพธโต ยสฺส วาคาหคฺสฺส
 ปญฺจางคิกกริยสฺเสว สทฺโท นิจฺจรตี.* ตํ โอลเเกยฺยาถาติ วทตี. คสมฺมา ตํ
 ปสฺสนนฺตานํ ราชานो อากนฺตฺวา ปริสปรियนฺเดปิ นิทฺธาตมฺปิโก วिय ฐิตो. คสฺส
 ภยํ วา โลมทํโส วา น โหตี. มม ธชคฺคํ โอลเเกนฺตานํ ตุมฺหากํ คโต
 ปุพฺพเพ ยํ ภยํ วา ฉมฺภิตคฺคํ วา โลมทํโส วา โส ปทियิสฺสตี อปฺปทियิสฺสตีติ
 วุตฺตํ โหตี. โสตี ทิ อयํ วุตฺโต กมฺมกคา. มม ธชคฺคํ จุลฺโลเกยฺยาถ.

(79) โน เจ เม ธชคฺคํ จุลฺโลเกยฺยาถ. อถ ปชาปติสฺส เทวราชสฺส
 ธชคฺคํ จุลฺโลเกยฺยาถ ปชาปติสฺส ทิ โว เทวราชสฺส ธชคฺคํ จุลฺโลกยตี
 ยมฺภวิสฺสตี ภยํ วา ฉมฺภิตคฺคํ วา โลมทํโส วา โส ปทियิสฺสตีติ. โน เจ
 ปชาปติสฺส เทวราชสฺส ธชคฺคํ จุลฺโลเกยฺยาถ. อถ วรฺณสฺส เทวราชสฺส ธชคฺคํ
 จุลฺโลเกยฺยาถ. วรฺณสฺส ทิ โว เทวราชสฺส ธชคฺคํ จุลฺโลกยตี ยมฺภวิสฺสตี ภยํ
 วา ฉมฺภิตคฺคํ วา โลมทํโส วา โส ปทियิสฺสตี. โน เจ วรฺณสฺส เทวราชสฺส
 ธชคฺคํ จุลฺโลเกยฺยาถ. อถ อีสาวสฺส เทวราชสฺส ธชคฺคํ จุลฺโลเกยฺยาถ.
 อีสาวสฺส ทิ โว เทวราชสฺส ธชคฺคํ จุลฺโลกยตี ยมฺภวิสฺสตี ภยํ วา ฉมฺภิตคฺคํ
 วา โลมทํโส วา โส ปทियิสฺสตี.

(80) เอตฺถ อถ ปชาปติสฺสาตี โส กิร สทฺโท ว สมนานา ยุตฺโต ทฺติยํ
 อาสนํ ลกฺติ โสปิ วรฺโณ ตถา คตฺติยอาสนํ ลกฺติ อีสาวเณ จคฺคณฺถํ อาสนํ ลกฺติ.

²⁸² ก. ติโยชนิกเสตฉคฺคํ

* ส. ป. 1/400.

เสถ์ เปเตสุ ติสุ วาเรสุ ปฐมวาเร วุคฺคตเยน เวทิตพฺพ. เอวํ เตสํ
เทวสงฺคามํ ทสุเสตฺวา อิทานิ เตสํปิ ปุณ สมนฺนิฏฺฐิตํ ทสุเสนุโต อาท

(81) ตํ ไช ปน ภิกฺขเว สกฺกสฺส วา เทวานมฺินุทฺสฺส ธชฺคฺคํ อุลฺลโลกยตํ
ปชาปตีสฺส วา เทวราชสฺส ธชฺคฺคํ อุลฺลโลกยตํ วรุณสฺส วา เทวราชสฺส
ธชฺคฺคํ อุลฺลโลกยตํ อีสานสฺส วา เทวราชสฺส ธชฺคฺคํ อุลฺลโลกยตํ ยมฺภวิสฺสตี
ภยํ วา ฉมฺภิตคฺคํ วา โสมหํโส วา โส ปทฺธิเยถาปิ โนนฺปิ ปทฺธิเยถ.

(82) ตํ ไช ปน ภิกฺขเวตี เอกฺคตฺต ฌนฺนุติ ปทํ ธชฺคฺคนฺนุติ จจฺจติ ธชฺคฺคปเทหิ
โยเชตพฺพ. โสตี ภยาหิ ปทฺธิเยถาปิ โนนฺปิ ปทฺธิเยถาตี อปุปฺคจฺเจยฺเย. วา โน
อปุปฺคจฺเจยฺเย.

(83) ตํ กิสฺส เทสุ. สกฺโกเท หิ ภิกฺขเว เทวานมฺินุโท อวิตราคโ อวิตโทโส
อวิตโมโท ภีรฺว ฉมฺภี อจฺจราสี ปลายี.

(84) ตํกิสฺส เทสุตี ตํ เตน การเพน ทฺโหตี. คสฺส การณํ ภินฺนุติ วา
อตุโธ. อวิตราคโ อปุปฺหีนราคโ. อวิตโมทฺโหตี อปุปฺหีนโมโท. ภีรฺวตี ภายนสีโล.
ฉมฺภีตี ฉมฺภนสีโล. อจฺจราสีตี จิตฺตจฺจราสนสีโล. ปลายีตี อสุเรหิ ปราชิโค. คสมฺมึ
รเถ ฐิโค อปุปฺมคฺคกํ รชฺชํ วา ธชฺคฺคํ วา ทิสฺสุวา ปลายนธฺมฺโม.
อสมฺมจฺจินฺนุกิเลสคาคี อธิปฺปาโย. อิติ สกฺโกเท การณทฺสฺสนคฺโค. เอกฺคตฺต ธชฺคฺคตี
อสุกฺกสฺส จ รณฺญโย อยํ เสนาตี ชานนฺนุติ เอเตนาตี ธโช. อถวา. ธชฺคตี
มณฺุเสตี ยญฺญีโย ปฏิมญฺจิตฺวา²⁸³ อจฺจสาปิโต วาคานุคคปวิวคฺคณํ คจฺจตฺตี ธโช.
ธชฺชาคฺค คคิมฺหิ.

²⁸³ ยญฺญีโยปฏิมญฺจิตฺวา

(85) เอวํ ภควา สงฺคาเม จฺปฏฺฐิเต สกฺกสฺส เทวเรญฺญู เทวปริสาย
 อปลายนคฺคทาย อคฺคโน ปชาปติอาทึนํ ติณฺณํ ราชนํ ชยคฺคจฺจุโลกเนน
 ภายาทูปทานกํวคฺคํ²⁸⁴ คตา โหติปิ น โหติปิ. คสมฺมา สยํ สกฺกิเลสตา
 ภายิตฺวา อสุรานํ ปราชิตฺวา ปลายนโต อตีตวตฺถุํ กเถตฺวา อิทานิ
 กิเลสสงฺคามคฺคทาย พุทฺธํ ธมฺมํ สงฺฆํ อนุสฺสเรตฺตานํ จ อเรญฺญคฺคานํ จ
 อภिरูจฺจวมภิตฺตอนุตฺตาราสิอปลายนภาวํ ทสฺเสตฺถุ อทฺตฺวา ไซตี อาห.

(86) อทฺตฺวา ไซ ภิกฺขเว เอวํ วทามิ สเจ ตุมฺหากํ ภิกฺขเว
 อเรญฺญคฺคานํ วา รุกฺขมุลคฺคานํ วา สุตฺตญฺชาคารคฺคานํ วา จฺปชฺเชยฺย ภยํ วา
 ฉมฺภิตคฺคํ วา โลมทํโส วา. มเมว คสมฺมิ สมเย อนุสฺสเรยฺยาถ. อิติปิ โส
 ภควา อรทํ สมฺมา สมฺพุทฺโธ วิชฺชาจเรตฺตมฺปนฺโน สุขโต โลกวิญฺ อนุตฺตโร
 ปุริสทฺมมฺสารถิ สตุตา เทวมนุสฺसानํ พุทฺโธ ภควาติ.

(87) ตตฺถ ภิกฺขเว อเรญฺญคฺคานํ วา รุกฺขมุลคฺคานํ วา สุตฺตญฺชาคารคฺคานํ
 วา ยํ กิณฺจจิ วิวิจฺจญฺฐานคฺคานํ วา ตุมฺหากํ ภยํ วา ฉมฺภิตคฺคํ วา
 โลมทํโส วา สเจ จฺปชฺเชยฺย คสมฺมิ สมเย มํ เอวํ อิติปิ โส ภควา
 ๗เป๗ ภควาติ อนุสฺสเรยฺยาถาติ สมฺพุทฺโธ ตตฺตราชํ อนุสฺสเรตฺตมฺโย. โส ภควา
 อิติ สมฺมาสมฺพุทฺโธ ๗เป๗ อิติปิ โส ภควาติ อนุสฺสเรยฺยาถาติ อิมินา
 ปกาเรนาติ จุตฺตํ โหติ. ตตฺถ สพุทฺธิเลเสทึ อสารถิ จ อาสนุนตา
 กิเลสาสินสํสารถูกการานญฺจ ทตฺตตา ปจฺจยาทึนํ อรหตฺตา ปาปกรณฺเ รหาภาวาติ
 อิเมทึ ตาว การณฺเท โส ภควา อรหฺนฺติ อนุสฺสเรยฺยาถาติ อตุโธ. สมฺมา
 สามญฺจ สพุทฺธมฺมานํ พุทฺธคฺคา สมฺมา สามญฺจ อภิญฺญเยยฺย สพุทฺธมฺมานํ พุทฺธคฺคา
 สมฺมา สามญฺจปริญฺญเยยฺย สพุทฺธมฺมานํ พุทฺธคฺคา สมฺมา สามญฺจ ปทานคฺคสพุทฺธมฺมานํ
 พุทฺธคฺคา สมฺมา สามญฺจ สจฺฉนิกาตฺตสพุทฺธมฺมานํ พุทฺธคฺคา สมฺมา สามญฺจ

²⁸⁴ ล1. ภายาทูปทานกํ วิคคํ

ภาเวตพหุสพหุชฌมานัน พุทฺธคฺคา จาติ อิมฺเหติ การณฺเหติ โส ภควา สมฺมาสมฺพุทฺโธติ.
 โสภณคฺคณฺตคฺคา²⁸⁵ สุนฺทรกฺกฺขานัน คคฺคฺคา จ สมฺมาคคฺคฺคา สมฺมา จ คคฺคฺคาติ
 อิมฺเหติ การณฺเหติ สุกฺโขติ. วิชฺชา อฏฺฐวิชฺชาติ ปณฺณรสจฺรณณฺเมหิ จ
 สมฺปนฺนคฺคาติ อิมฺเหติ การณฺเหติ จ. โส โลกวิหฺว อิติปิ สพฺพคฺคาปิ สํขารโลกิ
 วิทิตคฺคา²⁸⁶ สพฺพคฺคา สคฺคโลกิ วิทิตคฺคา สพฺพคฺคา โองาสโลกิ วิทิตคฺคา จาติ
 อิมินา การณฺณ โลกวิหฺวติ. โส ภควา อนุคฺคโร อิติปิ สิลฺลคฺคณฺเนปิ สพฺพโลก-
 มภิกฺวาติ สมฺมาธิปณฺญาวินฺมุคฺคิตฺถญานทสฺสนคฺคณฺเนปิ จาติ อิมินา จ การณฺณ อนุคฺคโร.
 โส ภควา ปุริสทฺมฺบสสารถิปิ อิติปิ ภควา คคฺคา ปุริสทฺมฺบํ สาเรติ ยถา
 เอกปฺลลฺงฺเกเนว นิสินฺโน อฏฺฐทิสาสฺส อสชฺชฺชมานา ธาวนุคฺคิตฺติ อิมินา จ อิมินา
 จ การณฺณ ปุริสทฺมฺบสสารถิ. โส ภควา สคฺคา เทวมนุสฺसानัน อิติปิ
 ทิฏฺฐธมฺมิกสมฺปฺรายิกปรมคฺคณฺเนติ เทวมนุสฺसानัน ยถาทํ อนุสาสิคคฺคาติ อิมินา จ อิมินา
 จ การณฺณ สคฺคาติ. โส ภควา พุทฺโธ อิติปิ ชํ กิณฺณคฺคฺคา นาม สพฺพสฺส
 พุทฺธคฺคา จคฺคฺคาโร อริยสจฺจจาณิ อคฺคณฺนาปิ พุชฺฌิ อญฺเญมิ สคฺคเต โไฟเธสิ วา
 พุทฺโธติ อิมินา จ การณฺณ พุทฺโธติ. โส ภควา ภควา อิติปิ ภคฺคยวณฺตคฺคา
 สพฺพเพสํ สพฺพชฌมานัน วิภคฺคยวณฺตคฺคา จาติ อิมินา จ การณฺณ ภควาติ. โส
 ภควา เณ วุจจตีติ อาทิกการณฺณ โส ภควา ภควาติ อนุสฺสเรยฺยาถาติ
 อคฺคณฺ.

(๘๘) เอวํ ภควา เตสํ ภิกฺขุณัน อนุสฺสรณานัน พุทฺธคฺคาเน ทสฺสเสคฺคา อิทานิ
 เตสํปิ ธมฺมคฺคณัน ทสฺสเสนุโค อาท*

²⁸⁵ ทุกคณันเป็น สุนฺทรคฺคณฺตคฺคา

²⁸⁶ ล.2. วิทิตคฺคา

* วิสฺทธิ. 1/253.

มัม หิ ไว ภิกฺขเว อนุสฺสเรติ ยมฺภวิสฺสตี ภยํ ฉมฺภวิตฺตํ วา โลมทํไส
วา ไส ปหิยฺสฺสตี. โน เจ มํ อนุสฺสเรยฺยาถ อถ ฉมฺภํ อนุสฺสเรยฺยาถ.
สุวากฺขาโต ภควตา ฉมฺภโม สนฺทิฏฺฐิโก อกาลิโก เอหิปสฺสิโก โอปนยิโก ปจฺจุคฺคํ
เวทิตฺตฺวา วิญฺญูหิตี.

(๘๙) ตตฺถ ฉมฺภโม ภควตา สุวากฺขาโต ฉมฺภโม สนฺทิฏฺฐิโก เยเน เยเน
อธิคฺโต โทหิตี เตเน เตเน ปฺรเสทฺธาย คนฺตพฺพํ ตํ ทิตฺวา ปจฺจุเวกฺขณญฺยาเนน
สยํ ทฏฺฐุหฺโห. ฉมฺภโม อกาลิโก น ปญฺจาหสฺตคฺคาทาหิเกทฺทกาล เขเปตฺวา
ผลํ ททาตี อคฺคโน ปน ปวคฺคิสมนฺตฺเรเมว ผลํ ททาตี. ฉมฺภโม เอหิปสฺสิโก
นววิธึ โลกุตฺตรฉมฺภโม เวทิตฺตฺวา วิญฺญูหิตี อนุสฺสเรยฺยาถาตี สมฺมหนฺโธ. อถ
ฉมฺภํ อนุสฺสเรยฺยาถ. กถํ อิติ เจ. สุวากฺขาโต ะเปา วิญฺญูหิตี. ปฺรียคฺคิวิเสณ
อคฺคโถ กตฺตฺวา. เอวํ ปฺรียคฺคิฉมฺภมฺสฺส เจว นววิธสฺส จ โลกุตฺตรฉมฺภมฺสฺส กฺุณา
อนุสฺสเรติหฺวา. สุวากฺขาโตตี อิมฺสฺมิมิ หิ ปเท ปฺรียคฺคิฉมฺภโมปิ สงฺกทํ คจฺจติ.
อิตเรสุ โลกุตฺตรฉมฺภโม ทฏฺฐุหฺโห. ตตฺถ ปฺรียคฺคิฉมฺภโม ตาว สุวากฺขาโต
อาทิมชฺชปฺริโยชนกฺลฺยาณํ สาทถํ สหฺยญฺจนํ เกวลปฺริญฺณมํ ปฺริสฺสุทฺธํ หุรฺหมจฺริยํ
ปกาสนตา จ อคฺคตฺวิปลลาสาภาวโต วา สฺฐุสฺสุกฺขาโตตี สุวากฺขาโต. ยถา
หิ อญฺญตฺตฺตฺถิยานํ ฉมฺภมฺสฺส อคฺคโถ วิปลลาสํ อาปชฺชติ อนุตฺตฺตฺตฺถิยาตี วุคฺคตฺตฺตฺถิยานํ
อนุตฺตฺตฺตฺถิยาตี ภาวโต นิยฺยานิกาตี จ วุคฺคตฺตฺตฺถิยานํ นิยฺยานิกตฺตฺถิยาตี ภาวโต เตเน
เต หุรฺกฺขาตฉมฺภมาเยว โทหิตี น ตถา ภาวโต ฉมฺภมฺสฺส อคฺคโถ วิปลลาสํ
อาปชฺชติ อิมเ ฉมฺภมา อนุตฺตฺตฺตฺถิยา อิมเ ฉมฺภมา นิยฺยานิกาตี เอวํ วุคฺคตฺตฺตฺถิยานํ
ตถา ภาวตฺตฺถิยาตี เอวํ ตาว ปฺรียคฺคิฉมฺภโม สุวากฺขาโต.

(๙๐) โลกุตฺตรฉมฺภโม ปน นิพฺพานานุรูปาย ปฺริยคฺคิยา ปฺริยคฺคิยานุรูปสฺส จ
นิพฺพานสฺส อกฺขาตคฺคตา สุวากฺขาโต นิพฺพานํ อริยมคฺคโค เจคฺคต อนุตฺตฺตฺถิยานํ
อนุปคฺคฺม มชฺชติมาปฺริยคฺคิยาโต ว มชฺชติมาปฺริยคฺคิยาตี อกฺขาตคฺคตา สุวากฺขาโต.
สามญฺญผลานิ ปฺริยคฺคิยสฺสทฺถิกิเลสาเนว ปฺริยคฺคิยสฺสทฺถิกิเลสานิตี อกฺขาตคฺคตา สุวากฺขาตานิ.
นิพฺพานํ สสฺสตามตคฺคาณเลณาทิสภาวเมว สสฺสตามตคฺคาณเลณาทิสภาวเมว อกฺขาตคฺคตา สุวากฺขาตคฺคิ

เอวี่ โลกุตตรธมฺไมปิ สุวากุขาโต.*

เอตฺต สนฺทิกฺขิตฺติโก ปน อริยมคฺโค ตาว อตฺตโน สนฺदानเ รากาหิ
 อภาวกรณเณ สามี ทฺวฺรพฺโพหิติ. อถวา ปสฺตถา ทิกฺขิตฺติ สนฺทิกฺขิตฺติ สนฺทิกฺขิตฺติยา
 ชยตีติ สนฺทิกฺขิตฺติโก. ตถา เหตุต อริยมคฺคสมฺปยุตฺตตาย อริยผลการณฺฏตาย
 นิพฺพานวิสัยญฺฏตาย สนฺทิกฺขิตฺติยา กิเลเส ชยตี ตสฺมา ยถา รณเณ ชยตีติ²⁸⁷
 รติโก เอวี่ นววิโรปิ โลกุตตรธมฺไม สนฺทิกฺขิตฺติยา ชยตีติ²⁸⁸ สนฺทิกฺขิตฺติโก.
 อถวา ทิกฺขิตฺติ ทสฺสนํ วุจฺจตี. ทิกฺขิตฺติเมว สนฺทิกฺขิตฺติ ทสฺสนนฺตี อตฺตเณ.
 สนฺทิกฺขิตฺติ อรหตีติ สนฺทิกฺขิตฺติโก. โลกุตตรธมฺไม ทิ ภวานาภิสมชวเสณ
 สจฺฉฉิกิริยาภิสมชวเสณ จ ทิสฺสมาโนชเว วฏฺฏภยํ นีวตฺเตตี ตสฺมา ยถา
 วตฺตมรหตีติ วตฺติโก เอวี่ สนฺทิกฺขิตฺติ อรหตีติ สนฺทิกฺขิตฺติโก.

(๑1) อตฺตโน ผลทานํ สนฺธาย นาสฺส กาลิติ อกาลเณ. อกาลเณ
 อกาลิโก. น ปญฺจาหสฺตคฺคาหาทิเกทํ กาลํ เขเปควา ผลํ ททาตี อตฺตโน
 ปน ปวตฺติสมฺมุตฺตเรว ผลํ เทตีติ วุตฺตํ โหตี. อถวา อตฺตโน ผลปฺปทานเ
 ปกฺกฏโร กาลเณ ปตฺโต อสฺสาตี กาลิโก. โส โลกิโย กุสลธมฺไม. อยํ ปน
 สมฺมุตฺตรผลคฺคา น กาลิโกตี อกาลิโก. อิทํ มคฺคเมว สนฺธาย วุตฺตํ.
 นิพฺพานธมฺไม ปน กาลวิมุตฺตคฺคตา นตฺถิ อตีตาทิกาลภาวโต เอตฺตสฺสาตี
 อกาลิโกตี วุตฺตํ โหตี.

เอหิ ปสฺส อิมํ ธมฺมมฺมตี เอวี่ ปวตฺตํ เอหิปสฺสวี่ อรหตีติ เอหิปสฺสโก.
 กสฺมา ปเนส ตํ วี่ อรหตีติ. วิชฺชมานคฺคา²⁸⁹ จ ปรีสุทฺตคฺคา²⁹⁰ จ.

²⁸⁷ ล2. ชนยตีติ

²⁸⁸ ล2. สนฺทิกฺขิตฺติยตีติ

²⁸⁹ ก. วิชฺชมานคฺคา

²⁹⁰ ก. ปรีสณฺทคฺคา , ล1. ปรีสณฺทคฺคา

* วิสฺสุตี. 1/273.

จิตตมฏฐิยญฺหิ ทิรณฺญํ ฺวา สุวณฺณํ ฺวา อคฺคํ ฺวา วคฺคาปิ เอหิ ปสฺส อิมฺนฺติ น
 สกฺกา วคฺคํ. กสฺมา อวิชฺชมาณคฺคา. วิชฺชมาณมฺปิ. จ กฺคํ ฺวา มคฺคํ ฺวา
 มนุญฺญภาวปฺปกาสเนน จิตฺตสมฺบุทฺตํ เอหิ ปสฺส อิมฺนฺติ น สกฺกา วคฺคํ
 อปิจ โข ปน ติเณหิ ฺวา ปญฺเณหิ ฺวา ปฏิจฺฉาเทคฺคหฺเมว โหติ. กสฺมา
 อปฺริสฺสุทฺตคฺคา. อํ ปน นววิโรปิ โลกคฺคฺตรณฺโม สภาวโต จ วิชฺชมาโน
 วิคฺตวลาหเก จ อากาเส สมฺปฺญตฺตจฺนฺทมฺมทลฺลํ ฺวिय ปญฺจกฺกมฺหเล นิกฺขิตฺตชาติมฺปิ
 ฺวिय จ ปฺริสฺสุทฺโต. คสฺมา วิชฺชมาณคฺคา ปฺริสฺสุทฺตคฺคา จ เอหิ ปสฺส วิธิมฺรหฺตีติ
 เอหิ ปสฺส โโก. ฐปนเนคฺคหฺโหติ โอปนยฺโก. อํ ปเนคฺค ฺวินิจฺเจโย.²⁹¹ อาทิคฺคํ
 เจลํ ฺวา สีสํ ฺวา อชฺชูปฺเปกฺขิตฺตวามิ ภาวนาวเสน อคฺคโน อคฺคโน จิตฺเต
 ฐปนยฺนํ อรหฺตีติ ฐปนยฺโก ฺว โอปนยฺโก. อิทํ สงฺฆาเต โลกคฺคฺตรณฺเม
 ยฺชฺชตี. อสงฺฆเต ปน อคฺคโน จิตฺเตน ฐปนยฺนํ อรหฺตีติ โอปนยฺโก.
 สจฺฉนิกฺริยาวเสน อลฺลสฺยํ อรหฺตีติ อคฺคโน. อถวา. นินฺหฺทานํ ฐปนเนตฺติ
 อริยมคฺโค ฐปนยฺโย. สจฺฉนิกาคคฺคหฺตํ ฐปนเนคฺคหฺโหติ ผลนินฺหฺทานณฺโม ฐปนยฺโย.
 ฐปนยฺโย เอว โอปนยฺโก.

(๑๒) ปจฺจคฺคํ เวทิตฺตฺทโ วิญฺญูหฺตี สหฺเพหิปี อคฺคฆฏิตฺตญฺจอาทิตฺติ วิญฺญูหิ
 อคฺคนฺนิ เวทิตฺตฺทโ ภาวโต เม มคฺโค อธิคฺคํ ผลํ สจฺฉนิกโต นิโรโธติ.
 น ทิ ฐปนชาตฺตาเยน ภาวิตฺเตน มคฺเคน สหฺวิวิหาริกสฺส กิเลสฺสา ปหฺยฺยมนฺติ
 นโส คสฺส ผลสมฺบุตฺตติยา มาสฺสุ วิหฺรตี น เตน สจฺฉนิกํ นินฺหฺทานํ สจฺฉนิกโรติ.
 คสฺมา เนลํ ปสฺส สีสํ อารณํ ฺวिय ทญฺจฺจหฺโ อคฺคโน ปน จิตฺเตเยว
 ทญฺจฺจหฺโ. อนฺนภาวิตฺตฺทโ วิญฺญูหฺตี ฺวคฺคํ โหติ. ทาลานํ ปน อวิสโย เอส.
 อปิจ โข สุวากฺขาโต อํ ธมฺโม กสฺมา สนฺทิกฺกฏิกกาเล สนฺทิกฺกฏิกโก
 อกาลิกคฺคา อกาลโก เอหิ ปสฺส สคฺคาเล จ เอหิ ปสฺส โโก ฐปนยฺกกาเล
 โอปนยฺโก.

²⁹¹ ๑๑. ฺวินิจฺเจโย

(๑๓) เหวี่ สุวากุขาคาทิเกเท ธมฺมคฺเณ ทสฺสเสตุวา อิทานิ สงฺขสุส
อนุสฺสรณคฺเณ²⁹² ทสฺสเสนุโค อาห*

ธมฺมํ ทิ โว ภิกฺขเว อนุสฺสรตํ ยมฺภวิสฺสตี ภยํ วา ฉมฺภิตคฺคตํ
วา โลมทํโส วา โส ปทฺธิยฺสฺสตี โน เจ ธมฺมํ อนุสฺสเรยฺยาถ อถ สงฺขํ
อนุสฺสเรยฺยาถ สุปฺปฺปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ จุชฺชปฺปฺปนฺโน ภควโต
สาวกสงฺโฆ ฉฺยาชฺชปฺปฺปนฺโน ภควโต สาวกสงฺโฆ สามึจฺจปฺปฺปนฺโน ภควโต
สาวกสงฺโฆ ยทิตฺถํ จตุคฺคาโร ปุริสยฺยคฺคาโร อฏฺฐปุริสยฺยคฺคาโร เอส ภควโต
สาวกสงฺโฆ อาหุเนยฺโย ปาหุเนยฺโย ทกฺขิณฺเนยฺโย อญฺชสิกรณฺณิโย อนุคฺคโร
ปุณฺณกฺขเขตฺตํ โลกสุสฺสตี. สงฺขํ ทิ โว ภิกฺขเว อนุสฺสรตํ ยมฺภวิสฺสตี ภยํ
วา ฉมฺภิตคฺคตํ วา โลมทํโส วา โส ปทฺธิยฺสฺสตี. ตํ กิสุสฺส เทหฺ. ตถาคโต
ภิกฺขเว อรทํ สมฺมาสมฺพุทฺโธ วิตรราโค วิตโทโส วิตโมโท อภิรุ อจฺฉมฺภิ
อนุคฺคราสี อปายิตฺติ.

(๑๔) เอตุถ จ อนุสฺสเรยฺยาถาคิตฺติ วุคฺคํ. กถํ เจ ตถฺถ สุปฺปฺปนฺโนติ
สจฺจํ ปฺปฺปนฺโน สมฺมาปฺปฺปทํ อนิวคฺคปฺปฺปทํ อปจฺจณิกปฺปฺปทํ ธมฺมานุธมฺมปฺปฺปทํ
ปฺปฺปนฺโนติ วุคฺคํ โทติ. ภควโต โหวาทานุสฺสสนิ สกฺกจฺจํ สฺสนนฺตฺติ สาวกา.
สาวกานํ สงฺโฆ สาวกสงฺโฆ. สึลทฺติฏฺฐิสามญฺญตฺตาย สงฺฆาฏฺฐกาว่า อายนฺโน
สาวกสมฺโหติ อคฺคโต. ยสมฺมา ปน สา จุชฺช อวฺงกา อภฺภิลา อชิฆฺทา
อริโย จ ฉฺยาโยติปิ วุจฺจติ อนุจฺฉวิกคฺคา จ สามึจฺจิตฺติ สงฺขํ คคา ตสมฺมา
ตํ ปฺปฺปนฺโน อริยสงฺโฆ จุชฺชปฺปฺปนฺโน ฉฺยาชฺชปฺปฺปนฺโน สามึจฺจปฺปฺปนฺโนติปิ วุคฺคโต.
เอตุถ จ เย มคฺคฏฺฐา เต สมฺมาปฺปฺปทาย อธิคฺคตฺตพฺพสฺส อธิคฺคตฺตคา อตฺตํ
ปฺปฺปทํ จฺปาทาย สุปฺปฺปนฺนาติ เวทิตฺตพฺพาทิ.

²⁹² ล๒. อนุสฺสรคฺเณ

* วิสุทฺธิ. 1/274.

อภิจ สวากขาโต ธมฺมวินเย ยถาธุลิตฺตํ ปฏิปนฺนตุคาปิ อปตฺตกปฏิปทํ
 ปฏิปนฺนตุคาปิ สุปฏิปนฺโน มชฺฐิมาเย ปฏิปทาเย อนุตฺทวํ อปฺปคฺคฺม ปฏิปนฺนตุคา
 กายาวจิมโนวงฺกฏฺฐิสิมฺหโตสฺสปรุทานาย ปฏิปนฺนตุคา จ อฺชฺชปฏิปนฺโน ญาโย
 วุจฺจติ นิพฺพานํ ตทฺถถาย ปฏิปนฺนตุคา ญาเยปฏิปนฺโน ยถา ปฏิปนฺนา สามี-
 จิกมฺมารทา โทหนฺติ ตถา ปฏิปนฺนตุคา สามีจิปฺปโน.

(๑๕) ยทิตฺตํ ยานิ อิมานิ. จตุคฺวาริ ปุริสสุคฺคานีติ ยุควเสเน ปฺรรมมคฺคฺกุโร
 ผลฺล
 ปุริสสุคฺคฺลาติ ปุริสสุคฺคฺลวเสเน เอโก ปฺรรมมคฺคฺกุโร เอโก ผลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺลฺล
 นเยเน อฏฺฐเรว ปุริสสุคฺคฺลา โทหนฺติ. เอกฺตฺถ จ ปุริสฺสํติ วา ปุคฺคฺโลติ วา
 เอกฺกฺกุราเน ตานิ ปทานิ. เวเนยฺยวเสเน ปเนตํ วุตฺตํ. เอส ภควโต
 สวากสงฺฆํติ ยานิ อิมิณา ยุคฺลวเสเน จตุคฺวาริ ปุริสสุคฺคานิ ปฏิเยกฺกโต อฏฺฐ
 ปุริสสุคฺคฺลา เอส ภควโต สวากสงฺฆ.

(๑๖) อาหุเนยฺโยติ อาทิสฺส. อาเนตฺวา หุณฺติพฺพฺพฺพฺพฺพฺพฺพฺพฺพฺพฺพฺพฺพฺพฺพฺพฺพ
 อาเนตฺวา สิลฺลวฺเวสฺส ทาทพฺพ
 ตํ อาหุณํ ปฏิคฺคฺเทตฺตํ ยุตฺโต ตสฺส มหฺพฺพผลฺลวฺเวสฺส อาหุเนยฺโย. อถวา
 พุรฺโตปิ อาเนตฺวา สหฺพํ สาปเตยฺยเยปิ เอกฺตฺถ หุณฺติพฺพฺพฺพฺพฺพฺพฺพฺพ
 สกฺกาทินฺน
 อาหุณฺน
 มหฺพฺพผลฺลวฺเวสฺส อาหุณฺน
 สงฺฆํ ว อาหุณฺน
 หุตฺต

(๑๗) ตเทตฺตํ นิกายนฺน
 อตฺตโต เอกํ พยฺยฺชนฺน
 กิณฺณฺน
 ทานํ. อิติ อาหุเนยฺโย.

ปาหุเนยโยติ เอกุณ ปน. ปาหุณ วุจฺจติ ทิสาวิตสโต อากคานัน
 ปิยมนานัน ญาคิมิตฺตานิ อคฺคทาย สกฺกาเรน ปฏฺยิตฺตํ²⁹⁴ อากคฺคทานัน
 ตมปิ ฐเปตฺวา เต ตถารูเป จ ปาหุเนเก สงฺขสฺเสว ทาตุ ญฺตุตฺตํ สงฺโฆ
 ว ตํ ปฏฺยิตฺตเหตุ ญฺตุโต. สงฺขสฺสทิสํ ทิ ปาหุเนโก นตฺถิ.

ตถา เทส เอกุทฺตชฺชเร จ ทิสฺสติ. อหุโหกิจฺจญฺญุชฺช ปิยมนานาคคฺคเรทฺติ
 ธมฺเมทฺติ สมนฺนาคคฺคทิตฺติ เอวํ ปาหุเนมฺมสฺส ทาตุ ญฺตุตฺตํ ปาหุเนญฺจ ปฏฺยิตฺตเหตุ ญฺตุโตทฺติ
 ปาหุเนยโย. เยสํ ปน อาทวนีโยติ ปาลิ เตสํ ยสฺมา สงฺโฆ ปุพฺพการํ อรหตี
 ตสฺมา สหฺพปฺรณํ อานะตฺวา เอกุณ ญฺนิคฺคหฺมฺมุตฺติ ปาหุเนยโย สหฺพปฺกกาเรน วา
 อาทวนํ อรหตีติ ปาหุเนยโย. สุวายมิตฺเต เตเนว อคฺคเถน ปาหุเนยโยติ วุจฺจติ.

ทกฺขิณา ปน ปรโลกํ สหฺพทิตฺตฺวา ทาทหฺพทานัน วุจฺจติ ตํ ทกฺขิณํ
 อรหตี ทกฺขิณาย วา ทิตฺโต ยสฺมา น มหฺพผลกรณตฺตาย วิสฺเสเชตฺติ ทกฺขิณายโย.

อุโป ทคฺคเถ ลิตฺติ ปตฺติฏฺฐาเปตฺวา สหฺพโลเกน กริยามานํ อญฺชสิกฺกมฺมํ
 อรหตีติ อญฺชสิกรณียโย.

(๑๘) อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺุเขตฺตํ โลกสฺสชาติ สหฺพโลกสฺส อสทิสํ ปุญฺญวิรุทฺทฐานัน.
 ยถา ทิ รญฺโญ วา อมจฺจสฺส วา สาสันนํ วา ยวานัน วา วิรุทฺทฐานัน
 รญฺโญ สาลิกฺุเขตฺตํ รญฺโญ ยวเขตฺตคฺคํ วุจฺจติ. เอวํ สงฺโฆ สหฺพโลกสฺส
 ปุญฺญานัน วิรุทฺทฐานัน. สงฺขํ นิสฺสาย ทิ โลกสฺส นานปฺปการทิตฺตสฺวคฺคณิกานิ
 ปุญฺญานิ วิรุทฺทคฺคํ ตสฺมา สงฺโฆ อนุตฺตรํ ปุญฺญกฺุเขตฺตํ โลกสฺสชาติ. เอวํ
 สุปฺปิปฺนุนคาทิกะเท สงฺขคฺคเณ อนุสฺสเรยฺยาถาติ อคฺคโต. เอวํ ภควา
 พุทฺธธมฺมสงฺขคฺคณานุสฺสรณํ วคฺคา อิทานิ เตสํปิเยว สหฺพปตฺติฏฺฐานัน ทสฺสเสนุโต อาห
 อาท

²⁹⁴ ก. ปตฺติยิตฺตํ , ฉ. ปตฺติยิตฺตํ

* วิสฺสุทฺธิ. 1/275.

(99) อิทมโวจ ภควา อิหํ วตุวานํ สุตโต อถาปรํ เอตทโวจ สตุถา

อรญญเญ รุกขมูลเ ว	สุญญาคาเร ว ภิกขโว
อนุสฺสเรถ สมฺพุทฺธํ	ภยํ คุมฺหาก ใน ลียา
โน เจ พุทฺธํ สเรยฺยถ	โลกเชฏฺฐํ นราสภํ
อถ ฌมฺมํ สเรยฺยถ	นียฺยานิกํ สุเทสิตํ
โน เจ ฌมฺมํ สเรยฺยถ	นียฺยานิกํ สุเทสิตํ
อถ สงฺฆํ สเรยฺยถ	ปญฺญญฺกเขตฺตํ อนุตฺตรํ
เอวมฺพุทฺธํ สรณฺคานํ	ฌมฺมํ สงฺฆญฺจ ภิกขโว
ภยํ วา ฉมฺภิตฺตํ วา	โลมหํโส น เหสุสฺสตี

(100) เอตฺถ จ อิหํ อโวจ ภควา ตํ ภยาทิกํ มพุทฺธิ ททติ ภิสฺส เหน
 เกน การณนาติ เจ. ตถาคตฺสฺส วิตฺราคาทโน ปหฺนิกเลสฺสฺส อภิวณฺณมฺภินุคฺราลีโน
 อปลาโยโน จ อนุสฺสเรถโต. ตตฺถ นิกฺกิลเลสฺสตฺตา ภยาทิกภาโว อภยฺสฺส อภาเว
 อปลายนภาโว. อิทมโวจาติ อิหํ ฌชฺคฺคปริตฺตํ นาม ภควา อโวจ. ยสฺส
 อาณกฺเขตฺเต โภกฺสิตฺสทสฺสจกฺกฺวาเห อานฺนาภาโว จ วตฺตติ. อิหํ อวชฺเชตฺวา
 ทิ ยกฺขภยโจรภยาทิตฺติ พุกฺกเขทฺติ เคสํ สตุคานํ อนฺโต นตฺถิ. ติจฺฐํ อญฺญํ พุกฺขํ
 วุปฺสโม. อิหํ อวชฺเชนฺนโต ทิ ปสฺนุนจิตฺโต อากาเสว ปตฺติจฺฐํ ลภติ.

(101) ตตฺถอิหํ วตฺถ. ทิววาปีเจตฺถิยํ ทิ สุธากมฺเม กรียมาเน เอโก ททโร
 มพุทฺธเวทิกปาทโต²⁹⁵ ปตฺติคฺวา เจตฺถิยญฺจณฺเีย ภสฺสตี.²⁹⁶ เหนฺฐา อฺฐิตอ ภิกฺขุสงฺฆเ
 ฌชฺคฺคปริตฺตํ อวฺโส อวชฺเชตฺติ อาท. โส มรณฺมายตฺชฺชิตฺโต* ฌชฺคฺคปริตฺตํ มํ

²⁹⁵ ก. อุตทกททิกาท ททโต

²⁹⁶ ก. ตสฺสตี

* สว. ป. 1/401. เป็น มรณเณน ตชฺชิตโต

รทขตติ อาท. ดาวเทวสุส เจตียกัจฉโต²⁹⁷ เทว อิทธิฐิภา นิทมิคฺวา
ไสปาน²⁹⁸ พุคฺวา อฏฺฐํสุ. อูปรិ ฐิตวตฺถินิสฺเสนี โอคฺวาเรฬ. ²⁹⁹ คสมฺ
นิสฺเสนี ฐิโต. อิทธิฐิกา ปตฺติฏฺฐมาโน อฏฺฐาสิ.*

(102) สุตฺตา อิทํ วคฺวา อถาปรํ อญฺญํ เอกํ วจันํ สุตฺโต อโวจ.
อรญฺญเย รทขมฺเล ฯ เปา โน ลียาติ วิกฺขเว อรญฺญเย วา รทขมฺเล วา
ชนวิวิจฺจฏฺฐาเน วา สมฺพุทฺธํ อนุสฺสเรยฺยาถ พุทฺธํ อนุสฺสรณฺตานํ คฺมฺหากํ
ภยํ โน ลียาติ อคฺโค. โลกเชฏฺฐํ โลกปฺปทานํ นราสํ สคฺคตฺตมํ. พุทฺธญ
โน เจ สเรยฺยาถ ยถิ นานุสฺสเรยฺยาถ อถ อนนฺตรํ นิยานิกํ สกลทฺทฺขโต
นิทฺขมนสฺส ករណ្ណំ សុឡត្តតេសិត្តត្ថា សុតេសិតំ ចម្បំ อนุสฺสเรยฺยาถ วจฺตพฺปการ
ចម្បំ. ยถิ น สเรยฺยาถ. อถ อนนฺตรํ อุตฺตมํ ฆุญฺญกฺเขตต์ สงฺขํ อริยสงฺขํ
อนุสฺสเรยฺยาถาติ. วิกฺขเว พุทฺธญฺจ ចម្បង្ស អរិយសង្ខម្ស ខេវំ อนุสฺสรณฺตานํ
ภยํ วา ญฺมฺภិតត្តំ វា ឃៃអំសៃ វា ន តេសតិ ន វិសុតិ. ចชคฺคปริตฺตคณ-
ฐิสฺវណฺณา สมคฺคา.

(อาภานาฎิยปริตฺต)

(103) ខេវំ ចชคฺคปริตฺตສຸສ នິทานំ តສ្តេត្ថ្វា វិทานិ អាហ្មានាฎិយប្រិត្តសຸສ
ນិทานំ តស្តេស្តៃ អាហ

²⁹⁷ ฎ. คสุสติ

²⁹⁸ ล. ไสฐาน

²⁹⁹ ท. โอคฺวาเรฬ

* ส. ป. 1/401.

นามมกัสมุ. ลินีสุสปีติ เนมิตตุคา ปนสุส นาม กโรนุตา อุทธิสุส ลินา วย
 อุกคคตุคา ลินีสปีติ นามมกัสมุ. เวสสุสสุสชาติ ชายมาโน จ ษน์ โดเสตุวา
 วิสภนาท นท. คสมุมา วิสภนาทเหตุตุคา คสสุ นามคหตทิวเส เวสสุสสุติ
 นามมกัสมุ. กกุสนุชสุสชาติ ชายมาเน ปน คสมุมี สกลชมุพทีเป เทวมนุสสานัน
 กุกุกุจัน สนุทิสสุติเต ชาคัน เคน ปนสุส นามคหตทิวเส กกุสนุชิตี นามมกัสมุ.
 โคนาคมนสุสชาติ ชายมาเนปี คสมุมี สกลชมุพทีเป เทโว กนกวาสัน วสุติ เคนสุส
 กนกาคนนการณตุคา โคนาคมนโนติ นามมกัสมุ. กสุสปสุสชาติ โคคตุวเสน ปนสุส
 กสุสปกุมาริตี นามมกัสมุ. องุศิริสสุสชาติ โส ภควา องุคโต รสมุมีนัน นิกุชนตุคตุคา
 องุศิริโส นาม. อตวา จุกุชมนุชสุสชาติ น วิปสุสีเยว จุกุชมา สตุคปิ พุทธา
 จุกุชมนุชิตี คสมุมา เอเกกสุส พุทธสุส เอตานิ สตุค สตุค นามานิ โหนุติ.
 สหุเพปี พุทธา จุกุชมนุชิตี สหุเพปี สหุพทธานุกุมปีโน สหุเพปี นูหตทิกเลสตุคา
 นหตทกา สหุเพปี บารเสนปุมพททีโน สหุเพปี วุสิทวนุชิตี สหุเพปี วิปุมพตุคา
 สหุเพปี รสมุมีนัน นิกุชนตุคตุคา องุศิริสา. น เกวลลจ พุทธานัน เอตานิ
 สตุค นามานิ.³⁰⁴ อสงุเขยยูยานิ นามานิ สตุคณน มเทสิโนติ วุคคัน.*

(105) เอวั เตสั พุทธานัน นามโคคคัน³⁰⁵ ทสุเสตุวา ปุน อตุคศิริ อิมะลัปี
 คุณวิเสเส ทสุเสนุชิตี อาท

โย อิมั ชมุมมเทเสสิ สหุพททูปาปุนัน

เย จาปี นิกุชนตุคตุคา โลเก ยถาภูต วิปสุสิสุ

³⁰⁴ ก. สตุค นามา , ล1. สตุค นามานีติ

³⁰⁵ ล2. นามโคคคัน

* ส. วิ. 3/189.

เด ชนา อภิสุณา	มณฑา วิตสารทา
หิต์ เทวมนุสสาน์	ยั นมสุสนุติ โคคม
วิชฺชาจรณสมฺปนฺน	มณฑุ์ วิตสารท
วิชฺชาจรณสมฺปนฺน	พุทฺธ วนฺทาม โคคมฺนุติ
เอเต จญฺเญ จ สมฺพุทฺธา	อเนกสคโกฏโย
สพฺเพ พุทฺธา อสมฺสมา	สพฺเพ พุทฺธา มหิตุธิกา
สพฺเพ ทสฺสอุเปตา	เวสารชฺชฺชฺ ปาคคาคิ.

เอตถาย วิเสโส ตาวภูฏานาฐานญฺญานํ สพฺพตฺถคามินีปฏฺิปปทาญฺญานํ อเนกธาตุ-
 นานาธาตุญฺญานํ สดฺดานํ นานาธิมฺมุตฺติกตาญฺญานํ วิปากเวว มตฺติคาญฺญานํ สพฺเพสํ
 ฌานวิโมกฺขสมาธิสมาปคฺคิตํ สกิลลสไวธานวภูฏานญฺญานํ ปรสฺสดานํ ปรมุคฺคลานํ
 อินฺทริยปโรปฺริยตฺติเวมตฺติคาญฺญานํ ปุพฺเพนิวาสานุสฺสตีญฺญานํ ทิพฺพจกฺกญฺญานํ
 อาสวฺกฺขยญฺญานญฺญานํ อิมานิ ตถาคตฺสส ทสฺพลานิ.* พุทฺธคฺเต อาสวฺกฺขเย
 อนฺตรายเย นียฺยานิเก จตฺสฺเสว เตสฺ ฐาเนสฺ ฐานํ เวสารชฺชฺ คคิ.

(106)	สพฺเพ เต ปฏฺิขานนฺนุติ	อาสภญฺฐานมฺมุคฺคํ
	สีหนาทิ นทฺนุเต เต	ปฺริสาสุ วิสารทา
	พฺรหฺมจกฺกํ ปวคฺเตนฺนุติ	โลเก อปฺปตฺติวคฺคิตฺย
	อุเปตา พุทฺธชฺชฺเมหิ	อฏฺฐารสฺสี นายกา.**

คคฺล สพฺเพ เอเต พุทฺธา ปฏฺิขานนฺนุติ อาสภญฺฐานมฺมุคฺคํ เอเต พุทฺธา สีหนาทิ
 นทฺนุติ ปฺริสาสุ วิสารทา วิทฺติสารทา เอเต พุทฺธา พฺรหฺมจกฺกํ เสฏฺฐจกฺกํ
 โลเก สมณพฺรหฺมณฺเหติ เกนจิ อปฺปตฺติวคฺคิตฺย เอเต อุเปตา อุปคฺตา อฏฺฐารสฺสี

* ม. ฎ. 12/166/140.

** สมเด็จพระสังฆราชบุสสเทว, สวดมนต์ฉบับหลวง. หน้า 57.

พุทธธมเมที นายกา เสฏฐา นายกา. เอกุถ ที อฏฐารส พุทธธมมา นาม
 อตีติ³⁰⁶ เส พุทธสฺส ภควโต อปฺปิทถญฺยาณํ อนาคติ เส จ อปฺปิทถญฺยาณํ
 ปจฺจุปฺนํ เส อปฺปิทถญฺยาณํ. อีเมที ธมฺเมที สมฺมุนาคคฺคสฺส พุทธสฺส ภควโต
 สหฺพทกฺขมํ ญฺยานุพฺพทกฺขมํ ญฺยานุปริวคฺติ³⁰⁷ สหฺพทวจฺกมฺมํ ญฺยานุพฺพทกฺขมํ
 ญฺยานุปริวคฺติ สหฺพทมนอกมฺมํ ญฺยานุพฺพทกฺขมํ ญฺยานุปริวคฺติ อีเมที ธมฺเมที
 สมฺมุนาคคฺคสฺส พุทธสฺส ภควโต นคฺคิ นนฺทสฺส ทานี นคฺคิ ธมฺมเทสนาย ทานี
 นคฺคิ วิริยสฺส ทานี นคฺคิ สฺมาธิสฺส ทานี นคฺคิ ปญฺญา ทานี นคฺคิ
 วิมุคฺคสฺส ทานี นคฺคิ อีเมที ทฺวาทสฺสที ธมฺเมที สมฺมุนาคคฺคสฺส พุทธสฺส ภควโต
 นคฺคิ ทฺวา นคฺคิ รฺวา นคฺคิ อจฺจุคฺคิ นคฺคิ ตฺริยํ ทิริยา นคฺคิ เวทายิตฺติ³⁰⁸
 นคฺคิ อปฺปปฏิสฺสา จุเปกฺขชาติ.

(107)	ทฺวคฺคิสลฺกขญฺเปตา	สีตยานุพฺพทกฺขนาธรา
	พฺยามปฺปทกฺข สุปฺปทก	สหฺพเพ เต มฺนิญฺญชฺรา
	พฺพุธา สหฺพทญฺโย เอเต	สหฺพเพ ชีณาสฺวา ชินา
	มทฺปฺปทก महाเคषा	มหาปฺปญฺยา มหฺพทลา
	มหาการุณิกา ธีรา ³⁰⁹	สหฺพเพสํ สฺชาวทา ³¹⁰
	ทีปา นาถา ปติฏฺฐา จ	คานฺวา เลณา จ ปาณินิ
	คตี พฺนุชฺ มหฺสฺสาสา	สรณฺวา จ ทิเตลิโน
	สเทวกสฺส โลกสฺส	สหฺพเพ เอเต ปฺรายนา
	เคสาทิ สिरसा ปาเท	วณฺหาณี ปฺริสุคฺตเม

³⁰⁶ ก. อตีเต

³⁰⁷ ก. ญาณานุปริวัตติ

³⁰⁸ ล1. เวตยิตฺติ

³⁰⁹ ล1., ล2. ไม่มี ธีรา

³¹⁰ ก. สฺชาวท

วจสา มนสา เจว	วทุทาเมเต คตาคเต
สยเน อาสเน ฐาเน	คยเน จาปี สหุพทา.
สทา สุเขน รกฺขณฺตุ	พฺพุธา สนฺติกรฺวา คุว
เดหิ คุว รกฺขีโต สนฺโต	มฺจุโต สหฺพภเยน จ
สหฺพโรครินฺมฺจุโต	สหฺพสนฺตปาปาฐุชฺชิตฺโต
สหฺพเวรมฺหิกฺกณฺโต	นินฺพุโต จ คุว ภาวตี.*

คตฺถ เตสุ พคฺคีส ลกฺขณฺูปเปตาคี สหฺพเพ พฺพุธา ทวคฺคีส ลกฺขณฺูปเปตา. เตสุ
 สฺมฺติฏฺฐิตฺปาโท เทฏฺฐาปาทตเลสุ เทว จกฺกานี ชาตานิ สหฺสฺสสารานี
 สเนมิกานี³¹¹ สนาวิกานี สหฺพหการปริปุรานี. आयคप्पत्ति³¹² ทิงฺขุสฺสี
 มฺพุตลนหตฺถปาโท ชาลหตฺถปาโท อฺสุสฺสงฺขปาโท เอนฺธิชฺงฺฆเ อฺฐิตโกว อโนนมนฺโต
 อฺภิกฺโก ปาณฺดเลหิ ชฺนฺนุกานี³¹³ ปริมฺสฺติ ปริมฺชฺชติ. โภโสทิตฺตวคฺคฺคฺยฺโฮ
 สฺวณฺณวณฺณเฒ ภาณฺจนสนฺนินฺภคฺจ สฺขมฺจจวี สฺขมฺคฺคา ฉวียา รโชชลฺล กายเ
 น อฺปฺลิมฺปติ. เอเกกโลไม เอเกกานี โลมานี โลมฺกฺเปสฺ ชาตานิ.
 อฺพุตคฺคฺคฺโลไม³¹⁴ อฺพุตคฺคฺคานี โลมานี ชาตานิ นีลานี อณฺุชฺนวณฺณานี
 กฺกฺทลลาวคฺคฺคานี ทกฺขินฺนาวคฺคฺคฺชาตานิ. พุรฺหมฺชฺชคฺคฺโต สคฺคฺคฺสโก สิทฺถพฺพุทฺธกาโย
 นิตฺตนฺนฺคฺโรโส นีคฺโรชฺชปริมฺณฺโโล ยาวคฺควาสฺส กายเ ตาวคฺควาสฺส พยาโม
 ยาวคฺควาสฺส พยาโม ตาวคฺควาสฺส กายเ. สฺมวฏฺฏกฺกฺขณฺุโธ รสคฺคฺสคฺคฺสี สิทฺถนฺ
 จคฺคฺคฺโรสทฺโต สมทฺนฺโต อวิวรทฺนฺโต สฺสุกฺกทาโร ปชฺชตฺทิวฺโห พุรฺหมฺสโร
 กรวิกฺภาณี อภินฺนเณคฺคฺโต โคปฺนฺโฆ อณฺุณฺนา ฆมฺกฺกนฺนฺนเร ชาตา โอทาตา มฺพุ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

³¹¹ ก. สเนมิกานี

³¹² ล2. आयคนปฺปत्ति

³¹³ ล2. ชฺนฺนุกานี

³¹⁴ ล1. อฺพุตคฺคฺคฺโลไม

* สมเด็จพระสังฆราชูปถัมภ์, สวดมนต์ฉบับหลวง. หน้า 57.

ตุลสนนิภา อุทิสส์โสติ อิมานิ ทวคฺคิส มหาวุริสสกฺขณานิ.*

(108) อสฺติ ออนุพยญฺชณา ธฺวรา. จิตฺตงฺกุลิตฺตา ออนุพฺพหงฺกุลิตฺตา วฏฺฏงฺกุลิตฺตา
 คมฺพชนฺดา คฺขงฺกชนฺดา ลินฺนิทฺถชนฺดา นิกฺขยฺหโคปฺพกฺกตา สมปาทตา คชสมาน-
 กฺกมฺนตา สีสฺมมานกฺกมฺนตา หีสฺมมานกฺกมฺนตา อุสฺสภสมานกฺกมฺนตา ทกฺขิณา-
 วฏฺฏกคฺคตา สมฺมุตโต จารุชาตฺถมฺมทลฺลา ปริปฺพญฺปริสพฺพญฺชนฺดา³¹⁵ อธิมนฺนาภิกฺขา
 คมฺภีรนาภิกฺขา ทกฺขิณาवฏฺฏนาภิกฺขา สุวตฺถกทฺทลฺลิตฺตา เอรราวตฺถกกรสฺสทิสฺสาทฺธา
 สุจิกคฺคตา ออนุพฺพคคฺคตา อลฺลนคคฺคตา³¹⁶ ทิลกาทิวริทฺตาคคฺคตา ออนุพฺพเพน
 รุจิริคคฺคตา วิสฺสุทฺธิคคฺคตา โภจิสฺสทตฺตพิพฺพลาเรคคฺคตา อุตฺตงฺกนาสาตา
 สฺสณฺฐานนาสาตา รคฺโคตฺตงฺกสมฺมณฺฐานตา รคฺโคตฺตงฺกสมฺมทิมฺพตา วิสฺสุทฺธิทฺนตฺตา
 สฺกททฺนตฺตา ลินฺนิทฺถทฺนตฺตา วิสฺสุทฺธิทฺนทฺริยตา วฏฺฏทฺธาธาตา อายคฺวทฺนตา คณฺฐสมฺมตา
 คมฺภีรปาณีเลฆตา อายคฺเลฆตา อุชฺฐเลฆตา สุรฺรจิริสฺสณฺฐานเลฆตา ปริมฺมตฺถลกาย-
 ปฺปภาตา ปริปฺพญฺญกโปลตา³¹⁷ อายคฺวิสาละเนคฺคตา ปญฺจปสาทฺทวตฺตเนคฺคตา³¹⁸
 อถฺถุจิตคคฺคตปฺมุขตา สฺสณฺฐานชิวฺหตา มุทฺตมฺนกรคคฺคตชิวฺหตา อายคฺชิวฺหตา
 อายคฺรุจิริกคคฺคตา นิกคฺคตฺตริธา นิกคฺคตฺตทฺริธา ฉคคฺคตฺตนิภจารุสฺสตา อายคฺปฺพณฺลาฏ-
 โสภตา สฺสณฺฐานภมฺกตา สณฺทภมฺกตา กณฺทภมฺกตา ออนุโลมภมฺกตา มหากภมฺกตา
 อายคภมฺกตา สุชฺฆมาลภมฺกตา อธิวียอุชฺฐชิตคคฺคตา วิมลคคฺคตา โภมลคคฺคตา
 ลินฺนิทฺถคคฺคตา สฺสคฺคตคคฺคตา สมโลมตา สณฺทโลมตา อธิสฺสุมอสุสาสปฺสสาสราวณตา
 สฺสณฺฐานมฺขตา สฺสคฺคตมฺขตา สฺสณฺทเกสตา สฺสคฺคตเกสตา โภมลสฺสคฺคตเกสตา

³¹⁵ ล. ปริปฺพญฺญปริสพฺพญฺชนฺดา

³¹⁶ ก. อธิมนคคฺคตา

³¹⁷ ก. ปริปฺพญฺญาโปลตา

³¹⁸ ล. ปพฺพปสาทฺทวตฺตเนคฺคตา

* ที. ปาฐ. 11/157.

สินิทุธเกสตา สณฺหเกสตา อจฺฉิตฺตเกสตา ทกฺขิณาวฏฺฏเกสตา เกตุมาลารคฺคจิตฺตกาติ
อิมานิ อสฺสิตี ออนุยฺยญฺชนานิ นาม.*

(109) เอเต อหิ เอเต สหฺเพ พุทฺธา สมฺมุตโต อสฺสิตฺตตฺตภาสมฺมุนาคตา
วา สุนฺทรา วา โมนฺยฺยปฏิปทา วา เสฏฺฐา วา เอเต พุทฺธา สหฺเพอญฺโญ
สหฺเพ นิกสฺวา ปญฺจวารชิโน กิเลสวีสงฺขารชฺนอมจฺจุเทวปฺตฺตมารสงฺฆาตา. สหฺเพ
พุทฺธา มหนฺตา ปภา มหนฺตอานุกา วา มหาเตชวฺนฺโต มหาปญฺญวฺนฺโต มหาพลวฺนฺโต
ธมฺมกายกรชฺกายสงฺฆาตา มหาการุณิกสมฺปฺนฺนา อีรา อิตฺติสมฺปฺนฺนา สหฺพสฺสฺตฺตํ
อาสํ ปฏฺฐนํ จ สุขาวทา สุขทานา วา ทิปฺตีสรรณา นาทา เสฏฺฐนาถา
ปติฏฺฐานสมฺปฺนฺนา ศาถารกฺขณสมฺปฺนฺนา เลณาจินฺนปฏฺธิยฺตฺตา จ ปาณินํ สหฺพสฺสฺตฺตํ
คตฺติคฺคณสมฺปฺนฺนา สหฺพสฺสฺตฺตํ พนฺธุอาภิจฺจุพนฺธุโน มหาอุสฺสสาทา วา มหาปญฺญ-
ชานนฺตฺตฺตา วา สรรณสมฺปฺนฺนา สหฺพสฺสฺตฺตํ ทิตฺ อลฺลิโน คเวลิโน. เอเต
สหฺเพ พุทฺธา ปฺรายนา สเทวกฺสุสฺส โลกฺสุสฺส อหิ วนฺทามิ เตสํ พุทฺธานํ
ปาเท อีรสา นุริสํ อุตฺตมเมว วจฺสา วจฺ เภเทน มนฺสา มิตฺติเมเนจฺว
วนฺทามิ อหิ วนฺทามิ เอเต คถาคเต สยเน จ อาสนฏฺฐานเน จ วา
ฐานเน อธิฏฺฐานเน จ คยเน คจฺฉนเต จ อภิ สหฺพทา กาเล. พุทฺธา
กโรนฺติ สนฺติ รกฺขนฺตุ สุเชน ตฺวํ สทา. วา ตฺวํ เตหิ พุทฺเธหิ รกฺขีโต
สมฺมุตโต อจฺฉิตฺต มุตฺโต สหฺพทเยน จ สหฺพโรควินฺมุตฺโต สหฺพสมฺมุตตา ปวชฺชิตฺโต
สหฺพเวรมตฺติกฺกนฺโต นิพฺพุโต นิพฺพหิโต จ ตฺวํ ตฺวํ ภว อจฺฉิตฺ. เอวํ
พุทฺธวณฺณนุสฺสรณํ ทสฺเสตฺวา เตสํปิ พุทฺธานํ พุทฺธานุรูปํ อปฺจายินํ³¹⁹ อานิสฺสํ
ทสฺเสนฺนฺโต อาท

*"ปฺรุมสมฺโพธิกา" คัมภีร์ไบเบิลฉบับหอสมุดแห่งชาติ เลขที่ 2265

ท. 10 ช. 3/2 ผู้ที่ 3 ฉบับทองหีบไม้ประดับธรรมดา.

³¹⁹ ล 2. อปฺจายินํ

(110)	ສຸທິດິໂຍ ວິວຊຸນນຸດ	ສຸທຸໂຣໄກ ວິນສຸສຸດ
	ມາ ເຕ ກວດຸນຸດຣາໂຍ	ສຸພິ ທິໝາຍໂກ ກວ
	ອຸວິວາທນສິລິສຸສ	ນິຈຸຈິ ວຸທຸຣາປຈາຍິໂນ
	ຈຸດຕາໂຣ ຣຸມມາ ວຸທຸຣນຸດິ	ອາຍຸ ວຸຣໄພ ສຸພິ ພລນຸດິ.

ປຸກຸລສຸສ ອຸວິວາທນປກດິກສຸສ ຈ ວຸທຸຣກຸນ ອປຈຸຈາຍິກສຸສ ຈ ນິຈຸຈິ ສຸທຸທາ ກາເລ.
 ອາຖານາຖິຍປຣິດຕິ. ອາຖານາຖິຍ ກວາໄຕ ຈຸດສຸສນຸນ ປຣິສານ ຣກຸໝາຍ ຈຸດຖິ
 ມຫາຣາເໝທິ ກຕິ ປຣິດຕິ ອາຖານາຖິຍປຣິດຕິ. ອາຖານາຖິຍປຣິດຕິຄຸຣິສິວຸຣຸຣນາ
 ສມຸດຕາ.

(ອຸງຄຸລິມາລປຣິດຕິ)

(111) ເອວິ ອາຖານາຖິຍປຣິດຕິ ທສຸເສດຸວາ ອິຫານິ ອຸງຄຸລິມາລປຣິດຕິສຸສ ນິຫານ
 ທສຸເສນຸໄຕ ອາທ

ປຣິດຕິ ຍມຸກຸນນຸດສຸສ	ນິລິນຸນຖຸຣານໂຮວນ
ອຸທກຸມປິ ວິນາເສດິ	ສຸທຸເມວ ປຣິສຸສຍິ
ໂສດຸຄິນາ ຄຸກຸກຸຖຸຣານິ	ຍຸຍຸຈ ສາເໝທິ ດິຍເລ
ເຄຣສຸສຸງຄຸລິມາລສຸສ	ໂລກນາເຄນ ກາລິດ
ກຸປຸກຸຣາຍິ ມຫາເຕັຊ	ປຣິດຕິນຸດຸມຸກຸຣາຍ ເທລິ.

ເອດຸຄ ຈ ອຸທກຸປິ ນິລິນຸນຖຸຣານສຸສ ໂຮວນ ອຸທກຸລິຍຸຈນິ³²⁰ ອຸງຄຸລິມາລສຸເຄຣສຸສ
 ຍິ ປຣິດຕິ ກຸນນຸດສຸສ ວິນາເສດິ ວິອເສດິ ສຸທຸ ປຣິສຸສຍິ ຍຸຍຸຈ ປຣິດຕິ ໂລກນາເຄນ
 ກາລິດ ເຄຣສຸສ ອຸງຄຸລິມາລສຸສ ສາເໝທິ ອິດຸຄິຍາ ຄຸກຸກຸຖຸຣານິ ໂສດຸຄິນາ ດສຸມິ
 ຫເລ ເທ ໂກນຸໄຕ ເຫວດາໂຍ ມຍິ ດິ ປຣິດຕິ ໂລກນາເຄນ ກາລິດ ກຸຣາຍ
 ມຫາເຕັຊ ກຸປຸກຸຣາຍິ ກຸປຸກຸຣິດິກຸນດິ ອຸດຸໄຕ. ດິ ປຣິດຕິ ກຕິ.

³²⁰ ກ. ອຸທກຸລິຍຸຈນິ

(112) ยโตหํ ภคินี อริยาย ชาดิยา ชาโต นากิขานามิ สญฺจิจุจปณํ ชีวิตา
ไวโรเปตา เตน สจฺเจน ไสตุถิ เต โทตุ ไสตุถิ คภฺภสฺสาตี.

คสฺสตุโถ อุตฺตานตุโถเยว. องฺคุลิมาลปริตฺตํ. องฺคุสินํ มาลา
องฺคุลิมาลา. องฺคุลิมาลา อสฺส อตุสฺสีติ องฺคุลิมาลี เตโร. องฺคุลิมาลเณ
เอกิสฺสา อิตฺติยา คภฺภวฺภูฏานํ สุขตุถํ ภาสิตํ ปริตฺติ องฺคุลิมาลปริตฺติ.

(โพชฺฌงฺคปริตฺติ)

(113)	โพชฺฌงฺโค สตีสงฺขาโต	อมฺมานํ วจฺโย ตถา
	วิริยมุปีติปสฺสทฺธิ	โพชฺฌงฺคา จ ตถาปเร
	สมาชฺเปกฺขโพชฺฌงฺคา	สตุเต เต สหฺทสฺสินา
	มุนินา สมฺมทฺทฺฆาตา	ภาวิตา พหุสฺสกตา
	สํวตฺตฺตฺถิ อภิญฺญาย	นินฺทานาย จ โหธิยา
	เอเตน สจฺจวชฺเชน	ไสตุถิ เต โทตุ สหฺททาตี.

คตฺถ เอเตลํ ปทานํ อตุโถ มหาสตีปฺภูฏานสฺสคฺคณฺตวณฺณนาย จ โพชฺฌงฺคสฺสตุถสํวตฺตฺตฺถาย
จ คเหตุทฺโพ. พุชฺฌตฺตีติ โหธิ. อารทฺทวิปสฺสโกโต ปฺภูฏาย โยคาวจโร. ยาย
วาโส สตีอาทิกาย อมฺบสามคฺคิยา พุชฺฌตี สจฺจจามิ ปฺปฏิพุชฺฌตี กิเลสฺนิฏฺฐาโต³²¹
วา ฐฏฺฐาตี กิเลสสํโยคปภาวโต วา มคฺคผลปตฺติยา วิกสฺตีตี สา สมฺมสามคฺคิโหธิ.
โหธิสฺส โหธิยา วา องฺคการณฺตฺ³²² โพชฺฌงฺคํ.

³²¹ ล1. กิเลสฺนิตฺฐาโต

³²² ล1. , ล2. องฺคิ การณฺตฺ

(114)	เอกสุมิ สมเย นาโถ	โมคคูลานัญจ กถุสภ์
	สิลาเน ทุภยิเด ทิสฺวา	โพชฺฌงฺเค สคฺค เทสฺปิ
	เด จ ตํ อภินนฺทิตฺวา	โรคา มจฺจุสฺสํ ตึชฺเช
	เอเตน สจฺจุวชฺฺเชน	โสตุถิ เต โทดู สหฺพทา.
	เอกทา ธมฺมราชาธิ	เคลฏฺเฏนาภิปิโธ
	จฺนุทฺตฺเถเรน คณฺเฏว	ภญาเปตฺวาน สาทฺรํ
	สมฺมุทิตฺวา จ อปาธา	คฺมฺหา ฏฺฐาสิ ฐานโส
	เอเตน สจฺจุวชฺฺเชน	โสตุถิ เต โทดู สหฺพทา.
	ปทีนา เต จ อปาธา	ติฏฺณนฺนฺนฺปิ มฺเหลิณํ
	มคฺคาหคฺคิเลสา	ปตฺตานุปตฺติธมฺมบํ
	เอเตน สจฺจุวชฺฺเชน	โสตุถิ เต โทดู สหฺพทา.

ยํ ปนิธ วัตตพฺพํ ตํ มหามงฺคผลสุตฺตวณฺณาย, รตนสุตฺตวณฺณาย จ วจฺคํ.

(อภยปริคฺคํ)

(115) ยนฺนุทฺตฺตํ อวมงฺคผลญฺจ
 โย จามนาไป สกฺขสฺส สทฺโท
 ปาปคฺคฺโท ทฺสฺสฺสินํ อกฺนฺตํ
 ทฺทฺธานฺนาเวเน วินาสเมนฺตุ.
 ยนฺนุทฺตฺตํ อวมงฺคผลญฺจ
 โย จามนาไป สกฺขสฺส สทฺโท
 ปาปคฺคฺโท ทฺสฺสฺสินํ อกฺนฺตํ
 ธมฺมานฺนาเวเน วินาสเมนฺตุ.
 ยนฺนุทฺตฺตํ อวมงฺคผลญฺจ
 โย จามนาไป สกฺขสฺส สทฺโท
 ปาปคฺคฺโท ทฺสฺสฺสินํ อกฺนฺตํ
 สงฺฆานฺนาเวเน วินาสเมนฺตุ.

(เทวดาลุยโยชนคานา)

(116)	ทฤษฏีปุดดา จ นิททฤษฏี	ภยปุดดา จ นิทภยา
	โสภปุดดา จ นิสุโสภกา	โหนตุ สหุเพมิ ปาณโน
	เอตตาวตา จ อมฺเหที	สมุภคํ ปุณฺณสมุภทํ
	สหุเพ เทวานโมทนต์	สหุสมุภคฺตีสหุชียา
	ทานํ ททนต์ สหุชาย	สลิ รกฺขนต์ สหุททา
	ภาวนาภีรตา โหนตุ	คจฺจนตุ เทวดา คตา.
	สหุเพ ทุทธา พลปุดดา	ปจฺเจกานญฺจ ยํ หลิ
	อรหนฺตानญฺจ เตเชน	รกฺขํ หนฺตานิ สหุโส.

คตฺถ เตสุ สหุเพ ทุทธาติ ปจฺจคตฺถเต ฉฺฉี วจัน โหติ. ยํ หลิ สหุเพส
 จ อรหนฺตानญฺจ อหํ หนฺตานิ รกฺขํ เตเชน สหุโส โหติ. เสสเมตฺถ
 ปากฺกเมว. อิติ ปริตฺตสงฺเขปวณฺณา นิฏฺฐิตา.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย